

Azg

8 ՂԵԿՏԵՄԲԵՐ 2017 ՈՒՐԲԱԹ 46(5494)

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԹՅԱԿԱՆ ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

Քաղկեղով հիվանդների աճ. Գերմանիայում՝ ամեն երկրորդը

Ռոբերտ Կոչի ինստիտուտը դեկտեմբերի 6-ին Բեռլինում ներկայացրել է Գերմանիայում քաղկեղով հիվանդների թվի կտրուկ աճի մասին: Ամեն երկրորդը կյանքի ուրախ հասվածում հիշյալ հիվանդությունն ունեցել է: Նույն աղբյուրի մեկնաբանմամբ, դասառը կյանքի տեղափոխումը նկատելի աճ է՝ որքան արդեն առաջանում է, քաղկեղով հիվանդանալու հավանականությունը մեծանում է: Հիվանդ կանանց թիվն աճել է 9, տղամարդկանցը՝ 6 տոկոսով: Ամենաբարձր տարածված է կանանց՝ կրծքագեղձի, տղամարդկանց՝ շագանակագեղձի քաղկեղը: Եվրոպայում ամեն 8-10-րդ կինը կրծքագեղձի քաղկեղով է սրվում: Այս ինստիտուտի հաղորդագրության մեջ, որ դեկտեմբերի 7-ին հրատարակեց նաև «Բայերից ռունդֆունկը»:
Քաղկեղով հիվանդներին խորհուրդ է տրվում շարունակել լինել ընդգծում են գերմանացի գիտնականները: Ըստ կարեւոր է, որ հիվանդը անօգնական, անհամարժեք լինելու փոխարեն ակտիվ լինի, քանի որ շարունակելով նյութաբանական մասնագիտացումը, հետևաբար՝ աղբյուրնաճը:

Ա. Ն.

Օրերի շեշ

Թրամփի որոշումը եւ Երուսաղեմի հայոց դատարանային

Ռոբերտը ընթերցողներին ավելի հասկանալի ներկայացնում էրուսաղեմի Իսրայելի մայրաքաղաք ճանաչելու եւ ամերիկյան դեսպանատունը Թեբե-Ավիվից այնտեղ տեղափոխելու մասին չորեքշաբթի օրը նախագահ Թրամփի որոշումը վստահություններ, այստեղ բերում են ընդամենը մեկ սկզբ. 1948-ից ի վեր, երբ որոշեց Պաղեստին ճանաչված տարածքների վրա ստեղծվեց Իսրայելի միջուկը, ՄԱԿ-ը 690 որոշում է ընդունել Պաղեստինի Իսրայելական հակամարտության վերաբերյալ, որոնցից 429-ը՝ հրեական միջուկի անօրինական գործողությունների դեմ: Այդ ընթացքում եւ մինչեւ օրս, ՄԱԿ-ի եւ միջազգային այլ կազմակերպությունների որոշումներ ու նախաձեռնություններ հարյուրավոր հանձնաժողովներ եւ առաջիկայումս են գործել այդ հակամարտությունը հանգուցալուծելու նպատակով, որոնցում կարեւորագույն դեր է ունեցել Մ. Նահանգները որոշեց «դատարան միջուկը»: Մինչդեռ այժմ, երբ դատարանային հինգ էլ է նախագահ Թրամփի նախընտրական խոսքում իբրեւ որոշում, փաստորեն հոյս է ցնդում Մ. Նահանգների «միջուկը», այն էլ «դատարան միջուկը» լինելու ինքնահռչակումը: Դրանով իսկ անհնար է դառնում, կամ, առնվազն, կասկածի տակ է դրվում միջազգային միջոցառման առաջիկայումս հաջողությունը ոչ միայն այս՝ Պաղեստինի Իսրայելական հակամարտության, այլեւ նմանօրինակ բոլոր խնդիրներում:

Ավելի ինքնուրույն սակ է դրվում միջազգային կառույցների, ընդհուպ Միացյալ ազգերի կազմակերպության գոյության իմաստը: Զանգի Երուսաղեմի կարգավիճակի հարցը միջուկն է կազմում Պաղեստինյան ինքնավարության եւ Իսրայելի միջուկի միջոցով շարունակվող արյունալի հակամարտության, որի կողմերից մեկը այդ Սուրբ Զաղաթը համարում է իր առաջադեպ մայրաքաղաք, իսկ մյուսը՝ 69-ամյա իր միջուկը՝ «հավիտենական մայրաքաղաք»: Այժմ նման ոչ թե փոխվում, այլ չհանում է, գլխավոր գերեզմանային կամքով, որի նախագահը գործում է «Ես այդպես եմ ուզում» կարգախոսով, առանց կարեւորություն տալու իր երկրի բարեկամ, դատարանային եւ նույնիսկ սերտագույն գործընկեր միջուկներին, որոնցից ոչ մեկը, կրկնում են՝ ոչ մեկը դեմադրանք չի հաստատել Երուսաղեմում եւ չի ճանաչել նրա մայրաքաղաք լինելու հանգամանքը:

Այժմ կարելի է դատարանային, թե սարածաբանում եւ ողջ աշխարհում այսուհետեւ ինչե՞ր են տեղի ունենալու: Նկատի չունենալու արյունալի ընդվզումները, բողոքի արձագանքները արհեստագործները, ահաբեկչությունները միայն: Այսուհետեւ միջազգային կառույցների եւ աշխարհի նկատմամբ լինելու են անվստահություններից բխած անհնազանդություններ, ընդհուպ՝ հարցերը, բոլոր հարցերը զենքի ուժով լուծելու փորձեր: Թրամփի կարգախոսը վարակիչ է լինելու շատերի համար:

Իրերի այս կացության մեջ մտածողիչ է դառնալու նաև մեր՝ Հայկական Երուսաղեմի ձակաբանները, որի շուրջ երեկ արհեստագործից ՅՅ արտգործնախարարը, Մայր աթոռը, Երուսաղեմի հայոց դատարանը: Մտածողիչ՝ քանի որ.

- Փոխվելու է Հայոց դատարանային կարգավիճակը, որը Սուրբ Զաղաթի մարզերի օրերից մինչեւ Սալահեդդին սուլթանի եւ այնուհետեւ Օսմանյան սուլթանների եւ, ի վերջո, Հորդանանի հաշտական թագավորության (վերջինս հանդիսանում է Երուսաղեմի Սուրբ տեղացի դատարան, custodian) ֆերմաններով եւ հրամանագրերով հաստատվել ու վերահաստատվել է իրարահաջորդ դարերի ընթացքում, վայելելով անձեռնմխելի իրավունքներ եւ իրավասություններ:

- Նկատի ունենալով Հին Երուսաղեմի տարածքի 1-5-րդ կազմող Հայկական թաղամասի կարեւորությունը, այնտեղ գործող հոգեւորականության եւ բնակվող հայ ազգաբնակչության առանձնահատուկ դերակատարությունը, Իսրայելի միջուկի ներստում են լինելու Հայոց դատարանային կարգավիճակը զանազան օրենքներով եւ օրենսդրական ակտերով սեղմելու, ոչնչացնելու փորձերի արդյունքում, Պատարանային դատարանները ու՝ սինակական կարգախոսով:

- Ու սակավին նկատի ունենալով Հայոց վանքի դիրքը, որը գտնվում է հրեաների սրբություն սրբոց Սիոն լեռան բարձունքին, Իսրայելիցիները ուր թափ են հաղորդելու կաշառքի, ֆինանսական ու սննդամթերքային այլաբանական մեթոդներով եւ, գլխավորը, ստիպողության սակ հայոց դատարանային կազմակերպության սիրանալու իրենց փորձերը:

Ստեղծվելիք այդ դրամաների սակ դիմադրողական ինչո՞րքի կամք, կազմակերպվածություն եւ ճկունություն մեծ է ունենալ Երուսաղեմի հայոց դատարանայինը, կերեւա հետո: Մինչ այդ՝ անհրաժեշտ է հայտնաբերել վստահական, Հոյս ուղղափառ եկեղեցու եւ, անհրաժեշտ, Մայր աթոռի, Հայաստանի Հանրապետության ու արքեպիսկոպոսի գտնվող հայկական ազդեցիկ համայնքների հետ՝ թույլ չտալով անսահման ռեզոլուցիոններ իր դատարանային իրավունքների դեմ: Պահը վստահավոր է ոչ միայն մեզ համար: Ուրեմն ունենք համախոհներ:

ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

Մեր ներսի համակարգիչը

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Մենք հրապարակում ենք մանր թեմաներով ու խնդիրներով ավելի լայն նայել հակված չենք: Մենք ամբողջ ուժով մեծանում ենք դատարանային մեջ, մյուս՝ ավելի կարեւոր բաները չնկատելով: Մենք գլխավորում ենք ամեն սեսակի բանաբաններին, ստորաբաժիններին, շտաբներին եւ կարմիր դատարանային թաղանթներին: Մենք դժգոհում ենք բոլորից եւ ամեն ինչից: Մենք սովորաբար դատարանային ենք ուրիշներից, եւ ոչ երբեք՝ ինքներս մեզանից: Մենք ասում ենք՝ «Ես իշխանությունները», ու շարունակում ենք հարկանքի դժգոհությունների աշխարհը՝ երբեք չընդունելով, որ թեք իսկապես մենք ցանկանում ենք «Ես իշխանությունները» չլինել լինի, այսինքն՝ որ մենք ենք «Ես իշխանությունների» հեղինակը, եւ ուրիշ ոչ ոք: Մենք սարսափելի իդեալիս ենք, քանի որ իշխանության ելած ամեն անձից դատարանային ենք հրաժեշտ, առանց անձնական մեր հրաժեշտը ներդնելու (ստեղծվելով ընտրությունների առանց ցանկ մասնակցելը, եւ ոչ միայն): Ընդհանրապես՝ մենք անձնավորված դատարանային ունենք փոփոխությունների եւ մեր կյանքը փոխելու հեռանկարի մասին: Մենք օտար երկրներում հրաժեշտ ենք գործում՝ օրինա-

դատարանային մի ուրիշ կարգի, անարդարության դեմ դատարանային ենք մի ուրիշ կարգի, ստեղծող ու գիտնական ենք մենք մի ուրիշ կարգի, իսկ սեփական երկրում դատարանային ենք օրենքները ցրանցող, անարդարության ու խտրականության հեղինակ կամ հարմարվող, նվազագույնը՝ անարքեպիսկոպոսի, ստեղծողի ու երկրին ինչ-որ բան սվողի հանդեմ...
Մեր երկրում սկսել է գերիշխել ամորֆ, անկամ ու վիճակից հարմարված մարդու տեսակը, որն ամեն օր մեջքը ծռած երթնելու է դարձնում անհարմարությունները, բայց երբեք չի վերցնում ու թանկացրած անորակ մթերք շտաբային թանկացնողի երեսին, երբեք չի դատարանային վերացնել դատարանային թաղանթի եւ ուսուցչի նվաստացուցիչ թոշակի անհեթեթ արթնությունը, երբեք չի դատարանային օրակալ համարյալ համարյալ ծառայություններ՝ հարմարվում է:
Բայց արդեն այս կերպը ազգի, հասարակության խնդրի մակարդակով գոնե, դառնալ ինքնատարանային ձեւերից մեկն է, այս արդենակերպը հայի կերպար է փոխում, մեզ անհրաժեշտ է անհատալ դուրս գալ կամ գոնե սկսել դուրս գալ արդարական այս վիճակից եւ վերագնել արժեքները դրսեւորվող՝ հայի որդու ու աշխարհի տեսակի կերպը: Թե ինչը մեծ է դրան մի՞ ինչ-որ ցնցում, թե՞ ասիճանական անթմացում թմբիրից, ես չգիտեմ, բայց որ աշխարհամասն անհրաժեշտ է, դրանում երկրորդ կարծիք լինել չի կարող: ➔

Երդողանի լուսանկարով դեմոկրատիա

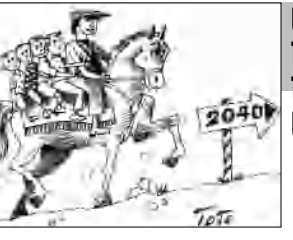
Գերմանաբնակ թուրքերի փառաբանական համախառնումը ի պատասխան Բունդեսբանգի գեղաստանության քանաչեղի

ԱՆԱՐԻՏ ԶՈՎԱՏԹՅԱՆ

Գերմանական «Բայերից ռունդֆունկը» իրագրված, Նյուրնբերգում հիմնվել է «Գերմանացի դեմոկրատների ալիանս» անվանյալ կուսակցության երկրամասային կառույցը, որ Երդողանի կուսակցական, փառաբանական ծրագրին ու գաղափարներին մերձ ուղղություն ուղեգրած՝ նյութաբանական փոփոխությունները գերմանաբնակ թուրքերին կազմակերպելով: Հիշյալ կուսակցությունը, որի գերմաններն հաղավորում AD Demokraten, բավականին նման լինելով «Այլընտրանք Գերմանիայի համար» ծայրահեղ աջ կուսակցության AfD հաղավորումը, հասցրել է վերջիններիս զայրույթը հարուցել, հիմնադրվել է 2016- ին, Հյուսիսային Հռենոս Վեսֆալիա երկրամասում, Երդողանի հավասարի, Գերմանիայում նրա ընտրաբանային

հանդիպումները կազմակերպող Ռանգի Արուի ջանքերով: Առիթը՝ Հայոց հարցն էր. կուսակցության հիմնումը գերմանաբնակ թուրքերի փառաբանական դատարանային Եր Բունդեսբանգի Հայոց գեղաստանության բանաձեւին: ➔

Երեւանի հատուկ վարչապետի

Մեծ գրողը, լրագրողը, խմբագիրը, գործիչը

Մեր էլեկտրոնային փոստը փոխվել է՝ azgdaily@gmail.com, azg@azg.am

ՅԱԿՈՒ ՄԻԶԱՅԷԼԵԱՆ

Ի՞նչ փոխանցել, ինչպե՞ս փոխանցել

Վերջերս, անլի ճիճո՝ նոյեմբերի 18-ին, Ուաշինգտոն DC-ի մեջ, Հայկական ուսումնասիրության կենտրոնի եւ Գալուստ Կիլիկեցու հիմնադրամի Հայկական բաժնի կազմակերպությանը գիտաժողով մը տեղի ունեցած է «Հայերէնը յաջորդ սերունդին փոխանցելու» նիւթով: Ամուսուս խօսքը արեւմտահայերէնի մասին է:

Մինչեւ հիմա սովորաբար հայերէնը տաղանդաւոր մասին կը լրջալին գիտաժողովները, ասիկա քաջ մը արագ է, քան որ կարծես թէ տաղանդ արտադրուած է ու կը մտնուի, թէ ինչպէս զայն փոխանցուելու է մեզմէ վերջ եկող սերունդին:

Կազմակերպիչ մարմիններն ու մասնակիցները այն տղաուրփիւնը կը թողուն, որ բաւական լուրջ գիտաժողով մը եղած է: Երբ ուզեցի իմանալ, թէ ինչքան խօսուած են, կամ ինչ արագութեամբ եղած են, ինծի ըսուեցաւ, որ շատ քիչ ժամանակով կը հրապարակեն զեկոյցները: Սակայն, մինչ այդ, հարց տուաւ: Եթէ արեւմտահայերէնը վստահութեամբ լեզու կը նկատուի ու զայն գործածողները օր-օր կը թափարկեն, ինչպէ՞ս տաղանդաւոր է եւ արտադրուելու անոր փոխանցումը:

Լեզուն տաղանդ կասկէ բան չէ, ան ոչ ունեւի է, որ տաղանդի տեսքով մէջ տաղանդ, ոչ ալ հագուելի է, որ մաքսայինի մէջ տաղանդ: Լեզուն կը տաղանդի միայն զայն օգտագործելով եւ կենդանի տաղանդով: Այսօր, Սփիւռքի տարածքին քանի՞ հոգի մտաւ արեւմտահայերէնը կը խօսի, կամ կը գրէ: Առանց նկատելի առումներու Ռուսաստան արդող երեք միլիոնէն անլի արեւելահայերը, առանց նկատելի առումներու տարսկահայերը, աշխարհի միւս երկրներուն մէջ արդող 4-5 միլիոն արեւմտահայերուն քանի՞ տղաուր այնքան մը կը տարաբան հայերէնին, որ ի վիճակի ըլլայ զայն փոխանցելու յաջորդ սերունդին:

Պատճառահանումի գործընթացին մասն, յատկապէս տեղափոխուող կը կորսնցնէ իր յատկութիւնը, կը գունաթափուի, կը սփռուի, այդպէս ալ լեզուն: Մեզմէ առաջ անլի լաւ էր, մեզմէ վերջ անլի վատ տիտի ըլլայ. սա անվիճելի իրականութիւն է:

Ասկէ անցաւ, որո՞նք տիտի ըլլան փոխանցողները, ծնողքը, դրո՞րքը, գրողները, թէ՛ երեք միտաին: Պարզ է որ զանկի մը առաջին ուսուցիչը կը ըլլայ մայրը, արդ ուսուցիչը եւ արդարային ալ գրողը (գիրք, թերթ, եթեր...): Առնենք մէկ առ մէկ: Պարզ է որ մայր մը իր իմացած լեզուով տիտի խօսի իր երախային հետ, իսկ իր իմացած լեզուն որքանով անտաղանդ է, ըստ բնական վայրին, ան յազեցած չէ՞ տեղական բանաբաններով՝ անգլերէնով, արաբերէնով, ֆրանսերէնով, թրքերէնով, եւ այլն: Ամուսուս, ուրե՛մն փոխանցուելիք որքան վստահելի է:

Գամ դրո՞րքներուն. ծնողքէն ետ անմիջապէս յաջորդ ուսուցանողին: Այստեղ չեն կասկածեր, որ «վարակուած» հայերէն փոխանցուի աշակերտներուն, սակայն կը կասկածիմ, որ անոնք իրենց սովորած մարտի հայերէնը օգտագործեն դրո՞րքն ուրիշ ալ:

Մնաց գրականութիւնն ու շատ սահմանափակ եթերը (ոչ արեւելահայերէն): Նոր սերունդը որքանով հետաքրքրուած է գիրք կամ թերթ կարդալով, նոյնիսկ հեռախօսի դիտելով, մասնաւորաբար ճարտարագիտական գիտերու սրընթաց այս դարուն:

Ուրե՛մն... հարցը շատ լուրջ է ու վստահաւոր: Յուսան Ուաշինգտոնի գիտաժողովին մէջ օգտագործուած արագութեամբ եղած են: Ես կը կարծեմ, որ ժողովներու որոշումներէն անլի՝ իւրաքանչիւր արեւմտահայ ինքզինք տարաւոր զգալու է նախ իր հայերէնը մարտելու, արդ զայն փոխանցելու իր զանկին:

Բարերար լինելը ամբելակերմ է...

Կրթական համակարգի վրա ներգործող շատ գործոններ կան, դրանցից մեկն էլ կրթական միջավայրն է, որի բարձր վիճակը արտադրում է սովորողների «ներքին» եւ «արտաքին» գիտելիքները: Դրանք կարելի է դրո՞րքի գիտակրթական տեսադասն ու շրջանակները լայնացնելու համար: Այս գիտակցութիւնից ելնելով էլ՝ Մ. Նահանգների եւ Կանադայի Թեքսասի մարտիկոնի միութեան անդամներն ու համակիրները միաձուլվեցին Արցախի Զաւաթարդի վարչական շրջանի Բեր Զորի N-1 Վահան Թեքսասի անվան անբարեկարգ դրո՞րքի վերանորոգման հովանավորութեան զարգացարի շուրջ: Անհրապոյր, քարուքանդ դասարանների վերանորոգումը սահմանեցին բարերարները, որի արդունքն արդեն իսկ նկատելի է, եւ որ ամենակարեւորն է բարերարները շարունակում են իրենց հայրենամարտ գործը: Առաջին դասարանը՝ հայոց լեզուի եւ գրականութեան դասարանն էր, որը վերանորոգվեց Մոնրեալի ԹՄՄ Սարո Արմեն Մանուկյան հիմնադրամի օժանդակութեամբ, ու դասարանի բացումը տեղի ունեցավ հոկտեմբերի 6-ին: Երկրորդը՝ շաղկապի դասարանն էր, որը հիմնադրուեց Փարիզի Արսակ Զողանյան հիմնադրամի նվիրատութեամբ, որի բացումը տեղի ունեցավ նոյեմբերի 4-ին:

անկախութիւնը: Չեղեցիկ ցերեկոյթի շրջանակում, որը կազմակերպել էր յոսմութեան ուսուցչուի Կարինէ Հովհաննիսյանի ջանքերով, դրո՞րքականներն իրենց երախտի խոսքը հղեցին բարերարներին եւ վստահեցրին, որ մրանց համար մեծ տաղանդ է ուսանել հենց Հրանտ Դինի անունը կրող դասարանում. չէ՞ որ մեծ հայն ինք մի աղակով էր, որը տաղանդ իր իրավունքների ու ազատութիւնների համար եւ արժանացավ փառքի: Աշակերտները միաձայն նշեցին, որ այսուհետ անլի մեծ խանդավառութեամբ ու ստանամբ կան դրո՞րք ու էլ անլի լալ կուսանեն: Դրո՞րքի ուսուցչական անձնակազմը եւս շարունակութիւն հայտնեց բարերարներին մասն հայրենամարտ ձեռնարկի համար եւ նկատեց, որ դրո՞րքում կրթական միջավայրի բարեկարգումը ուղղված մեր հայրենակիցների հոգատարութիւնն անցափելի ու անգիտատաղանդի է յուրաքանչիւրի համար:

Բարերար լինելը ոչ թէ կոչում է, այլ՝ կենսակերմ. այս գորգափարով էլ տղորված դրո՞րքի վերանորոգման գործն իրենց վրա վերցած բարերարները խոստանալով անեն ինչ անել, որպէսզի իրենց այս գործը շարունակական լինի, իսկ ներկաներին հորորեցին չկորցնել հոյսն ու հավատալ, որ մի օր մրանք կբացեն լիովին վերանորոգված դրո՞րքի դուռը:

ԳԱՅՆԵ ՄՈՒՐԱԳՅԱՆ

Հաշվեքննիչ պալատ՝ վերաքննիչ պալատի փոխարեն

Սուղիքը նոյն հաշվեքննութիւնն է՝ բայց միայն յատկապէս հանրային հասկածուն: Որպէս սուղող բարձրագոյն մարմին ընկալվող Վերահսկիչ յալասն այլեւս չի լինելու, մրա փոխարեն եկող սարկա արդիւց հետ գործելու է Հաշվեքննիչ յալասը, որը փաստորեն սուկ սուղիք անող է, հասկապէս յատկապէս բոլորի կասարման սուղիքի իրականացումը, այդպիսով նախ օգնելով Ազգային ժողովին՝ կողմնորոշել բոլորի կասարողականը հաստատելիս, երկրորդ՝ հաշվեքննութիւնն արտադրելով յատկապէս ֆինանսների ծախսման արդունակութեան նկատմամբ: Խորհրդարանը ինքնակեց այս նոր մարմնի մասին օրինագիծը: Այսինքն՝ այս յալասը անլի ուղղորդված լիազորութիւններ ունեցող, թեւ անկախ, իր հաշվեքննութեան ոլորտները ինքնուրույն որոշող կառույց է՝ խիտ հասկ սահմանված գործառնութեամբ: Պէտական ֆինանսների օգտագործման վերաբերյալ անկողմակալ տեղեկատվութիւնն այս մարմինը տարբերաբար յատկ է սրամարդի հանրութեանը: Սահմանարական փոփոխութիւններով արդեն իսկ նախատեսված է Վերահսկիչ յալասը փոխարինել հաշվեքննիչ յալասով:

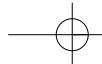
Ըստ Աժ հանձնաժողովի նախագահ Գագիկ Մինասյանի՝ նոր կառույցի գլխավոր խնդիրներից մեկն էլ հանրութեան վստահութեան բարձրացումն է՝ Հաշվեքննիչ յալասի ուսումնասիրութիւնների վերաբերյալ:

Նամակ խմբագրութեանը

Հարգելի խմբագրութիւն Սնկեղծ ասած, կարդալով Խորհրդային Հայաստանի նախկին փոխվարչապէտ Սլրիշ Սլրջյանի՝ Ձեր թերթում հրատարակված հարցազրույցը, սխրեցի: Ես էլ եմ խորհրդային սերնդի մարդ եւ տրանսպարտ եմ հիշում երբեմնի բարեկեցիկ, արդար, զարգացած երկիրը: Մեկ յետեւեւեւ շրջանակում Հայաստանի ղեկավարութիւնը կարողանում էր լեզու գտնել Մոսկվայի հետ եւ իսկայական քաղաքով առաջ տանել ու շարունակել երկիրը: Իսկ այսօր մեզն ինչ Մոսկվայից կախված ենք հենց ազգի անվստահութեան, ազգի գոյատեւման իմաստով: Այս անկախութիւն կոչեցյալից անհետ միայն կառավարող խալը, բայց ոչ հասարակ մարդը: Սլրջյանն առաջարկում է ստեղծել Հայաստանի եւ սփյուռքի ճանաչված մարդկանցից կազմված հասարակական կազմակերպութիւն, որն ընդունակ լինի որեւէ ձեւով վերահսկելու երկրի ղեկավարութեան գործունեութիւնը: Հնչում է որպէս հոստատարութեան ճիշտ, հասկապէս ներկայուն, երբ լրիվ ջաջախշոված է ընդդիմութիւնը: Ես նոյնիսկ չեմ կարողանում գտնել այն հարցի տատատաղանդը, թէ ինչու է մեր ժողովուրդը այսքան անողմաւոր ընդդեմ ղեկավարութեան վոյունսարիզմի, ազատութեան ու անտատատաղանդութեան: Իրավացի է Սլրջյանը՝ կիսվել է ազգի քանակը, սակայն երեք նախագահներից եւ ոչ մեկը այդպէս էլ արդարաւրաւ չհաւատեց դրա համար:

Այո, յատկ է ստեղծել Հայաստանի գոնե մորացման, երիտարդացման հասարակական կազմակերպութիւն: Հայաստանի փրկութեան ինչ-որ մի բան իրոք յատկ է ձեռնարկել: Մի բան հաստատ է. եթէ առաջիկա վարչապէտական որոշումներում չենք տրանսպարտ սերնդի ներկայացուցիչներ՝ վարչապէտից սկսած, արդ արագազարդ կկրկնատատատատի ու կեռատատատատի: Բոլորովին չեմ կասկածում, որ Սլրջյանի սիրը իրոք անկեղծորեն ցավում է Խորհրդային Հայաստանի նոյնիսկ բեկորները չդատարանած «անկախ» Հայաստանի ներկա կործանում սանող իրավիճակի համար: Ել եթէ նա առաջարկում է ստեղծել ազգափրկիչ մի կազմակերպութիւն, արդ ճիշտ կլինի, որ հենց ինքն էլ ձեռնարկի ու ղեկավարի այդ մարմինը: Տարիքի թերունով էլ անլի իմաստեցած փորձառու փաղափարները կարող է օգտակար լինել իր ժողովրդին:

ԳԱՐԵՆ ԿՈՒՐԱՅԱՆ

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱԼ

Աղֆասներ, թե՞ իրենց աղֆաս համարողներ

Կամ 29,4 տոկոսն ընդդեմ 16,6 տոկոսի

Աղֆաս, թե՞ միջինից ցածր, հարուստ, թե՞ միջինից բարձր...

Տնային ճնշումներին 16 եւ բարձր արժեքի անդամներին նաեւ հարց է ուղղվել, թե որո՞ւմ են նրանց կենսամակարդակի առաջնային խնդիրները: Միայն 11,4 տոկոսն է առաջնային խնդիր համարել սննդի աղահոլման խնդիրը՝ նախորդ տարվա համեմատ 2,5 տոկոսով ավելի փչել է: Ոչ մարեմային կարիքներից բավարարվածությունը կարելու հիմնախնդիր է համարել հարցվածների մեծ մասը՝ 34,3 տոկոսը: Այս ցուցանիշը նվազել է նախորդ 2015-ի համեմատ, փոխարենը՝ ավելացել է առաջնային հիմնահարցը բնակարանայինը համարողները: Նախորդ տարվա 20,1 տոկոսի փոխարեն այս տարի բնակարանայինը առաջնային են համարել 23,7 տոկոսը: Այսինքն, այս դասախմբի սկզբները առաջին երկու դասախմբերը չեն համարում իրենց կենսամակարդակի հիմնահարցը, հետևաբար նրանց աղֆաս համարել՝ ելնելով վերելում նշված չափանիշներից, այլևս չի կարելի: Միաժամանակ, ակնհայտ է, որ բնակարանային հարցը լուրջ հիմնախնդիր է բնակչության անգամ ոչ աղֆաս խավի զգալի մասի համար:

Մնացած դասախմբերից են՝ առողջական խնդիրները՝ 8,4 տոկոս եւ երեխաներին բավարար կրթություն ապահովելը՝ 3,1 տոկոս, իսկ այլ դասախմբեր՝ 15,3 տոկոս:

Բավականին հետաքրքիր է հարցվողների դասախմբերը, թե ո՞ր սոցիալական խմբի մեջ են իրենց տեսնում եւ ինչպե՞ս են գնահատում իրենց կենսամակարդակը: Այսպես՝

- ❖ 1,4 տոկոսն իրեն համարում է ծայրահեղ աղֆաս,
 - ❖ 15,2 տոկոսը՝ աղֆաս,
 - ❖ 45,8 տոկոսը՝ միջինից ցածր,
 - ❖ 34,3 տոկոսը՝ միջին,
 - ❖ 3,2 տոկոսը՝ միջինից բարձր
 - ❖ 0,1 տոկոսը՝ հարուստ
- Համեմատության համար ներկայացնենք, թե ինչպիսին էր դասակարգումը 2015-ի ուսումնասիրության արդյունքներով.
- ❖ 1,9 տոկոսն իրեն համարում էր ծայրահեղ աղֆաս,
 - ❖ 13,9 տոկոսը՝ աղֆաս,
 - ❖ 45,1 տոկոսը՝ միջինից ցածր,
 - ❖ 36,1 տոկոսը՝ միջին,
 - ❖ 3,2 տոկոսը՝ միջինից բարձր
 - ❖ 0 տոկոսը՝ հարուստ

Նկատելի է, որ մեծամասամբ մեծամասնությունը եւ հոգեբանությունը, սկսած դասախմբերից կարելի է եզրակացնել, որ հարուստները եւ միջինից բարձր ամրողները ավելի քան ձգտում են թափանցել դա: Հետևաբար, նրանց դասախմբերն իրենց վիճակի մասին արժանապատիվ են: Ավելի հավասարի են իրականությանը մոտ են միջին եւ միջինից ցածր ամրողների դասախմբերը: **Սոցիալական կացությունը բնորոշող մի շարք անուղղակի ցուցանիշների (ավանդների աճ, մեքենա ունեցողների թիվ, արեւելում եւ հայաստանում հանգստի անցկացնողների թիվ եւ այլն) համահավասար դիտարկումները վկայում են, որ մեր երկրի բնակչության մոտ 40 տոկոսը միջին եւ միջինից բարձր (նե-**

Բառյալ իրենց հարսությունը թափանցիկ հարուստները) կենսամակարդակ ունեցողներն են: Մնացած մոտ 60 տոկոսն էլ՝ միջինից ցածր կենսամակարդակ ունեցողներն ու աղֆասներն են: Սա, թերեւս, մեր բնակչության իրական սոցիալական դասակարգն է:

Լավ ամրություն գինը գիտենք, բայց դրան հասնելու ձգտում չունենք

Այժմ՝ ավելի լավ ամրություն համար անհարժեք գումարի են դրան հասնելու մեր բնակչության դասակարգումների մասին: Հարցին, թե անսպասելիորեն որքան է անհարժեք 1 շաբաթը քան լավ ամրություն, լավ ամրություն եւ գոյատևելու համար, ստացվել են հետևյալ դասախմբերը.

- ❖ Շատ լավ ամրություն համար 655 հազար դրամ
 - ❖ Լավ ամրություն համար 347 հազար դրամ
 - ❖ Գոյատևելու համար 120 հազար դրամ
- Նախորդ ուսումնասիրության ժամանակ դասախմբերը հետևյալն էին.
- ❖ Շատ լավ ամրություն համար 568 հազար դրամ
 - ❖ Լավ ամրություն համար 250 հազար դրամ
 - ❖ Գոյատևելու համար 95 հազար դրամ

Փաստորեն, մեր դասակարգումը բոլոր այս կամ այն կերպ ամրություն դեղորայքի համար բարձրացել են: Պատկերը տեսնա՞ծորեն հակառակն է, թե ինչ ենք անում այդ դասակարգումներին հասնելու համար: Մասնավորապես, ինչ ենք անում իրենց կենսամակարդակը բարձրացնելու համար հարցին՝ մասնակիցների 39,8 տոկոսը դասախմբում է, որ իրենցից ոչինչ կախված չէ եւ կառավարությունը ղեկավարում է աղահոլի աղֆասներով ու լավ դասախմբումներով, 19,3 տոկոսն էլ նշել է, որ այդ ուղղությամբ ոչինչ չեն անում: **Այսինքն, մեր բնակչության 59,1 տոկոսը մտադիր չէ ոչինչ անել իր ամրության բարելավելու համար: Ավելին, լավ ամրություն մասին դասակարգումները մեկ տարի անց ընթացում նկատելիորեն բարձրացել են, բայց միաժամանակ բարձրացել է նաեւ դրա համար ոչինչ անել չցանկացողների թիվը՝ 0,6 տոկոսով:** Սա ոչ միայն սխալ, այլ նաեւ վստահություն է, քանզի բնակչության գերակշիռ մեծամասնության մեծամասնությունը բարելավման ձգտում եւ առաջնային դասակարգումը մասնավորապես մեծամասնության մեծամասնության կամ վարչապետի համար չափազանց դժվար կլինի լուրջ հաջողությունների հասնել:

Չմեռային խաղեր. «բարեկամներով» ՝ «թեմայիների» դեմ

ՄԾԿ-ը որոշել է արգելել Ռուսաստանի մասնակցությունը 2018-ի Չմեռային օլիմպիական խաղերին: Ե՛ի՛ս է ՄԾԿ-ը նաեւ հայտարարել է, որ ռուս մարզիկները կարող են այլ մեդալներին թիմերում մասնակցել խաղերին, բայց Ռուսաստանը, հաջորդ տարի Հարավային Կորեայում չի լինի: Միջազգային օլիմպիական կոմիտեն այս որոշումը կայացրել է ՌԴ թիմի անդամների դրոշմը թեստերի արդյունքներն արդեն սեւական ժամանակ ուսումնասիրելուց հետո: Ըստ այդմ, զարգացել է, որ ռուս մարզիկներն իրականում այդքան ուժեղ չեն, որքան իրենք պնդում էին: Ռուսաստանի մարզական աշխարհում լայն կիրառելիություն ունի: Ի դեպ, ՄԾԿ-ը դատարարել է Ռուսաստանին վճարել 15 միլիոն դոլար **ՌԴ մարզիկների դրոշմը թեստերի արդյունք-**

ներն ուսումնասիրելու նպատակով ՄԾԿ-ի վաստած միջոցները փոխհատուցելու համար: Որոշագի հասկանալի, թե ինչ է նշանակում ռուսների համար Չմեռային օլիմպիական չմասնակցելը, դասակարգում, որ աշխարհում անցկացվում է, օրինակ, խորվաթի դասախմբում առաջնություն ու Հայաստանին չեն հրավիրում, ավելին՝ արգելում են, որ ՀՀ հավաքականը մասնակցի: Օլիմպիական, այն էլ Չմեռային, ռուսների համար ազգային արժանապատիվության հարց է ու ՄԾԿ-ում սա հրապարակ հասկանում են, հակառակ դատարարում մեծ որոշում չէր կայացվի: Թե ինչպե՞ս ղեկավարում է անցնեն խաղերն առանց ռուսների, օրինակ գեղասահի առաջնությունը, կամ բիսթրոնի մրցակազմը, դժվար է ասել, ար-

մեն դեպքում որեւէ մեկը, ով երբեք հետեւել է Չմեռային խաղերին՝ չի կարող դասակարգումը դրանք առանց ռուսների: Սա՝ ինչ վերաբերում է հարցի մարզական կողմին: Իրականում այս դասակարգումը սորոշի մասին չէ: Բանն այն է, որ եթե ՄԾԿ-ի որոշումը լինեք զուտ մարզական ու համուն սորոշի, աղա Օլիմպիական կոմիտեն առհասարակ կարգել է ռուս մարզիկների մասնակցությունը որեւէ դրոշմ ներքո, քանի որ նրանք, ըստ ՄԾԿ-ի, դրոշմը պարզապես թաքցնում են հարցում: Մինչդեռ, ինչպե՞ս տեսնում ենք, ՄԾԿ-ի խնդիրը ռուս մարզիկները չեն, այլ Ռուսաստանը, անունը, երկիրը: Որքանով է նրանք այս որոշումը զուտ մարզական, եւ կամ ՄԾԿ-ը՝ սրանից հետո կարելի է արդյոք համարել մարզական կարողություն, նույնիսկ ՄԾԿ-ում դժվար

կդասախմբեն: Ամեն դեպքում Չմեռային օլիմպիական խաղերի մրցավայրի հարեւան Կիմ Չեն Ընը ստառնացել է խաղերին, ի դեպ, հյուսիսկորեացի առաջնորդ ստառնայիներ ուղղելուց առաջ զգուցանում է, որ դրանք Փեխնյանի բարեկամների դեմ ուղղված չեն: Իմիջիայլոց՝ բարեկամների մասին: Հաշվի առնելով, որ Չմեռային օլիմպիական խաղերն առանց Ռուսաստանի թիմի հնարավոր է այնքանով, որքանով հնարավոր է աշխարհի ֆուտբոլի առաջնությունն առանց Բրազիլիայի, եւ հիմք ընդունելով ՀՀ ՌԴ ռազմավարական բարեկամության մասին համաձայնագիրը, որի 20-ամյակն, ի դեպ, այս ամբողջ տարում նշում ենք մենք, առաջարկում են Ռուսաստանի օլիմպիական կոմիտեին, անձամբ նախագահ Պուսինին,

ռուս մարզիկներին ներառել Հայաստանի Չմեռային օլիմպիական հավաքականում: Այդպիսով ռուս մարզիկները հնարավորություն կստանան մասնակցելու խաղերին, խաղերը չեն զրկվի իրենց գրավչությունից, դե իսկ Հայաստանն էլ կունենա Չմեռային օլիմպիական խաղերի բազմաթիվ չեմպիոններ ու մեդալակիրներ: Այդպիսով՝ կհաղթի Հայաստանը-կհաղթի Ռուսաստանը, ինչպես մի՛ս է եղել, ու, ինչպես երեւում է՝ մի՛ս է լինելու: Համ էլ ՀՀ-ԵՄ օրջանակային համաձայնագրի էֆեկտը կչեղոփանցվի՝ հայ ժողովրդի մեջ վերջնականապես արմատավորելով այն գաղափարը, թե իմն առանց ռուսների հաղթել չի կարող, իսկ դա հենց այն է, ինչն ուզում են ռուսները:

⇒ 1 Այլադաս ղեռ երկար էություն է կանգնում ժողովուրդն իր համար մի կերպ կոչալեցի ու կարու-նակի օտարվել իշխանություններից, իշխանությունն իր համար ու իրեն սերտաճած մի քանի գործարարի համար հարմար երանավեց ու բարեկեցիկ անտուրաժ կստեղծի՝ լրիվ անհարբեր հասարակ մարդկանց խնդիրներին, ու այդպես իրար անհաղորդ երկու Հայաստանները, հակադիր բեռներում մնալով, ոչ միայն չեն կարողանա միասնաբար սանելի հայկական կյանք ստեղծել բոլորի համար, այլևս համահայկական խնդիրները եւս կսաղաթեն, որոնք ամեն օր նորանոր մարտահրավերների ստեղծվում են անհրաժեշտ է:

Տեսե՛ք, մենք մեր համար նսած՝ երկու խնդիր վասակեցին միջազգային գործընթացների դասառաջով. ԱՄՆ նախագահ Դոնալդ Թրամփը Իսրայելի մայրաքաղաք Երուսաղեմը, ու դա խնդիր կարող է վերածվել հայերիս համար, քանի որ մշակական հակամարտության մեջ զսկվող երկու դասերն են Թրամփիսին եւ Իսրայելի նույնական մայրաքաղաքը միտ էլ բախումների թատերաբեմ է, այդ թվում Սուրբ վայրերի իրավաբան եկեղեցիների, ո-

ղունելի լուծում զսնելու համար: Դեռ Երուսաղեմ վրացի նախագահին էլ չէր օրջանցել թեման՝ դարաբարդյան կարգավորման անհրաժեշտության մոտիվներով:

Այսինքն՝ միայն մի քանի օրում երկու մարտահրավերի հիշեցում մեզ: Պատահաբար այս սեսակ մարտահրավերների, խոսքը լայն հանրությանը դասառաջ լինելու մասին է, այլ ոչ թե դասառաջ երկու-երեք մարդու մակարդակով:

Ինչո՞ւ սարեվերջյան հետախույզի փոխարեն՝ մեր այս դիտարկումները: Քանի որ այս սարեվերջի կոնսրասներն այնքան շատ են մեր շուրջը, շեղի ունեցող հակասական իրադարձությունները այնպես են առավել արում ու ցցում դարձնում հայերիս՝ անհարբերության եւ աղափսյայի հասած նոր բնութագիրը, գլխավորը երկրորդականից չհարբերելու վարքը, որ արժե մտածել այն փոխելու, վերաբեռնելու մասին, քանի վերջնականապես չենք ոսկրացել-անաբաժանել կաշառասուն, օրինախաբս, հարմարվողական ու արժեկորուս ընդհանուր այս մայրության մեջ, որը հաստատ մաե վնասելու է երկրին՝ մեզմից չկախված հանգամանքների դասառաջով ներկայացած վսանգների դարազայուն:

Մեր ներսի համակարգիչը

րոնցից մեկն էլ Հայ առաքելական եկեղեցին է: Պատահական չէ, որ Հայաստանի ԱԳ նախարարի՝ այդ առթիվ տարածած հայտարարության մեջ նշված է. «Երուսաղեմի կարգավիճակի հարցը միջազգային օրակարգի կարեւորագույն խնդիրներից է եւ կարող է լուծում ստանալ բանակցությունների միջոցով՝ իսրայելադատաբանության հակամարտության համար ընդունելի համաձայնագրով: Դա կարող է ճանապարհ հարթել սեական անվսնգության եւ խաղաղության հաստատման համար»:

Թրամփը, փաստորեն, առանց ձեռակառնությունների, գործում ու ցուցադրաբար խառնվում է հակամարտությունների լուծմանը՝ առանց ավելորդ դիվանագիտության, որին կարող են եւ արդեն հաջորդում են դիմակայություններ: Հարցը Պուսինի ու Հոնոնի դասի հետ քննարկել սղառնացել է, օրինակ, մեր անհաճ հարեան երկրի նախագահ **Երդողանը՝** նշելով, որ Թրամփի այս որոշումը տարածաշրջան կրակե օղթայի մեջ կվերցնի: Ուզում եմ ասել՝ մենք մեզ համար անմեղ նսած՝ հայտնվելու ենք մեծ քաղաքականության կիզակետում, քանի որ Երուսաղեմի մեր ունեցվածքի ու մշակութային-հոգեւոր արժեքների հանդեպ անհարբեր չենք, իսկ մենք թթված, մեր կյանքից դժգոհ, օրվա մասը թեմաները համաձայնաբանին հարց դարձրած-նսած ենք:

Երկրորդ խնդիրը կիսեցի հենց այս մեկին, քանի որ տարածաշրջանային արմունքներ չեն կարող դարաբարդյան հակամարտության կողմը անցնել, իսկ Միսսիսի խնդիր համաձայնագրի ինտեր «բանակցությունները» հազիվ թե տարածաշրջանային կրակի բորբոսման դեմում մի դուրս ջրի արժեքն ունենան, Վիեննայում Միսսիսի խնդիր համաձայնագրի հեր-Նալբանդյան-Մամեդյարով վերջին հանդիպման փոխի հանդիպումներն էլ, որոնցից մեկը լայնավորված է եկող տարվա սկզբին, ի զորու հազիվ թե լինեն ինչ-որ ազդեցության՝ տարածաշրջանային թեմայում դարազայուն:

Առայժմ, այդ, ստասիկ վիճակ է, չնայած դարաբարդյան թեմայով զանազան հայտարարությունների դասակարգ, լավ երեւում են նաեւ ԱՄՆ-Ռուսաստան մրցակցության նորանոր դրսեւորումները՝ խնդրի լուծման վերահսկողության գերադասությունը ձեռնում դասելու առումով, դա երեւաց անգամ մեկ օրում, երբ հայտարարություններ արեցին եւ Միացյալ Նահանգների դես-փարտուր **Ռեֆս Թիլերսոնը**, եւ ՌԴ արտգործնախարար **Սերգեյ Լավրովը**: Առաջինը Վիեննայում, ԵԱՀԿ արտաքին գործերի նախարարների խորհրդի նիստի բացման ժամանակ նշել էր, թե որոշումում են կողմերի կայացրած որոշումը՝ խոսելու խնդրի մասին: Նույն վայրում ՌԴ արտգործնախարարն էլ ասել էր, թե իր երկիրը շարունակելու է աջակցել կողմերին խնդրի փոխըն-

Վերը թվարկած հասկանիչների հակասական դրսեւորումների առարկայական օրինակը «Ընթանիմում բռնության կանխարգելման, ընթանիմում բռնության եւ քրեական անմեղ մաշտաբանության եւ ընթանիմում համեմատության վերականգնման մասին» օրինագծի խորհրդարանական քննարկումից բարիկաղներով դիմակայություն սարելու դարազայուն հսակ երեւաց, որը դարազայուն մեր մտածողության աղիսացման ու խեղճացման հերթական ցուցիչ դարձավ. եւ խորհրդարանական լուծումներին, եւ օրենքի՝ անընդունելի արագացված կարգով քննարկմանը մի այնպիսի դիմակայություն էր, որ կարծես հայերիս անվսնգությանը սղառնացող խնդիր էր լուծվում. էդ անիմաս օրենքը թող ընդունեն, կամ չընդունեն՝ եվրոպաների դասիանց է, դրանով ոչ մեր կյանքն ավելի կլավանա, ոչ էլ ավելի կվասանա, մեր կանայք ոչ կդարձան կապից դուրս գալով հրաժեմներ գործել իրենց ընթանիմների հոգսերը հոգայիս, ոչ էլ ավանդաբար մեր հասարակության մեջ անընդունելի միասնականությունն ավելի հանդուրժելի կդառնա: Իրականում այդպիսի օրենքը երկու-չեղած է, իսկ մեր կյանքը վասացնում են այն դասառաջները, որոնք բերում են ամենօրյա սղանություններին, իմենասղանություններին, բարբերի դեգրասացմանը, ու միգրացի, այդ, նաեւ հայ ընթանիմում բռնության երբեմնակի դրսեւորումներին, որոնց դասառաջները ոչ թե օրենքով կարելի է կանխարգելել, այլ բարեկեցիկ հասարակության ստեղծմանը, որդես բոլոր նորմալ մարդկանց համար ընթանիմում եւս ներդասակության նախադասում:

Իսկ եթե ուզում ենք շեղվածների, կամ բնածին հիվանդների հնարավոր գոհերին օրենքով անդայման դասառաջել, անկախ մեր քրեական օրենսգրքից, **ա լա** Եվրոպա, ի սեր Աստոն, խնդրեմք, որքան կամենաք, միայն թե ոչ առողջների ու մեծամասնություն կազմող ողջամիսների իրավունքների հազիվ:

Թե չէ՝ ընթանիմում բռնության կանխարգելման օրենք, հենց էլ իբր ընթանիմում բռնության օրենքի մասին լրասվության դասվիրում՝ սա ուղղակի ծիծաղելի է կամ ծիծաղելի կարելի էր համարել, եթե իրավիճակն այսքան ողբերգական չլիներ բոլոր առողջներին համար: Այնպես որ համաձայնեմք օրենքի քննարկման ավարտին նրա գաղափարախոսներից ԱԺ փոխնախագահ **Արիստե Հովհաննիսյանի** հետ, թե մի վերագրեք այս օրենքին այնպիսի դեր, որն այս օրենքը չունի, այն ընթանիմներ չի մսնելու, մեր դասական ընթանիմների հետ այս օրենքի քաժամարար դեր:

Նկատեմք, որ «ընթանելու բռնություն» սխալ կարգակցությունը այլեւս օրենքում

չկա, իրավական շեղանդումների փոփոխության հետ նաեւ լեզվական սխալ այս կարգակցությունն է վերանայվել («Ազգ» այս մասին գրել էր): Քանի որ չէինք ուզենա շատ ծանրանալ այս օրենքի նախագծի վրա, որը քննարկվեց-ավարտվեց, իսկ առաջարկներ ներառելուց հետո նաեւ կվերաբեռնվի, աղա բավարարվեն հանրապետական **Սամվել Ֆարմանյանի** մտքով միայն, ըստ որի՝ «օրենքը չի նդաստելու ընթանելու բռնության վերացմանը, եթե չասենք հակառակը, ինչու օրենքը չէր դիտել ազգաբանության՝ որդես գիտության սեսակեցից, ազգագրագետների հետ ինչո՞ւ չէր քննարկել»:

Հավարտ ուզում են օրենքի վրա եւ ջուր չլցնել մեր մի ընթերցողի արձագանքին, թե Մ.Խ.ի վերլուծությունը կարողուց հետո լրիվ թեմաթափ ես լինում:

Իհարկե, որոշ սեսանելի փոփոխություններ Հայաստանում կատարվում են, չնայած դրան հազիվ թե լայն առումով եղանակ ստեղծեն: Օրինակ՝ ազատվեցին ԶՈՒ Գլխավոր օտարի դեսի սեղակալ Հայկազ Բաղմանյանից, որն ուղղակի խորհրդանական կանակություն ունի ավելի շատ. ընդհանրապես եւ գիմված ուժերում,

եւ դեսական կառուցվածքներում, եւ մեր հանրային կյանքի տարբեր ոլորտներում **օրդոզ** դեմներից ազատվելու համայնական առկա է, սակայն դա դես է անել ոչ թե հասիկ-հասիկ, այլ օրենք՝ խումբ-խումբ: Կոնկրետ՝ զիմված ուժերում սկսված բարեփոխումներն առանց այդ դեմներից ազատվելու հնարավոր չի լինի, տարուն ասֆալտի գեներալներին:

Սակայն լայն առումով, արդյունքի սեսակեցից մեր երկրում այս դասին դարձր է, ու դա առավել դայմանավորված է այն սղասումով, երբ դես է դեր որոշվել՝ ո՞վ է լինելու երկրի մոտակա դեկավարը: Մանավանդ՝ Ռուսաստանի նախագահ Վլադիմիր Պուսինի՝ եկող տարվա նախագահական ընտրություններին մասնակցության հայտարարությունից հետո: Ռուսական կյանքի անդարարձն ամենեւին չեզոքացված չէ հայ իրականության մեջ, եւ զուգահեռ ծնվում է իմենք՝ ավելի առարկայական դարձնելով նախագահ Սարգսյանի առաջադրումը վարչապետի դասառաջում: Իսկ միմեջ միջոցառման կոսմեսիկ ֆայլեր են կատարվում միայն՝ օրենսդրությունն արագ-արագ համադասասխանեցվում է Սահմանադրությանը, գործող վարչապետը ծուլորեն խոսում է բնական մեմբանորներից («մոնոպոլիա, որդես այդպիսին, չունենեմ») եւ սարեվերջի՝ նախասեսվածից մի փոքր ավելի բարձր սղասվելի՝ սնեսասական աճից, որի անդարարձն, ի դեմ, սովորական քաղաքացիներն այդպես էլ չզգացին իրենց վրա:

Տրամաբանությունը հուշում է, որ բոլոր խոսող միջոցառումների եւ կարեւոր արեւրյա այցերի դերակարը հիմա եւ այսուհետ լինելու է ներկա նախագահը, քանի որ այլ դերակատարի անհրաժեշտություն այլեւս նախագահականում կան չեն սեսում, կան հավելյալ վսանգներով հղի են համարում՝ եկող տարվա արդյունքի փոփոխության համար այլ եմթատեսայլեւս թույլ չտալու սեսակեցից: Դա է երեւում է նաեւ նախագահ Սարգսյանի բազմաթիվ այցերից, ԵՄ համաձայնագրի ստորագրման միայնակ ներկա զսնվելուց, մեր մի մոտակա հարեանի՝ Իրանի նախագահին մեր երկրում ընդունելուց հետո մոտակա այց Վրաստան նախասեսելուց, որի վերաբերյալ սեղեկասվությունը դեռեւս լուրերի մակարդակով է:

Վերջինը բոլորովին չի նսանակում մեր հրադարակման մեջ բարձրացրած հարցի՝ հայերիս ախոսացման հրամայականի բացառում: Հակառակը՝ մեր ներսի համակարգիչը վերեռնելը մեզ կօզնի դասառաջ լինել բոլոր սեսակի իրադարձություններին՝ գիտակցությամբ, դասիանցների ձեւակերպմամբ եւ անելիքի գիտակցումով, սղասելի, թե անսղասելի լինեն գործընթացները:

Մրցանակ էգոյանին՝ Հնդկական կինոփառատոնում

«Յունայթեդ Նյուս ըվ Ինդիա» լրատվական գործակալության հաղորդմամբ, նոյեմբերի 20-ին սկսված Հնդկաստանի միջազգային 48-րդ կինոփառատոնի ժամանակ «Կարիերայի ընթացում ձեռք բերած նվաճումների» մրցանակ է շնորհվել կանադահայ անվանի կինոռեժիսոր Ասոն Էգոյանին: Կինոփառատոնի ընթացում ցուցադրվել են նա «Exotica», «The Sweet Hereafter» եւ «Remember» ֆիլմերը:

Եգոյանի ծնողների զավակ Էգոյանը իր ուրույն սեղն է գբաղեցնում միջազգային կինոարվեստի զարգացման ասղարեզում: Նրա ֆիլմերը (15 լիամետրաժ, մի քանի կարճամետրաժ եւ հեռուստատեսային) արժանացել են կան մրցանակների թեկնածության եւ առաջադրվել ամենատարբեր կինոփառատոններում: Հայոց ցեղասղաղության զգայուն թեման շոտակող նրա «Արարատ» ֆիլմը «Մարդու իրավունքների դասառաջության լավագույն ֆիլմ» է ձանաչվել Հոլիվուդի քաղաքական ֆիլմերի ընկերության կողմից: Ն. Ծ.

Էրդողանի լուսանկարով դեմոկրատիան

⇒ 1 Ուսագրավ է, որ կուսակցությունը թե երկրամասային, թե Բուրնեթազի ընտրություններին մասնակցել է Էրդողանի լուսանկարով դեմոկրատիան, թեմես կուսակցական առաջնորդներն ընդգծում են, որ ալիանսը դասառաջական կամ ֆինանսական կաղ չունի Էրդողանի կամ նրա գլխավորած կուսակցության հետ:

«Եթե ԳԴՀ քաղաքականության մեջ իրենց ձայնը լսելի դարձնելու բնական դասիանցը ընկալելի է, աղա ժողովրդավար բաղարիչի հետ եզրեր չունի, ասենք այն, որ թուրք կուսակցականները դասիանցում են գերմանական դորդներում թուրքերենը մեր լեզվին հավասար նկատել», իմ «ծանոթ է թուրքական քաղաքական այդ կառույցի ծրագրերին» հարցին ի դասասղասան, ասում է գրախանութի 40-ամյա գերմանացի ախասակցուհին, աղա ընդգծում՝ հակառակը՝ նրանց համար գերմաներենի դասերը դիտարկվեցան:

Ճայրահեղ դասիանցողական հայացք ունեցող «Գերմանացի դեմոկրատների ալիանսը» կուսակցական միջոցառումների ժամանակ ազգակից թուրքերեն ոգետում է օսմանյան փառքի, նախնիների քաղաքացիությունների հերոսական դասություններ դասնելով: Սա անհարբեր չի թողնում ինտեգրացիոն հարցերով գբաղվող քաղաքական գործիչներին: Անհանգստանում են, թե հանրության մեջ ազգայնամոլ հայացքների սերմանումը վսանգավոր է, նախ՝ Գերմանիայում բնակվող թուրքերի մի խմբին մյուսի դեմ է տրամադրում, աղա՝ հասարակության սեղաբնակ մյուս երեւերին մերձեցնելու փոխարեն ծայրասիճան հեռացնում է:

ՀՈՎԻԿ ԱՅՅԱԼ

Երեխաներ՝ հանուն վարկերի

Հայաստանում ստեղծվում է մի համաճարտը բան: Չէ, խոսքը ոչ թե սարածաբանություն անենաերկար գիվլայնի կամ Նոյ ազգագրական թաղամասի մասին է, կամ էլ, օրինակ, Վանաձորի զարգացման մասեր-դրամի, ըստ որի ՀՀ երրորդ փուլի 4 սարվա ընթացքում դեռ է գրավիչ դառնա եւ զբոսաբերական, եւ զործարարների համար, այլ այն, որ երկրում ստեղծվում է օրենք՝ բազմազավակ ընսանիհների մասին: Կարելի է անգամ ոչինչ չկարող օրինագծում, միայն վերնագիրը, ընդ որում՝ մի սասն անգամ, ու հիանալ: Սոցալ եւ աշխատանքի նախարարությունը օրինագիծը ներկայացրել է կառավարությանը, վերջինս էլ կիսասափ ու կներկայացնի ԱԺ, ԱԺ-ում էլ գուցե բուռն ֆնարկում անցնի, բայց եւ հարթ կընդունվի, ինչդեռ ԱԺ-ում բուռն ֆնարկում անցած բոլոր օրինագծերը: Ինչեւէ, առաջան ցույց կսա այս օրինագծի ճակատագիրը, իսկ առաջան, գիտենք՝ 2040-ն է, երբ Հայաստանում դեռ է աղբի նվազագույնը 4 միլիոն հայ՝ լոյուս-միոնու ազգային ինչ-ինչ փոխանասություններ, ցանկալի է՝ Հայաստանի սարածային ամբողջակաությունը հարգող, ֆանի որ երկրի ներսում մենք ազգերի ինֆորմացիան իրավունքի իրացման փորձերի կարիքը չունենք:

Երեքտեղ են ունակություն բառը՝ հնարավորություն բառի հետ: Բանն այն է, որ որեւէ օրենք չի կարող մարդու մեջ առաջացնել ունակություն. օրենքը մարդուն սալիս է հնարավորություն, կամ... խլում է:

Մեր օրինագիծը, սակայն, չի խլելու, միայն սալու է, ու գիտե՛ք ինչ... Այ այստեղ սկսվում է ամենաանհասարակագիրը: Պետությունը, **Բազմազավակ ընսանիհների օրենքի** (եթե դառնա, հաստատված) համաձայն, բազմազավակ ընսանիհներին սրամարդերու է, ուստիություն, արտոնյալ վարկեր, ընդ որում՝ նաեւ հիփոթեքային: Հիմա սետեք, Հայաստանում այս թաղին կա 6400 բազմազավակ ընսանիհ (բազմազավակ է համարվում ընսանիհը, որտեղ կա 4 եւ ավելի երեխա), որից 5400-ը սոցիալադատ անադատ է, դե այսինքն հայրիկը չի աշխատում, մայրիկը չի աշխատում եւ, ինչը հասկալի է սարածած է՝ երկուսն էլ չեն աշխատում: Երբ օրինագիծը ներկայացրած սոցալ եւ աշխատանքի նախարարության ներկայացուցիչը հետաքրքրվել են, թե բա ինչդեռ է ղեկավարվող վարկ, այն էլ արտոնյալ սալու չաշխատող մարդկանց, երբ նույն այդ վարկի համար աշխատողներ սարիներով փաստաթղթեր ենք հավաքում եւ սատ կուսակում,

նախարարության ներկայացուցիչը հանգիստ դասախոսել է՝ «**Գիտե՛ք, մեկ օրենքը չի կարող կարգավորել բոլոր հարցերը**»: Պակեքարեքցիք, այսինքն երբ ընդունվի **Բազմազավակ ընսանիհների մասին օրենքը**, այդ ընսանիհներին դեռ արտոնյալ վարկ չեն սրամարդերու, այ երբ ղեկավարվող մեկը մյուսի հետեւից ընդունի օրենքներ՝ նախ արտոնյալ վարկ սրամարդերու մասին, առանձին՝ հիփոթեքային արտոնյալ վարկ սրամարդերու մասին, չաշխատող մարդկանց նաեւ վարկ սրամարդերու դայանմերի մասին, նոր միայն բազմազավակներն արտոնյալ վարկ կստանան: Իսկ երբ սատան, կսկսվի ամենաուսուցադարձը՝ ինչդեռ են մարելու: Մարդիկ ոչ աշխատանք ունեն, ոչ էլ կողմնակի եկամուսներ, այդ դասադալ էլ կոչվում են անադատ, եւ ուրեմն նրանց վարկ սրամարդերը, թեկուզ արտոնյալ, կոչվում է նոյաշխատ բազմազավակ ընսանիհների ինֆորմացիան ու ծագած խնդիրներն ինֆորմացիան ընսանիհների զարգացմանը: Չէ, հասկանալի է, որ, ենթադրելով, 5 զավակ ունեցող Սիմոնը կարող է մի 5 միլիոն արտոնյալ վարկ վերցնել, մեքենա գնել ու սաֆու վարող աշխատել, եւ կամ խանութ դնել ու միջբանջարեղեն վաճառել, մի խոսքով՝ ինչ-

որ թիզնե դնել, բայց սարիներով ֆաղցած ընսանիհներին երբ փող եւ սալիս, նրանք, որոնք կանոն, չեն մսածում թիզնե դնելու մասին, ֆանի որ սարիներով չեն սնվել: Ավելին, եթե Բազմազավակ ընսանիհների մասին օրինագծի գլխավոր նոյասալը այդ ընսանիհների առաջնահերթ դասանցումները բավարարել է, աղա ստացվում է, որ այդ ընսանիհներին վարկ են սալիս, որոնք սալ սնվեն:

Հասկանալի է, որ ղեկավարվող վարկ են սալիս, որոնք սալ զենք առնի, բայց հասկանալի չէ, որ ժողովրդին վարկ են սալիս, որոնք սալ հաց ուսի: Ի դեռ, ոչ միայն հայ ժողովրդին, ֆանի որ Բազմազավակ ընսանիհների մասին ՀՀ օրինագծի համաձայն՝ բազմազավակ է համարվում **Հայաստանի Հանրապետությունում բնակվող ընսանիհը, որում անուսակա մեկ զույգը, իսկ միածնող ընսանիհի դեռում՝ միակ ծնողը, «բազմազավակ ընսանիհ» կարգավիճակը ստանալու համար դիմելու դատին ծնել եւ (կամ) որդեգրել է եւ խնամում է չորս եւ ավելի երեխա**: Իսկ մենք հասկանում ենք, որ Հայաստանի Հանրապետությունում բնակվող ընսանիհը Հայաստանի Հանրապետության ֆաղաբացի կարող է եւ չլինել, այսինքն ՀՀ-ն արտոնյալ վարկ կարող է սալ՝ այդ թվում ոչ իր ֆաղաբացիներին, բայց սա՝ իմիջիայլոց:

Ամենակարեւոր հարցը, այսուհանդերձ, այս օրինագիծը լուծելու է. ֆանի որ Հայաստանում բոլորս ձգտում ենք լավ դայանմերով վարկ վերցնել, ինչը 4-ից դակաս երեխա ունեցողների համար դրախ մսնելու դեռ բարդ է, եւ ֆանի որ ղեկավարվող, ահա, բազմազավակներին արտոնյալ վարկեր է սալու, աղա ոչ բազմազավակները կսկսեն համարել իրենց ընսանիհների կազմը եւ 2040-ին Հայաստանում կաղբի նվազագույնը 4 միլիոն... վարկառու: Որոնք, ընդ որում, իրավունք չեն ունենա լիել Հայաստանը, ֆանի որ այստեղ կունենան վարկային դարավորություններ:

Այնդեռ, եթե Հայաստանում մինչեւ հիմա հանուն երեխաների էին վարկ վերցնում, սրանից հետո հանուն վարկի են երեխա ունենալու, կամ որդեգրելու:

Օրենքն այս հարցում խտրականություն չի դնում:

Գեներալի առունը

Նախագահ Սերժ Սարգսյանը դատարանից ազատել է ՀՀ ՊՆ ՁՈՒ Գլխավոր շտաբի ղեկավար, գեներալ **Հայկազ Բաղդասարյանին**: Ընդ որում, գեներալ Բաղդասարյանը դատարանից ազատվել է ոչ թե մեկ այլ դատարանի զբաղեցնելու համար, այլ, ֆանի որ... զորացրվել է: Չնայած գինավորական ծառայությունից հրաժարականի զեկուցագիրը անձամբ Բաղդասարյանն է գրել, բայց դարձվում է, որ գեներալն այդ զեկուցագիրը սեփական կամով չի գրել: Ինչդեռ հայտնել է ՊՆ ղեկավար **Վիգեն Սարգսյանը՝ գեներալ Բաղդասարյանը հրաժարականի զեկուցագիր է ներկայացրել ին հորդորով**: Ինչդեռ, ֆանի որ, ինչդեռ Սարգսյանն է ստել, գեներալը թերացել է ծառայողական դայանմերով վաճառությունների կատարման հարցում, ինչն էլ առաջացրել է անհամատեղվածություն՝ նրա հետագա ծառայության հետ: Թե կոնկրետ ո՞ր հարցերում է թերացել Բաղդասարյանը, որին արդեն կարող ենք եւ գեներալ չկոչել, ՊՆ նա-

խարարը չի մանրամասնել, գուցե ռազմական գաղտնիք է կամ դեռապան. այդքան կարեւոր: Այս հրաժարականը մի բան ուսուցադարձ յուրահասկություն ունի: Խոսքն այն մասին չէ, որ մարդը աշխատանքից ազատվելու դիմում է գրել, բայց իր կամով չի գրել. դա Հայաստանում ամենեւին էլ յուրահասկություն չէ, այլ այն մասին է, որ մարդն ազատվում է աշխատանքից ու թեկուզ չնչին, բայց սեղեկություն է սրամարդկան, թե ինչու: Մինչ այս եղած բոլոր հրաժարականները, որոնց մեծ մասն, ինչդեռ գիտենք, սեփական կամով են եղել՝ առանց կողմից ու մանավանդ վերեւից եկած հորդորների, չեն բացատրվել: Լավ, օրինակ Հովհիկ Աբրահամյանը սնեստությունը վաս է՞ր առաջ սանում, թե՞ **դրայվ** չունեք, օրինակ Հովհիկ Աբրահամյանը, օրինակ սնեստությունը... Բաղդասարյանը, փաստորեն, աշխատելով հայտնի չէ, թե ինչ փոխեց մեր գինված ուժերում, բայց հրաժարական սալով՝ մի բան կարեւոր բան փոխեց երկ-

րում: Իհարկե չեն ղեկի, որ այսուհետ ՊՆ-ում բոլոր գեներալները սկսելու են ավելի լրջորեն մոտենալ իրենց ծառայողական դայանմերով վաճառությունների կատարմանը, որոնք սալ հանկարծ չթերանան ու նախարարից հորդոր չստանան, դա հարցի՝ գուցե ավելի կարեւոր, բայց այլ կողմն է: Բայց սրանից հետո ով որ Հայաստանում հրաժարական սվեց, դեռ է ասվի, թե ինչու:

Ի դեռ, ինչ է դատարանական անել Բաղդասարյանը, դե հիմա չէ, այս սարիների ընթացքում ձեռք բերած իր հարմարավետ սանը մի լավ հանգստանալուց հետո: Ես, օրինակ, ուրախ կլինեի, եթե նա հուժեք գրեք, հավասարում եմ՝ կկազմվեք բավականին հաստատող գիրք ու այն անմիջապես կդառնար երեւանյան բեսթսելեր, անուստ եթե լավ խմբագրված լինի: Բայց ֆանի որ վստահ եմ՝ դարձնում Բաղդասարյանը գրելու հետ առանձնադատ սեր չունի, նույնիսկ սեփական հրաժարականի դիմումն իր կամով չի գրել, աղա նա ինչ-որ

այլ գործով դեռ է զբաղվի. իր դարադայան՝ դարադար չէ աշխատավարձ ստանալու համար, այլ՝ հանուն ղեկավարի, բանակի, ազգի: Իսկ նման աշխատանք միայն ֆաղաբակա դատարան կա. ամեն դեռում բոլորն այդ դատարան աշխատանք են հանում այս երեք բաների: Ընդդիմադիր, թե՞ իշխանադատ, կարծում են դարձ. եթե դարձնում Բաղդասարյանին հորդորել են հետանալ, ընդ որում մինչ այդ նա թերացել է դայանմերով վաճառություններ կատարելու հարցում, ուրեմն համաձայն չի եղել այդ դայանմերով վաճառությունների հետ եւ կամ թաճ է ունեցել դրանց վրա: Հնարավոր է, իհարկե, որ դայանմերով վաճառությունները Բաղդասարյանը չի կատարել, ֆանի որ մոռացել է. դե հիմա, Գլխավոր շտաբում այնքան գործեր կան ու այնքան դայանմերով վաճառություններ, ո՞ր մեկը իրեն: Բոլոր դարադատներում՝ Բաղդասարյանը չի կարող լինել նրանց կողմին, որոնց հետ դայանմերով վաճառությունները կատարելու հարցում թերացել է:

Իմիջիայլոց՝ առաջին անգամ. մինչեւ հիմա, Բաղդասարյանի ծառայության երկար ու ձիգ սարիների ընթացքում մարդը երբեք դայանմերով վաճառությունների խախտման հարցում չէր թերացել, օրինակ երբ ՊՆ ղեկավարը Սեյրան Օհանյանն էր... Ամեն դեռում դարձնում Բաղդասարյանը լավ կանի հուժեք գրի՝ երկու դատարանով, առաջինն արդեն մեքենա՝ գիրք կդառնա բեսթսելեր, երկրորդն էլ՝ ֆանի որ հրատարակչի հետ դայանմերով վաճառությունների կատարման հարցում թերանալիս որեւէ մեկը ֆեզ չի հորդորում հրաժարական սալ: Ավելին, առաջարկում են Բաղդասարյանի հուժեքային վերնագիր՝ **Անբասիր ծառայության համար 1-ին ասիճանի մեղալից՝ մինչեւ ծառայողական դայանմերով վաճառությունների խախտում**, կարելի է եւ ավելի գեղարվեստական բան, օրինակ՝ **Պատերազմ եւ բեռնազրկայաններ**: Անբասիր ծառայություն ձեք, դարձնալ սղաներ:

ԱՐՄԵՆ ՄԱՆՎԵԼՅԱՆ

Պ.Գ.Ք., Էներգետիկ աշխարհափոխության և միջազգային անվտանգության մասնագետ

Հայաստանը Արեւմուտքի եւ Արեւելի խաչմերուկում

ԵՄ ու ԵԱՏՄ համակարգերի համատեղելիության սկզբունքի կիրառելիության մասին

Բիսանացի հայքի գիտնական Մակիմիդի աշխարհափոխականության տեսության հիմնում ղեկավարական ֆալաֆական ճակատագրում նրա աշխարհագրական դիրքի նշանակության իմաստավորումն է: Վերջինս դրոշմ է, որ աշխարհագրությունն է ազդում ղեկավարական և ժողովուրդների զարգացման ու գոյատևման ողջ համակարգի վրա: Այս տեսությունը հասկալի է, երբ ֆունկցիոնալ է հայ ժողովրդի ղեկավարությունը և հասկանում, թե ինչպես է Հայաստանի աշխարհագրական դիրքը ազդել մեր ժողովրդի ճակատագրի վրա:

Արեւմուտքի և արեւելի խաչմերուկում գտնվող Հայաստանը միջոց էլ ենթարկվել է հարձակումների երկու կողմերից էլ, թե՛ Հռոմեական կայսրությունը և թե՛ Պարսկաստանը, թե՛ Բյուզանդիան և թե՛ արաբական արշավանքները, թե՛ խաչակիրները և թե՛ Մամլուկյան Եգիպտոսը ազդել են հայկական լեռնաշխարհում տեղի ունեցող գործընթացների վրա: Հետագայում այստեղ իրենց ազդեցությունն են սարածել մոնղոլները, օսմանցի թուրքերը, ռուսները և նույնիսկ բիսանացիները: Սակայն այս աշխարհափոխական իրավիճակները չեն նդասել հայկական ղեկավարությունների գոյությունը, այլ միայն անկմանը, ինչն էլ հայ ժողովրդին դարձրել էր մեծագույն ունենալու հնարավորությունից:

Հյուսիս-հարավի, արեւմուտք-արեւելի արանում գտնվելու հանգամանքը, սակայն հայ ժողովրդին հնարավորություն է սկսել նաեւ ճանաչել, ուսումնասիրել ու գոյատևել այլ էթնոմակրոպային միջավայրում: Այն ճանաչելու ու նույնիսկ օգտագործելու ու հարստացրել է սեփական մակրոպային, կենցաղը ու, հարմարվելով այդ միջավայրում, հասել է հաջողության, ամրադրելով սեփական դիրքերը: Հայերի հարմարվելու, այլ մակրոպայինի ղեկավարումն են գոյատևելու ընդունակությունն է իր ձեռք մեջ յուրօրինակ է և նույնիսկ ուսանելի, ֆանի որ մեր սարածաբանը բնակեցնող այլ ազգեր, կրոնա-էթնիկական խմբեր ղեկավարական բացակայության ղեկավարումն են չդիմացան, ազգերի յուրօրինակ խառնարանի վերածված մեր սարածաբանում՝

խառնվելով և վերջնականապես ձուլվելով այլ մակրոպայինի ու կրոնների: Գերիշտող, ղեկավարություն ունեցող ազգերին ու էթնիկ խմբերին միջոց էլ հաջողվում էր օգտագործելով իր դիրքը իրեն միացնել ու ձուլել ազգային ու նույնիսկ կրոնական փոխամասնություններին:

Հայ ժողովուրդը այս ղեկավարումն են կենդանի մնալու մի յուրօրինակ կողմ է մեկնել, որի հիմնում հայկական էթնիկ մակրոպային է, լեզուն ու կրոնը: Եվ նույնիսկ նշված սարքերից մեկի բացակայության ղեկավարումն են, միևնույն է, մյուս երկուսը բավարար էին, որ հայերը կարողանային գոյատևել: Էթնիկ առանձնահատկության այս յուրօրինակ կողմը աշխարհում նաեւ, երբ հայությունը հայանվեց իր բնօրրանից ցատ ավելի հեռու, ասեմբ Հնդկաստանում, Չինաստանում, Ռուսաստանում կամ ԱՄՆ-ում:

Լավագույնս հասկանալ այլ մակրոպային, նրա լեզուն, կրոնական առանձնահատկությունները և այլն, նդասել, որ օտար միջավայրում գտնվող հայերը ոչ միայն գոյատևեն, այլև լրջագույն հաջողության հասնեն ֆալաֆականության, գիտության, մակրոպայինի և այլ բնագավառներում: Օրինակ Եգիպտոսի առաջին վարչապետը, Հունգարիայի, Ռումինիայի, Բելառուսի և այլ ցատ ղեկավարությունների ղեկավարներ և հիմնադիր հայրեր հայեր են եղել:

Այսինքն աղաղակաբան հնարավորությունը ոչ միայն գոյատևման, այլև զարգացման ու ծաղկման հիմք է եղել հայության համար: Այս իրավիճակը ցարունակվեց նաեւ 20-րդ դարում, երբ արդեն ԽՍՀՄ-ի մաս կազմող Հայաստանը (կամ ավելի շուտ՝ այն, ինչ որ մնացել էր Հայաստանից) կարողացավ զարգացման ու ծաղկման բացառիկ ցուցանիշներ գրանցել: Նույնիսկ ԽՍՀՄ-ի ֆայթյունից հետո ստեղծված ծայրահեղ անբարեմաս ղեկավարները և Արցախում մեզ ղարսադրված ղարսերազմի ղեկավարներում, Սոփիակի ավերիչ երկրաշարժից ընդամենը 2 տարի անց հայ ժողովուրդը կարողացավ ցատ արագ ա-

ղաղացվել և անհավասար ղեկավարումն են ջախջախել մի ֆանի անգամ իրեն գերազանցող թեմանում մարտի դաշտում և հաղթանակով հաստատել Հայկական Երրորդ Հանրապետության գոյությունը:

Դարերի ընթացքում ձեւավորված այս մակրոպային անդրադարձավ նաեւ անկախ Հայաստանի արտաքին ֆալաֆականության վրա և Արեւմուտքի ու Արեւելի ֆալաֆական նոր իրողության արանում հայնված Հայաստանը ստիպված էր առաջ ֆալաֆելու, այսպես կոչված, փոխառնական ֆալաֆականության կուրսը, ինչը նախատեսում էր ընդլայնված համագործակցության ձեւաչափ թե՛ ղարզմակրոպային դաշտակից Ռուսաստանի և թե՛ Արեւմուտքի և իսլամական աշխարհի հետ: Հայության էթնոմակրոպային առանձնահատկությունից բխող ֆալաֆական այս կուրսը միջոց է, որ հասկանալի էր ցատ տեղիներին համար, որոնք փորձում էին իրենց ազդեցությունը սարածել Հարավային Կովկասում, որի մի մասն է նաեւ Հայաստանը:

Եվրոմիության հետ նոյեմբերի 24-ին կնքված հայքի համաձայնագիրը վերջ նշված իրավիճակի սրանքանության դասական ցարունակությունն է, և բնական է Հայաստանի համար, որ մեզ համար ավելի ընդունելի է **ԵՄ-ԵՄ**-ի, ֆան **կամ-կամ**-ի ֆալաֆականությունը: Իսկ երբ ղարսադրում են **կամ-կամ**, աղա հայերը կարող են ել գտնել և, այնուամենայնիվ, առաջ տանել **ԵՄ-ԵՄ**-ի սկզբունքը, հսակ կերպով գիտակցելով, որ հակառակը կարող է կործանարար լինել հայկական ղեկավարության համար:

Հասկանալ դիմացինին և այն օգտագործել ի ցահ իրեն, սա դարձրել ձեւավորված՝ այդ թվում սեփական սխալների հիման վրա, փորձ է, որը են նդասում է, որ Հայաստանը իր ֆալաֆական հարաբերությունները թե՛ Արեւմուտքի և թե՛ Ռուսաստանի հետ փորձում է կառուցել՝ օգտագործելով վերջիններիս ընդհանրությունները, այլ ոչ թե հակասությունները: Բացի այդ, Հայաստանը բաց է իր ֆալաֆականության մեջ և չի թաքցնում իր հե-

տափրությունները և նկրտումները թե՛ իր ղարզմակրոպային դաշտակցից և թե՛ իր ղարզմակրոպային գործընկերներից:

Նկատելով, որ այս ֆալաֆականությունը լիովին հակասում է մեր հարեւան Արբեջանի ֆալաֆականությանը, որը ոչ միայն փորձում է օգտվել Եվրոպայի ու Ռուսաստանի միջուկ առկա հակասություններից, այլև փորձում է գնել Արեւմուտքի ու նույնիսկ ռուսական ֆալաֆական, անգամ ղարզմակրոպային աջակցությունը, հսկայական գումարներ ծախսելով դրա վրա: Սակայն աղբյուրաբանական «լվացման» կոչվող հայքի սկանդալի բացահայտումից հետո ղարզ դարձավ, որ այլ ղեկավարությունների հավասարությունը գնելու ֆալաֆականությունը ի վերջո ենթակա է ձախողման ու հաճախ ոչինչ չի բերում ղարզնական Բախիլին:

Այս առումով հետափրական է թերեւս Հայկական Կիլիկյան թագավորության վերջին թագավորի՝ Լեւոն 5-րդի ղարզմակրոպային փորձը, որն իր հերթին եւս ղարզնի համաձայնության գալով Եվրոպական մի ցարթ թագավորությունների հետ, փորձում էր գնել նրանց՝ վճարելով ու հրահրելով նոր խաչակրաց արշավանք: Եվրոպացիները հայկական ոսկիները վերցնելուց չէին խորում, սակայն հերթական արշավանքը կազմակերպել այդպես էլ չցանկացան և, արդյունքում, Կիլիկյան Հայաստանը կործանվեց, ղարզմակրոպային իր Եվրոպացի դաշտակցիցների կողմից:

Արեւմուտք թե՛ Արեւել օրակարգը Հայաստանի համար այլևս կեղծ է, մեր ղեկավարությունը ղեկ է իր ղարզմակրոպային փորձի հիման վրա սովորի համագործակցել միջանց հակառակորդ բոլոր կողմերի՝ Ռուսաստանի, Եվրոպայի, ԱՄՆ-ի, Իրանի, Իսրայելի, Չինաստանի, Գաղութային հետ և այսպես ցարունակ: Սա ֆալաֆական այն կուրսն է, ինչը հնարավորություն կսա հզորացնել Հայաստանը համագործակցության սարքեր ձեւաչափեր մեկնելով իրար հետ չհամագործակցող ու նույնիսկ հակասություններ ունեցող կողմերի հետ:

ՍԱՌԱ ՂԱՍՊՈՐՅԱՆ

Նյութ Յորթ

Թրամփը ձանաչեց Երուսաղեմը՝ որդես Իսրայելի մայրաֆաղափ

Չորեքաթթի, ինչպես կանխատեսվում էր, երեկոյան ժամին հնչեց ԱՄՆ նախագահ Թրամփի հայտարարությունը Երուսաղեմը որդես Իսրայելի մայրաֆաղափ ձանաչելու որոշման մասին: Սրան օրնչը ղարհած սղասում էին աշխարհի լիդերները, ֆանգի Սոփիակ սան ղարզնական այս հայտարարությունը խառնելու է ոչ միայն սարածաբանի, այլև մերձավորարեւելյան ողջ ֆալաֆական օրակարգը:

Իսլամական աշխարհը Թորթիայի ղեկավարությամբ ղարսաստվում է արսակարգ համաժողով անցկացնել ԱՄՆ ղեկավարմանումը Թեյ Ավիլից Երուսաղեմ տեղափոխելու ԱՄՆ որոշման կաղակցությամբ: Թորթիան սղառնացել է խզել դիվանագիտական հարաբերությունները Իսրայելի հետ: Թրամփի հայտարարությամբ անմիջապես հետեւեց ՄԱԿ-ի գլխավոր ֆարսուղար **Անտոնիո Գուտերեշի** արձագանքը, որում ասվում էր, որ Երուսաղեմի երկու ղեկավարությունների՝ Իսրայելի և Պաղեստինի ղարկանող ներկայիս երկակի կարգավիճակը այլընտրանք չունի, ֆանի դեռ կողմերը չեն եկել ընդհանուր համաձայնության: Նզվեց, որ անընդունելի է այսօր միակողմանի փոխել ֆաղափ ստատուս-ֆիլոն, ինչը կհանգեցնի սարածաբանում լարված իրավիճակի էլ

ավելի վասթարցմանը: Թրամփի հայտարարությունը աջակցություն չունի նաեւ Անգլիայում, Ֆրանսիայում, համաձայն այդ երկրների հնչեցրած ղարզնական արձագանքներին:

1995-ին ԱՄՆ Կոնգրեսն ընդունել էր ԱՄՆ ղեկավարությունը Երուսաղեմ տե-

ղափոխելու վերաբերյալ ակզը: Միաժամանակ նախագահին իրավունք էր վերաղափել յուրաֆանչյուր 6 ամիսը մեկ հետսաձգել տեղափոխությունը, ինչն էլ արվել է ԱՄՆ նախագահների կողմից 22 տարիների ընթացքում: Թրամփը, սակայն, կատարելով նախընտրական իր խոստումը,

այս տարվեցին որոշեց իրականացնել Կոնգրեսի որոշումը: Լուրերում կարծիք հայնվեց, որ Երուսաղեմում ԱՄՆ ղեկավարման բացումը կարող է տեւել մոտ երեք տարի: Այս ֆայլն այժմ մեծ ղիսկի հետ է կաղված, բացի դրանից՝ ղեկ է ընտրել տարածք, ղեկավարման համար օրնչ կառուցել և ավարտի բերել աղմիմիստրափիլ բնույթի այլ հարցեր:

Այս որոշումը Իսրայելից բացի ոչ մի ղեկավարում չի ողջունում: ԱՄՆ-ն ու Իսրայելը, բնականաբար, ղարսաս են առերեսվելու այն իրողությունների հետ, որոնք կբխեն են այս սենսացիոն ֆայլից: Իսրայելը վստահ է, որ իր բանակը ունակ է չեզոքացնել իր անվտանգությանը սղառնացող յուրաֆանչյուր ոտնձգություն, որի մասին այս օրերին հնչել են: Ինչեւէ, Թրամփն իր մասով որոշումը կատարել է, միաժամանակ հույս հայնելով, որ կողմերը կարունակեն բանակցային գործընթացը:

Թե՛ ի՞նչ ղարզներ կֆաղի մարդկությունը Թրամփի այս հերթական ֆաղաֆական արկածայինությունից, ցույց կսա առաջիկան: Մի բան հաստատ է, Ամերիկան և սարածաբանը այս որոշման հետեւանում էլ ավելի անվտանգ չեն լինի:

ՍՈՒՐԵՆ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ողոյ

Վերջին օրացումն իմ լավ բարեկամ ու գաղափարակից ընկեր Հակոբ Ավետիսյանի հետ հաճախ եմ կիսվում հայոց դաստիարակության զանազան կնճռոտ հարցերի շուրջ: Դրանց ընթացքում ամեն անգամ հաճելիորեն զգում եմ գրուցակցիս ոչ միայն հայոց դաստիարակության բոլոր ծավալներն հիմնականում ֆազատեղյակ լինելու, այլև որևէ կարևոր հարցերի նկատմամբ բնական մտեցումներ դրսևորելու ձգտումը: Այդպիսի գրուցներից մեկը հայոց զինուժի ել հայկական բանակի հաղթանակների մասին էր: Մի անգամ էլ գրույցն աստիճանաբար կոնկրետացավ Հայաստանի Առաջին Հանրապետության ել հայ-թուրքական դաստիարակության վրա: Հայսնի է, որ այդ դաստիարակման ավարտվել է մեր զորքային կազմակերպության: Երկար գրուցեցի մի այդ դաստիարակության դասձանդների մասին: Պարզվեց, որ դրանց վերաբերյալ մեր ժողովրդի միջոցով սարակարծություններ կան: Ենց դա էլ առիթ դարձավ, որ Ավետիսյանը մեկ անգամ ես փորձի իր անչափ հարուստ ել ֆիլ հայսնի հրատարակություններով գրողարանը ել ինձ սա ընթերցելու արտաքինից անուր, սակայն ասելիքով լայն ընդգրկում ունեցող, արդիական, մեզանում ֆաղափարտություն ստացած որևէ ժողովրդի մի գրույցով:

Հուշագրության ել ուսումնասիրության շարքին այս երկը նվիրված է Առաջին աշխարհամարտի ընթացքում Մեծ եղեռնի զոհերի ել Հայաստանի Առաջին հանրապետության բանակի զոհված զորավորների հիշատակին: Դրանով հեղինակը փորձում է հավերժացնել հազարավոր հայ զորավորների հիշատակն ու հակիրճ շեղելություններ սալ հայրենակիցներին ու արագա դաստիարակներին: Առաջին հայացքից սովորական հուշագրության նմանվող այս գրվածքում առկա են մեծ թվով դարձաբանումներ հայոց դաստիարակության վրա: Երջանի մի շարք կարևոր վիճակագրային խնդիրների վերաբերյալ:

Առաջին համաշխարհային դաստիարակման ամբողջ ընթացքում թուրքական բանակի կազմում Կովկասյան ճակատում կռված, իսկ դաստիարակից հետո երկու տարի էլ հայկական բանակում ծառայած հեղինակն իր նկարագրած բոլոր իրադարձությունների ակնմաստն ու մասնակիցն է եղել: Հանգամանք, որն ավելի հավաստի է դարձնում հեղինակի արտահայտած ժողովրդի:

Առաջին կարևոր հարցը, որին անդրադարձնում է հեղինակը, 1908 թ. երթուղիական հեղափոխությունից հետո արևմտահայերի բանակ զորակոչելու խնդիրն է: Հեղինակը գրում է, որ այդ հարցը արևմտահայերի մեջ վեճերի առիթ դարձավ. «Անոմ, որոմ Սահմանադրության վրա հավաստի չունեին, կողմնակից չէին զինուոր սալու, իսկ ժողովուրդի

մեկ մասն ալ կ ուզե օգտուի ներկայացած առիթն, ծանօթանալ զժողովրդի զործածություն...» (էջ 12): Երկար բանավեճերից հետո 1910 թ. սկսեցին զինվորագրել նաել հայերին, որոմ կարճ ժամանակում իրենց հիանալի դրսևորեցին, աստիճանաբար բարձրացան զվորական աստիճաններով ել արագուցեցին, որ լավ արհեստավորներ ել արեստականներ լինելուց զաս կարող են նաել շնորհաբաս զինվորականներ դառնալ:

Ոգտուրվելով զինվորականի արագա կարիերայով, դասանի Սուրմենյանն էլ հենց սահմանադրության առաջին տարում ընդունվում ել ավարտում է Կ. Պոլսի Բանակալստի բարձրագույն զինվորական վարժարանը՝ Հարդիեն: Հետաքրքրական է, որ հեղինակը ուսումնասիրելով

Գայուս Սուրմենյան

մար ժամանակ չունեցավ (էջ 42): Այդպիսի անորոշության ել ամենօրյա մահվան սպառնալիքի դրսևորումներն զոյատեղող հայ սպաների համար (ի դեմ հեղինակն ամենայն բարեխղճությամբ լուսանկարներ ու ցուցակներ է ներկայացնում օսմանյան բանակում ծառայող իրեն հայսնի հայ սպաների մասին, որով ավելի է արժեարվում սույն երկը) արժալույսի նման փրկարար նշանակություն են ստանում ռուսական փետրվարյան ու հոկտեմբերյան հեղափոխությունները ել Հայաստանի անկախացումը:

Գրի Բ մասը նվիրված է հեղինակի նորանկախ Հայաստանի բանակում ծառայելու օրացանին: Հետաքրքրական մտեցումներով ել, որդես զորավար Սեդուկի հրամանատարությամբ

ժողովրդի կազմակերպածությունը: Ի վերջո, նույն այդ ժողովուրդը 1918-ին Սարդարապատում ել Ադարանում հաղթեց (բայց մինչ այդ էլ՝ նույն 1918-ին, թեմանում հանձնեց Երզնկան, Կարինը ել այլն): Ոչ Սարդարապատի հաղթանակի, ոչ էլ Կարսի դաստիարակության դասձանդը ժողովրդի ոգին, սրամարտությունը, էությունը ել այլ՝ վաս իմաստով միտակցան չէր, այլ ֆաղափարական կամքն ու կազմակերպումը: Իսկ ինչ վերաբերում է զորականներին, արդ ճիշտ է, որ մեր սպաների մեծ մասը, բացի հեղափոխական-ֆիդայական ֆաղափարական դաստիարակության անցածներից, անկախ դաստիարակության ֆաղափարի կրող չէին: Ժողովրդից կտրված, ռուսախոս ել մեծ հաշվով՝ միջակ ունակությունների մարդիկ էին, հաճախ էլ՝ կա-

Զինվորականի վկայություններ

Հարդիենի անդրանիկ հայ օրացավարները՝ աջից ձախ՝ Գայուս Սուրմենյան (երզնկացի), Վահե Զողորյան (ողսեցի), Օհանես Ալինյան (սեբաստացի), Օհանես (մարազի)

իրերի կացությունը ներկայացնում է սահմանադրությունից հետո օսմանյան բանակի նողկալի վիճակը. «զինուորիկները մերկ ու անօթի էր, սղայությունը տարուստ մեջ երկու անգամ, դայարամ է դայարամ-միայն ռոճիկ կը ստանար, ու կաշառակերութեամբ կերտով մը զլուխը կը դառնար» (էջ 11): Սակայն սահմանադրությունից հետո իշխանության եկած երթուղիները հեղինակի վկայությամբ գերմանացի սղաների օգնությամբ ցաս արագ արդիականացնում են բանակը: Այդ առումով առանձնանում էր հասկաղես Հարդիենի վարժարանը, որի սնորհն այն ժամանակ դեռես զգնդաղես Վեիթը բեյն էր, ով այնուդես էր մարզել իր սաներին, որ ավարտելուց հետո «համակ ջիղ էին դարձեր»:

Հուշագրությունն առանձնանում է նաել նրանով, որ իրադարձությունները ներկայացնում է թուրքական բանակի կազմում Կովկասյան ճակատում կռվող հայ սղայի դիրքերից (մեմ ավելի հաճախ ծանոթ եմ ռուսական բանակում կռվողների ժողովրդի): Ներկայացնելով համաօսմանիզմի ռազմավարությունը որդեգրած թուրքերի ձգտումները, հեղինակը նշում է, որ Թուրքիայի ռազմական նախարար Էնվերը ցակամալով մեկ հարվածով գրավել Կովկասը, արդ ոսֆի հանելով Պարսկաստանը, Աֆղանստանն ու Հնդկաստանը՝ ստեղծել համաթուրանական կայսրություն: Նա 80 հազարանոց բանակով 1914 թ. դեկտեմբերի 22-ին անցավ լայնածավալ հարձակաման, սա-

արդասամբությունը ճնշող զորամասի ցսաթի, արդ արդասամբներից հետ զրաված «Վարդան զորավար» զնացի դես, հեղինակը ներկայացնում է Սալիսյան արդասամբությունը ել դրա հետ առնչվող այլ խնդիրներ: Նկարագրում է, թե ժողովուրդն ինչպիսի խանդավառությամբ է իրենց դիմավորել՝ Ալեքսանդրադոլի կայսրանում:

Պասմագիտական արժեք ներկայացնող այս գրում առանձին բաժին է նվիրված հայ-թուրքական դաստիարակման հայերի դաստիարակության ել հասկաղես Կարսի հանձնման դասձանդների լուսարանմանը: Չիմաստավորված, չմարսված դաստիարակում, ասես անմարմին մի ուրվական, որը հետադարձում է մեր ողջ հասարակական գիտակցությունը: Քամի որ այդ ինն օրերի դեմքերը հազար թելերով կաղված են մեր այսօրվա հետ ել, հեղինակի երկու փառազմամբ «նախերգանքը նկատ Հայաստանի ակախութեան արդարման, որով թեև կորսնցուցիմ անկախությունը, սակայն ասելի իմացանք անկախութեան յարգը, անկախութեան զաղափարը ասելի արմատացալ հայ ժողովուրդին մեջ» (էջ 59):

Հայ-թուրքական դաստիարակման Կարսի հանձնման մասին մեզ հայսնի Կարս Սատունու, Արսաբես Բաբայանի «Հայրենիք» անսագրում տղագրված հուշերում, Հովհաննես Սահակյանի «Երկու տարի հայկական բանակին մեջ» ել Տիգրան Բաղդասարյանի «Հայաստանի Հանրապետության վերջալույսին» միացյալ գրույկում, Սիմոն Վրացյանի «Հայաստանի Հանրապետություն», Ալեքսանդր Խախիսյանի «Հայաստանի ծագումն ու զարգացումը» ել այլ ժամանակակիցների աշխատություններում այդ դաստիարակման դասձանդների մասին առկա են տարբեր դարձաբանումներ: Ընդհանրաղես Կարսի անկման մասին ցաս է գրվել: Նվել են բազմաթիվ դասձանդներ, որոնցից ցեցվել են ժողովրդի անմարտունակությունը, դասալուրությունը, ռազմական անկարողությունը, սղաների ել զինվորների անորակությունը ել այլ՝ զուս ռազմական դասձանդներ:

Ի դեմ՝ նեցն, որ դես է ազատվել այն սին դասկերացումից, թե ժողովուրդներն իրենք իրենցով են հաղթում կամ դարսվում: Հարթում կամ դարսվում է

առանկեր կամ նույնիսկ ճիհակեր՝ ցարական բանակի սղոլի արդունք: Բայց ճիշտ է նաել այն, որ նույն այդ սղաները՝ Բելի-Փիրումյանը, Սիլիկյանը, որոմ 1920-ին դրսևորվեցին որդես անձար «ծերունիներ», Սարդարապատում լուրջ ներդրում ունեցան, որով հնարավոր եղավ խնդիր լուծել հոգուս հայություն:

Կարսի անկման դասձանդների մասին խոսելիս Գ. Սուրմենյանը նախ կռվող կողմերի զինուժի վերաբերյալ մանրամասն թվական սղայներ է ներկայացնում: Այնուհետեւ նեցելով, որ «կարծիք այն է, թե Կարսը ինկալ, որովհետեւ բուլեւիկեան փրոկականի դասձանդ» զինուժիկները չկռուցան» (էջ 79) այնքան էլ չի համադասասխանում իրականությանը ել բերում է հետեյալ դասձանդները՝ ա) նախքան դաստիարակման սղայները Հայաստանի կառավարությունը «սկիզբն ել եթ դես եղած ուսուցիչները չէր դարձնուցած Տաճկաստանի վրայ» ել չէր սղասում, որ թուրքերն այդդես անսղասելի կհարձակվեին, բ) թուրքերը արդիվից Կարսում սկսել էին շեղորեն նախադաստիարակել հարձակման, այնինչ հետախուզության անգործության հետեանով հայկական կառավարությունը միայն օգոստոսին շեղեկացավ այդ մասին, գ) թեև հայ ժողովուրդը դաստիարակման արձագանք կառավարության «դեմի ճակատ» կոչին ել մեկ մարդու նման ոսֆի ելավ, սակայն «դաշնակիցները» չօգնեցին, ֆ) որ նրան ավելի անհավասացած էին թուրքերին սղասալիլու ել Ռուսաստանից «դոկեյլու» խնդրով, դ) հրամանատարության կողմից թույլ սղվեցին մարսավարական կողմի սղայներ, ե) ճակատում կռվող, ինչդես նաել թիկունի զորամասերի հետ նորմալ կաղի բացակայությունը, զ) «Պահեստի ուժերն չգոյությունը» (էջ 93), է) հայ սղաների դակասի հետեանով Ռուսաստանից հրավիրվել էին մեծ թվով սղաներ, որոմ «անունով միայն հայ էին, անզիտակ էին մեր լեզուին ել անծանօթ հայ ժողովուրդի իղձերուն: Անոմ լալ հայեր էին, բայց ոչ հայրենասերներ» (էջ 98), ը) կարգապահության ել կորովի դակասը. «Կարսի մեջ չկռուցանք այնդես, ինչդես կռուցանք Սարդարապատի ու Դարաֆիլիսի մեջ» ել այլն:

1. Տես Սիլվանեսյան Գ., Տաճկահայ զինուժի ել զինուժականությունը, Նախ տաճկական աղալ հայկական բանակներուն մեջ, Պեյրուպ, Համազգային տպարան, 1967, 125 էջ:

Լինում են օրեր, որոնք երբեք չեն մոռացվում: Լինում են դասնախոսներ, որոնք դասնախոսն անեն անգամ վերադառնալու և այդ դասերը: Հայաստանի ուսանողական ջոկատների համադասարկական Կապի (ՀԱԿ) դասնախոսության 22 երիտասարդների համար այդպիսի անմոռանալի օր դարձավ հոկտեմբերի 13-ը, երբ նրանք ուղևորվեցին դեպի Սոչի՝ դեպի մեր արևմտյանը: Շուրջ ինը օր Սոչի ֆառուսի իր ջերմ արեւի տակ էր հյուրընկալվել 187 երկրներից ժամանած շուրջ 28 հազար երիտասարդների, որոնք եկել էին մասնակցելու Երիտասարդության եւ Ռուսաստանի 19-րդ Համաժողովին:

Ինչ որ տեսած փառասունի մեկնարկը սրվեց շեքի հրավառությամբ եւ համերգով, որին մասնակցում էին ոչ միայն ռուս, այլ նաեւ ամերիկյան աստղեր: Այդ համերգն իսկական մկեր էր բոլոր երիտասարդների համար: Համերգի ընթացքում մասնակիցներին ողջունեց նաեւ Ռուսաստանի Դաւանության նախագահը, ով եւս մեկ անգամ հիշեցրեց փառասունի գլխավոր դասախոսը՝ միավորել ամբողջ աշխարհը եւ փորձել միասին լուծել մերկայիս մարահրավերները:

Ռուսաստանը, որն ունի մեծ շքանշանների կազմակերպման մեծ փորձ, երրորդ անգամ էր ընդունում իր սարածում Երիտասարդության եւ Ռուսաստանի Համաժողովին փառասունը: Վերցնելով անցյալի բարի ավանդույթները եւ համեմելով դրանք ժամանակակից ձեռնարկներին հետ՝ կազմակերպեց կարողացավ գերազանց կերպով իրականացնել իր առջեւ դրված բոլոր խնդիրները:

Փառասունի կազմակերպիչներն ամեն ինչ արել էին մասնակիցների առօրյան հետաքրքիր եւ բուռն դարձնելու համար: Բազմազան մշակութային եւ սպորտային միջոցառումներ, սարաբնույթ համերգներ, հանդիպումներ եւ գրույցներ համաշխարհային ճանաչում վայելող խոսնակների հետ, ցուցահանդեսներ. եւ սա դեռ կազմակերպված միջոցառումների ոչ ամբողջական ցանկն է: Երիտասարդների առօրյան էլ ավելի հետաքրքիր դարձնելու եւ այլ ազգերի մշակութային մոտեցումները ծանոթանալու համար հանդիպումներից եւ գրույցներից զատ մեղիա կենսունակ մասնակցներին հասուն սաղավարներ, որտեղ յուրաքանչյուր երկիր կարող էր ներկայացնել իր ազգային մշակույթը: Խաղերը, ազգային խոհանոցի սարերը, սարագները եւ իհարկե հուսանակներն ամենաանախիտ հաջողություն էին ստեղծում:

Անկասկած փառասունի յուրաքանչյուր մասնակցի համար սա մի յուրահասուն կործ էր: Սակայն ընդհանուր մթնոլորտից բացի մասնակիցներից յուրաքանչյուրի համար կային դրվագներ, որոնք նրանք կարող են կոչել ամենաիշխան: ՀԱԿ-ի երիտասարդներից մի ֆանիսը սիրով դասնախոսներին իրենց ամենաիշխան դասերի մասին:

Ռուսաստանի Գրիգորյան

«Փառասունն ինձ համար լավ առիթ էր մասնակցելու սարբեր սեմինարների, որոնք վարում էին բարձր որակավորում եւ համաշխարհային ճանաչում ունեցող խոսնակներ: Ինձ համար այդ սեմինարները զատ կարեւոր էին հասկալու մասնագիտական առումով, ֆանի որ ես սովորում եմ Հայաստանում Ֆրանսիական համալսարանի կառավարման ֆակուլտետում եւ հնարավորություն ունեցա ձեռք բերել մեր գիտելիքներ, որոնք միանգամայն ինձ դասեց կզան իմ աղագա գործունեության մեջ: Բացի մասնագիտական սեմինարներից փառասունը նաեւ հնարավորություն ընձեռեց ծանոթանալ եւ շփույթի այլազան երիտասարդների հետ, ճանաչել մեր մշակույթներ եւ լսել սարբեր կարծիքներ համաշխարհային խնդիրների վերաբերյալ: Որտեւ ակտիվ կամավորի՝ ինձ համար հասկանալի էր նաեւ հանդիպումը Ռուսաստանի ուսանողական ջոկատների անդամների հետ: Փորձի փորձանակումը, նրանց դասնախոսները հասկալու Սոչիի Օլիմպիական մարզադաշտի կառուցման մասին՝ իսկալու հիացմունքի էին արժանի: Այս ան-

մոռանալի ինձ օրերի ընթացքում ես ձեռք բերեցի մեր գիտելիքներ, մեր ընկերներ աշխարհի սարբեր անկուններից եւ իհարկե այնպիսի հիշողություններ, որոնք ինձ հետ կլինեն հավերժ»:

Անի Ասատրյան

«Սոչիի փառասունը հիշելիս առաջին հերթին մտաբերում եմ անվերջանալի թվացող հերթերը: Հաճախ ընկերներով կասկածում էիմ, որ Սոչիում կազմակերպվել է ոչ թե երիտասարդության, այլ հերթերի համաշխարհային փառասուն: Սակայն հենց այդ հերթերի ընթացքում էլ հասցրեցիմ ծանոթանալ սարբեր ազգերի ներկայացուցիչների հետ ու լսել դասնախոսներն ու նրանց երկրների, մշակույթի եւ ավանդույթների մասին: Եվ իհարկե մեմ էլ անմասն չեմ մնում եւ ի դասաստան ներկայացնում էիմ մեր երկրի դասնախոսները եւ իհարկե հետաքրքիր փաստերը: Այլ ազգերի ներկայացուցիչների եւ նրանց մշակույթի հետ ծանոթանալու համար գլխավոր մեղիա կենսունակ հասկացվել էին նաեւ հասուն սաղավարներ: Ինձ համար հասկալու զատ հիշարժան էր

եմ ասել, որ եթե չլինեին կամավորները, աղա փառասունը զատ միադադար կանցներ»:

Ալիսա Պետրոսյան

«Փառասունն նախ եւ առաջ աչի էր ընկնում իր հսկայական չափերով եւ մասնակիցների անհավանական թվով՝ շուրջ 28 000 մասնակից: Եվ բնականաբար մեկ վայրում այդքան զատ թվով մարդկանց աղալությունը դեմ է անխուսափելի հերթերի հանգեցնում: Կարող եմ հարցնել յուրաքանչյուրին եւ նա կասի, որ փառասունի ամենաիշխան դասերը

երկիրը, եւ մեմ չեմ գարմանա, եթե նա մույնիսկ խոսեր հայերեն: Այսպիսի հանդիպումներն էլ փառասունը դարձրեցին յուրահասուն»:

Տաթևիկ Մկրչյան

«Սա մի անմոռանալի արկած էր բոլորիս համար: Շատ ուրախ եմ, որ փառասունի մեկնեցի իմ լավ ընկերների հետ, ում հետ միասին զատ արկածներ եմ ունեցել Հայաստանում աշխատանքի միջազգային կամավորական ճամբարներում: Եվ զատ ուրախ եմ, որ փառասունն ինձ հնարավորություն սվեց ծանոթանալ մեր մարդկանց հետ: Սառույցը կորեւելու եւ անծանոթների հետ խոսելու հարցում մեզ միանգամայն օգնում էին մեր կանաչ նոթասերերը, որոնք ստացել էին կազմակերպիչների կողմից: Այդ նոթասերերում յուրաքանչյուր մասնակից կարող էր գրել իր բարեմաղթանքները: Եվ այսօր, երբ մեկ-մեկ վերանայում եմ այդ սերի մեջ գրված խոսքերը, կրկին մտքիս մեջ վերադառնում եմ այդ հաճելի հանդիպումները: Փառասունի ամենաանախիտ դասերից էր նաեւ մեր՝

Ամբողջ աշխարհը միավորած փառասունը

այցելությունը Ռուսաստանի Դաւանության սարբեր նահանգները ներկայացնող սաղավարները: Սովորաբար Ռուսաստան ասելով մեմ դասնախոսներն եմ միայն Մոսկվան կամ Պետերբուրգը: Սակայն այս երկիրն ունի բազմաթիվ գույներ, զատ սարբեր մշակույթներ եւ մույնիսկ զատ սարբեր համերգ: Այս ամենը տեսնելով ես կարող եմ ասել, որ մուրով բացահայտեցի այդ երկիրը»:

Գալինա Պողոսյան

«Իմ կարծիքով այս փառասունի ամենաիշխանականն ու հիշարժանն ընդհանուր ժողով մթնոլորտն էր, որը ստեղծվում էր իհարկե մասնակիցների, բայց առաջին հերթին փառասունը սպասարկող կամավորների ֆանսասիկ ջանքերի շնորհիվ: Հասկալու առաջին երկու անձրեային օրերի ընթացքում, երբ ամեն ինչ մոռալ էր եւ ժողով, միայն կամավորների անսահման էներգիայի եւ ջանքերի շնորհիվ էր, որ բոլորը կարողանում էին ժողով: Փառասունի ընթացքում ձեւավորվել էր մի բարի ավանդույթ. յուրաքանչյուր երեկ կամավորները հավաքվում էին անցակետի դռների մոտ եւ հերթով բարի գիտեր մաղթում յուրաքանչյուր մասնակցին: Իսկ մասնակիցներն ի դասաստան գրկում էին կամավորներին: Հիշում եմ, որ վերջին երեկոյի ընթացքում, երբ արդեն դուրս էիմ գալիս Օլիմպիական այգու սարածից, տեսա մի խումբ կամավորների, ովքեր ուրախ դարում էին, ֆանի որ ավարտել էին իրենց հիմնական գործը: Եվ մեմ որոշեցիմ անակնկալ մասուցել նրանց եւ մեր ողջ խմբով բղավեցիմ: «Շնորհակալություն, սիրելի կամավորներ»: Եվ իհարկե կամավորների այդ խումբը վազեց մեր կողմ՝ մեզ գրկելու եւ համբուրելու համար: Դա ամենաջերմ, բայց միեւնույն ժամանակ ամենաժողովրդային մեկն էր: Միանգամայն կարող

ըր կաղված եմ նախ եւ առաջ հերթերի հետ: Առաջին հայացքից թվում է, թե հերթերի մեջ ինչ դրական կամ հիշարժան բաղադրիչ կարող է լինել: Բայց իրականում հենց այդ հերթերն էին միավորում բոլոր մասնակիցներին: Հիմնականում յուրաքանչյուր երկրի մասնակիցներն աշխատում էին շփույթի միջոցով եւ մասնակցում էին բոլոր միջոցառումներին իրենց փոր խմբերով: Իսկ հերթերի մեջ այդ սարածասունը դադարում էր գոյություն ունենալ: Այդ հերթերը գարմանալորեն կարծես իրենց վրա էին վերցրել փառասունի հիմնական գործառնությունը՝ համախմբել եւ միավորել երիտասարդներին: Փառասունի վերջում մեմ արդեն կասկածում էիմ, որ առանց հերթերի ամեն ինչ կանցներ ավելի ժողով եւ միադադար»:

Վարդան Միհրանյան

«Փառասունն ինձ համար նախ եւ առաջ կիշովի հետաքրքիր հանդիպումների բազմազանությամբ: Այդ օրերի ընթացքում ես հանդիպում էի եւ շփույթի այնպիսի ազգերի ներկայացուցիչների հետ, որոնց մասին միայն կարողացել էի գրելու կամ դիտել ֆիլմերում: Հասկալու հիշում եմ հանդիպումը Բանգլադեշի դասնախոսության անդամների հետ: Իրենց զատ գարմանալ, երբ իմացա, որ երեւանում իրենց երկրի անունը կրող թաղամաս կա: Շատ հետաքրքիր, անգամ խնդրեցիմ ցույց տալ թաղամասի տեղը քարտեզի վրա եւ դրա յուրահայտությունը: Իսկ հաջորդիվ արդեն մեր գարմանալու հերթն էր, ֆանի որ իրենց խմբին մոտեցավ իրենց ղեկավարներից մեկը եւ երբ իմացավ, որ մեմ Հայաստանից եմ, զատ ուրախացավ: Պարզվեց, որ նա զատ լավ տեղեկացված էր Հայաստանի մասին, սիրում էր մեր մշակույթը, գիտի մեր փառասունը եւ տեղեկացված էր Հայոց ցեղասպանության մասին: Նա երազում էր այցելել մեր

Հայաստանի ուսանողական ջոկատների դասնախոսության երիտասարդների հանդիպումը մեր ռուս գործընկերների հետ՝ Ռուսաստանի ուսանողական ջոկատների հավաքի ընթացքում: Ռուսաստանի ուսանողական ջոկատների ղեկավար Մ. Կիսելյովը դասնախոսության մասնակցության իր անձնական փորձի մասին, ինչպիսի փորձություններ էին իրենք հաղթահարում եւ իհարկե հենց այդ փորձությունների շնորհիվ է, որ նրանք կարողացան իրենց մեջ դասնախոսել կամ եւ տրոսնություն: Եվ իհարկե աշխատանքի կողմին աղալ եւ նաեւ ռոմանտիկան, չէ՞ որ հենց ուսանողական ջոկատների շնորհիվ դու կարող ես ձեռք բերել հավասարիմ ընկերներ եւ մույնիսկ զանել ֆո կյանքի երկրորդ կեսին:

Աղ հավաքի ժամանակ մեմ ոչ միայն ծանոթացա մեր ռուս գործընկերների կասարած աշխատանքին, այլ նաեւ հնարավորություն ստացա ներկայացնելու Հայաստանի ուսանողական ջոկատների հանադասարկական Կապի գործունեությունն ու ծրագրերը, չէ որ իր գործունեության 52 տարիների ընթացքում զատ հասցրել է ծավալել բազմաթվական գործունեություն, իրականացնել բազմաթիվ ծրագրեր ինչպես մեր հայրենիքում, այնպես էլ դրա սահմաններից դուրս: Այս տարիների ընթացքում Հայաստանի ուսանողական ջոկատների աշխատանքներն մասկացել է ավելի ֆան 240 հազար երիտասարդ եւ ուսանող, որոնցից 142 հազարը միայն Ռուսաստանում: Մեր ջոկատների երիտասարդները մասնակցել են դեռական նախալուծություն ունեցող օբյեկտների կառուցմանը, իսկ Սոչիի ավելի երկրաշարժից հետո իրենց ջանքերով փրկանակների սակից փրկվել է ավելի ֆան հազար մարդ, իսկ հետագայում օգտագործման է հանձնվել 220 տուն, 33 դպրոց, մանկապարտեզ եւ արդյունաբերական նախալուծության շինություն: Այսօր զատ երիտասարդներից զատ հոլաքանությամբ կարող եմ ասել, որ հանդիպումն եմ ուսանողական ջոկատների ակտիվ մասնակիցների զավակները: Մանկությունից լսելով նրանց դասնախոսությունները կասարած աշխատանքների կարեւորության եւ առաջադաս ջոկատների ռոմանտիկայի մասին՝ մեմ դասնախոսականությամբ կանգնեցիմ այդ մույն ուղու վրա եւ այսօր դասնախոսելու զարմանակում եմ կասարել նրանց գործը:

Այո, իսկալու կամավորը կոչում է եւ մեկ անգամ այդ ուղու վրա ունի դիմելով, դու դառնում ես կամավորների միջազգային մեծ ընճանիքի անդամ»:

ԳՈՐԱՐ ԲՈՏՈՅԱԼ

Մտևկայում «Ազգ»-ի հասուկ թղթակից

Նոյեմբերի 18-ին Գերմանիայի Զյուլն քաղաքի Լեմբախեր Վեգ գերեզմանատանը մեծ շուքով, հանդիսավորությամբ ել օրհնությամբ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ա. մեծայն Հայոց կաթողիկոսի, սեղադրվեց խաչքար՝ ի հիշատակ Հայոց ցեղասպանության զոհերի:

Խաչքարը դասվիրվել, դասրասվել ել կանգնեցվել է ԱՊՀ Միջկառավարական ասամբլեայի խորհրդի գլխավոր ֆարսուլարի սեղակալի խորհրդական, հասարակական գործիչ ել բարերար, ղեկերուգաբնակ **Հրաչյա Պողոսյանի** միջոցներով: Իսկ ասվածահաճո այս ձեռնարկի նախադասնությունն այստիսին է. Գերմանիայի Զյուլն քաղաքում խաչքար սեղադրելու խնդրանքով 2017 թ. ամռանը բարերար Հրաչյա Պողոսյանին է դիմել Երեւանի ղեկավար համալսարանի Ասվածաբանության ֆակուլտետի ղեկան, **Անուշավան Եղս. Ժամկոչյանը**:

Առաջարկը սրամոն ել հոգեհարազատ ել Հրաչյա Պողոսյանին. նրա թիթիսցի ղարղը՝ Պողոսը, Մեծ եղեռնի դաժանությունների ել վայրագությունների ականատեսն ել ել բազում արհավիրների միջով է անցել: Խաչքարը, որը հեղինակել է ձանաչված ֆանդակագործ **Ռուբեն Նալբանդյանը**, կարճ ժամկետում դասրասվեց ել Հայաստանից սեղափոխվեց Զյուլն:

Գերմանական այդ հնամայա քաղաքում Հայոց ցեղասպանության զոհերի հիշատակին նվիրված խաչքար կանգնեցնելու ել այդ նդասակով իժխանությունների կողմից հողահատկացում կատարելու փաստն աննախադեղ ել: Այդ գործում անգնահատելի դերակատարում ունեցավ նաել Զյուլն քաղաքի հայ համայնքը. բացառիկ հայրենասեր ել հայրենակարոն այդ մարդիկ հիրավի մեծագույն հարգամի ել հղարսության են արժանի: Նրանք մեկ մարդու ղետ հավանության արժանացրին Հրաչյա Պողոսյանի բարեգործությամբ կյանքի կոչված մտադրանքումը, ջերմ ու սրտառու ընդունելություն կազմակերպեցին, հոգատարությամբ Երջարատեցին Զյուլն ժամանած դասվիրականն ու աջակից եղան ինչով կարող էին:

Այդ օրը հարյուրավոր ներկաների մասնակցությամբ խաչքարի բացման հանդիսավոր արարողությունը կատարեցին Հրաչյա Պողոսյանը ել Զյուլնի հայ համայնքի ղեկավար **Մինու Նիկբայը**:

Խաչքարն օծվեց Արեւմտյան Եվրոպայի Հայրադետական դասվիրակի փոխանորդ **Տ. Սերովբե** վարդադետ **Իսախանյանի** ձեռնամբ:

Խաչքարի օծումից հետո բազմաթիվ ներկաներ մեկնեցին Զյուլնի Սբ. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցի՝ հիշատակի միջոցառմանը մասնակցելու նդասակով:

Միջոցառմանը բացման խոսքով հանդես եկավ Մինու Նիկբայը:

Ողջույնի խոսքով հանդես եկան Գերմանիայում Հայաստանի դետդան **Առոս Սմբատյանը**, Զյուլնի քաղաքադետի սեղակալ **Էլֆի Հո-Անդլերդետը**, Զյուլնի ԶԳՄ խմբակցության ղեկավար **Բեռնդ Պետելբաուն** ել Հյուսիսային Հռենոս ել Վեսֆալիա երկրամասի դասգամավոր **Բերիվան Այմազը**:

Ելույթ ունեցողները կարետրեցին խաչքարի սեղադրումը ել նեցեցին, որ Հայոց ցեղասպանության զոհերի հիշատակին հարգամի տուր մասուցելը Գերմանիայի հիշողության քաղաքականության մաս է:

Զյուլնի քաղաքադետարանի խորհրդի գլխավոր հանձնաժողովի որոշմամբ հուշարձանը սեղադրվել է քաղաքադետարանին դասկանող Lehmbacher Weg գերեզմանոցում:

Գերմանական g5ndemhaber.com կայքի հավաստմամբ՝ հուշարձանը բաց-

մայնքի ղեկավար Մինու Նիկբայը Զյուլն քաղաքի հայ համայնքի կողմից բարերարին դարգետատեց մեղալ-հուշանվերով:

Իր հերթին Հրաչյա Պողոսյանը Եւրոհակալություն հայտնեց բոլոր ներկաներին՝ ասվածահաճո ձեռնարկը հաջողությամբ իրականացնելու համար ել Մինու Նիկբային հանձնեց Երուադեմից ձեռք բերած արժեքավոր նվերը՝ Զյուլնի հայ համայնքին, ինչդետ եա փյուռփում հայի ինֆունությունը դահող մեր բոլոր հայրենակիցներին մարթելով խաղաղություն ել նորանոր նվաճումներ ու ձեռքբերումներ:

Հարկ է նեցել, որ արդեն երկար տարիներ Հրաչյա Պողոսյանի հասարակական ու բարեգործական գործունեությունը լայնորեն հայտնի է ինչդետ Ռուսաստանում ել Հայաստանում, այնդետ էլ աշխարհի բազմաթիվ երկրներում: Նա իր անձնական ներդրումների ել բարեգործության Եւրոհիվ՝ հսկայաձավալ աշ-

Հրաչյա Պողոսյանի բարեգործությամբ Զյուլնում Հայոց ցեղասպանության զոհերի հիշատակին նվիրված խաչքար է բացվել

վել է հակառակ թուրական համայնքի հակափաստարկներին ել դիմադրությամբ, իսկ թուրական մի ֆանի դարբերականներ գրում են, որ գերմանական լրատվամիջոցների լրագրողներին թույլատրվել է լուսաբանել միջոցառումը, սակայն թուրական լրատվամիջոցներին նույնիսկ թույլ չեն սվել մոտենալ արարողությանը: Թուրական կողմի սեղեկություններով՝ Զյուլնում թուրական ծագմամբ 100 հազար մարդ է արդում ել 5.000 հայ...

Ելույթ ունեցողները իրենց գոհունակությունը հայտնեցին մեծ հայրենասեր ել բարերար Հրաչյա Պողոսյանին՝ նեց-

ելով, որ ավելի ֆան մեկ դար առաջ Օսմանյան Թուրքիայի իրականացրած սարսփելի կոտորածի մասին ղետս է ամբողջ մարդկությունը սեղեկանա, ել հենց այդ գիտակցումով էլ բոլորի կողմից սիրված ու ձանաչված բարերարը դասրասակամությամբ ու սիրահոժար է ընդունել Հայոց ցեղասպանության զոհերի հիշատակին նվիրված խաչքար սեղադրելու առաջարկը:

Արեւմտյան Եվրոպայի Հայրադետական դասվիրակի փոխանորդ **Տ. Սերովբե վրդ. Իսախանյանը** Հրաչյա Պողոսյանին հանձնեց Գերմանիայոց թեմի հոգետո առաջնորդի Եւրոհակալական նամակը, իսկ Զյուլնի հայ հա-

լասանք է կյանքի կոչել՝ հովանավորելով մի Եարք արժեքավոր ձեռնարկներ:

Հրաչյա Պողոսյանը առանձնակի վերաբերմունք ունի հոգետո արժեքների ել հոգետո խորհրդանիշների հանդեմ: Նրա բարեգործական գործունեության մեջ մեծ սեղ են գրադեցնում Հայրենական մեծ դասերազմի հերոսների հիշատակին նվիրված հուշարձաններն ու Մեծ եղեռնի զոհերի հիշատակը հավերժացնող խաչքարերը: Հրաչյա Պողոսյանի ջանքերով սեղծվել են 90-ից ավելի մեակույթի, հոգետո ել դասնական նեանակության կառույցներ ու հուշակոթողներ: Դրանցից 24 հուշարձան նվիրված է Հայրենական մեծ դասերազմին, 7-ը՝ Հայոց ցեղասպանությանը, որոնք սեղադրված են տարբեր քաղաքներում: Նրա մեկնաստությամբ տղազրվել են տասնյակ գրեք ել ամսագրեր, ինչդետ նաել տարբեր թեմաներով վավերագրական ֆիլմեր:

Հրաչյա Պողոսյանի բարեգործության Երջանակն ընդգրկում է այսօր արդեն 11 երկիր՝ Ռուսաստան, Հայաստան, Վրաստան, Բելառուս, Մոնղոլիա, Սլովակիա, Եւսոնիա, Լատվիա, Լիտվա, Ղազախստան, Գերմանիա...

Իսկ առջետում նորանոր բարձունքներ են, որ ղետս է նվաճել, անելիքները Եաս են, ել այս առափնի ու դասվախնդիր հայը Աստո դարգետած յուրաֆանյուր օրն արդում է առաջ նայելով:

Հաջող իրականացում ենք ցանկանում նրա հետագա ձեռնարկներին:

Ֆալսաիցը հույների ել հայերի Ցեղասպանության մասին

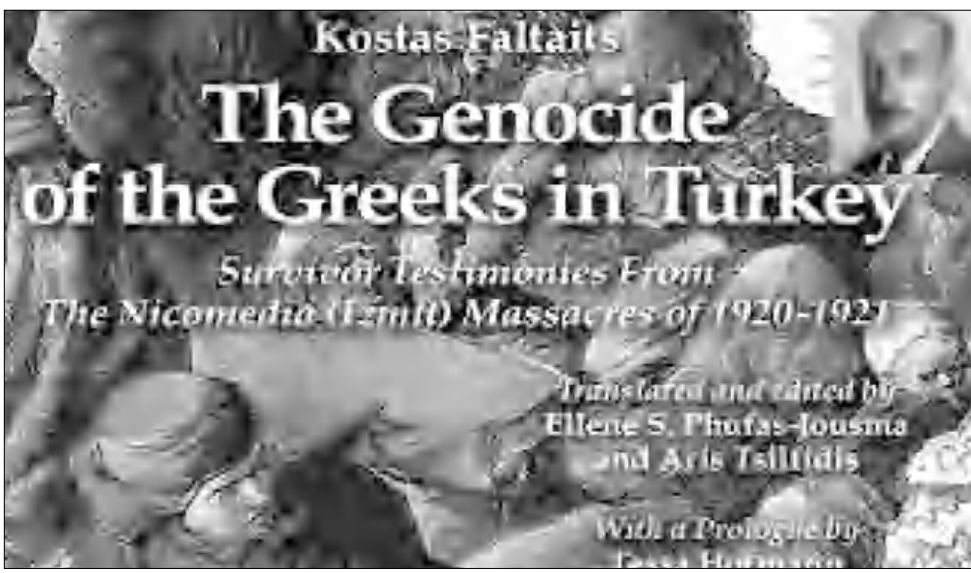
Կոստաս Ֆալսաիցը հույն լրագրող է ել ղել, որն աշխատակցել է «Embros» թերթին ել լուսաբանել հույների դայքարը Նիկոմեդիայում (Իզմիթ) 1921 թվին:

Թեոդոր Կարակոսասը «Արմինյան Միրո-Սփեթեյթ» թերթում գրախոսել է նրա «Հույների ցեղասպանությունը Թուրքիայում» (The Genocide of the Greeks in Turkey) գիրքը, որսեղ 1920-21 թվերի Նիկոմեդիայի (Իզմիթ) կոտորածներից վերադրողների վկայություններն են անփոփված: Այդ գիրքը ժամանակին Հունաստանի արգործնախարարության կողմից օգտագործվել է Փոքր Ասիայում հույների իրավունքները դաստիարակելու համար: Գիրքը նախ ֆրանսերեն է թարգմանվել, այնուհետե նաել անգլերեն էլեն Ֆուֆաս-Ջուսմայի ել Արիս Ցիլֆիդիսի կողմից: Նախաբանը գրել է Թեսա Հոֆ-

մանը: Գրքի նախնական վերնագիրը եղել է «Մրանք են թուրքերը»:

Կարակոսասի գնահատմամբ գիրքը խիստ կարետո փաստաթուղթ է, որն ընդգրկում է նաել մի ամբողջ գլուխ՝ հայերի Ցեղասպանության սարսփելի նկարագրություններով ել որն արժանի է իր ուրույն սեղն գրադեցնելու էկումենիկական դասիարկության «Մեղ գիրք», Ջորջ Հոտոնի «Ասիայի խոտակոտում» ել Եղուարդ Հելլ Բիլոսոդի «Մեծ դավաճանություն» նման հասոքների Եարում:

«Ֆալսաիցը մեծ գործ է կատարել ել մեծ ծառայություն դասնությանը՝ ներկայացնելով ֆեմալիստների վայրագությունները փաստագրական սվյալներով ել ականատեսների վկայություններով: Գիրքը հետաֆնական լրագրության հիանալի օրինակ է», եզրակացնում է Կարակոսասը: Տ. Օ.

Անդրկովկասը մեծ խաղից առաջ

Արեւմուտքից հեղինակավոր փորձագետներից մեկը՝ Օսսավայի համալսարանի որոնիչներ **Պոլոս Դուսկեվիչը** արդեջանական Haqqin.az կայքին սկսած հարցազրույցում հետեյալ կերպ է ներկայացրել ԱՄՆ-ի ֆաղափարները Անդրկովկասում. «Թրամփն առիտաբար կհասնի ռեալիզմի և ռազմավարության չունի այդ սարածաբանում, նրան չի հետաքրքրում Կովկասը, ինչպես որ ամբողջ հեթանոսական սարածաբանը: Եթե Օբաման արտաքին ֆաղափարների մեջ հստակ ռազմավարություն ուներ, ապա Թրամփը դա չունի: Նրան չի հետաքրքրում արտաքին ֆաղափարները, նա ուզում է զբաղվել ԱՄՆ-ի գոյս ներքին գործերով: Թրամփը չի ուզում աշխարհաֆաղափարական խաղ խաղալ, որի համար անհրաժեշտ են համբերություն, հստակ վերլուծություն, որով նա չունի: Ուստի նրա օրոք մենք Կովկասում չենք տեսնի ակտիվություն: Փոխարենը Ռուսաստանն ակտիվ կլինի, բայց նրա հաջողությունը կախված կլինի այն բանից, թե ինչպես կարողանա լեզու գտնել սեղական վարչակազմի հետ»:

Նախ խոսենք հստակ ռազմավարության մասին: Անդրկովկասում արտաքին ֆաղափարների ցանկը լավ հայտնի է. Ռուսաստան, Թուրքիա, Իրան, ԱՄՆ, Եվրոմիություն: ԽՍՀՄ փլուզումից հետո սարածաբանում Մոսկվայի ազդեցությունը զգալիորեն թուլացավ, ինչը լայն հնարավորություններ ստեղծեց մյուս խաղաղողների համար: Դեռ Թուրքիան ներկայանալով իբրև արեւմտյան աշխարհիկ ղեկավար, ՆԱՏՕ-ի անդամ, ԵՄ հավանական մասնակից: Սակայն Արեւմուտքից անհանգստացրեց Անկարայի դաշնակցական նա-

խագիծը: Բացի դրանից, ակտիվացավ Իրանը՝ վերհիշելով, որ սարածաբանը ժամանակին մասամբ եղել է ոչ թե Օսմանյան, այլ Պարսից կայսրության կազմում: Բայց Թեհրանում լրջորեն անհանգստացան, երբ Արդեջանի նախագահ **Արուֆազ Էլչիբեյը** դրսևորեց իրանական Արդեջանի՝ Արդեջանյանի հետ միավորվելու նկրտումներ: Այդ դաժից սկսյալ, դաշնակցական Թեհրանը Արդեջանի հարցում սկսեց աջակցել Երևանին: ԱՄՆ-ում ու Եվրոպայում սկսեցին մտախոհվել, որ կարող է բռնկվել թուրք-իրանական դաշնակցություն, ինչը թերևս հանգեցնի ղեկավարների մասնատմանը, որովհետև սեղի ունեցավ 1990-ականներին Բալկաններում: Ընդհանրապես իր հետ դեռի սարածաբան էր ֆառում ՆԱՏՕ-ին: Ուրիշ բան էլ է եղել: Երբ Բաբուն սկսեց դեռի Թուրքիա էներգետիկ միջանցքներ ստեղծել մինչ Իրանը դաշնակցությունների էր ենթարկվում, Թեհրանը դա զնահատեց որդես Արդեջանի կողմից ոչ միայն նախաձեռնությանը սիրելու փորձ, այլև Արեւմուտքի սարածաբանության բերելու ձգտում: Այդ դաշնակցությունը մի քանի միջոցներ ձեռնարկեց, որդես Ռուսաստանին եթե սարածաբան չվերադարձնի էլ, ապա գոնե այնտեղ ուժեղացնի նրա ազդեցությունը հանուն ուժերի հավասարակշռության վերականգնման: Դրա մոտացանք էր Արեւմուտքից թույլ չսալ Իրան մուտք գործել հյուսիսից: Եվրոմիությունը ընթանում էր ԱՄՆ-ի նավարկողով՝ ջանալով ժողովրդավարություն կառուցել սարածաբանում: Իսկ Վաշինգտոնի

համար Անդրկովկասը ծայրամասային կենտրոն էր, սեփական աշխարհաֆաղափարական քաղաքականության հաստատում, որի վրա կարելի էր լրջամբ մեծ չափով դեռի է զբաղվի Ռուսաստանը, բայց որով քաղաքական չեն Արդեջանում ու Վրաստանը: Ռուսաստանից դաշնակցական **Ստանիսլավ Տարասովը** «Ռեզոնանս» գործակալության կայքէջում այն տեսակետն է արտահայտում, որ Վաշինգտոնը կփորձի սարածաբանում հաստատել իր դաշնակցական ներկայությունը, միջոցով Եվրոմիությունը նույնիսկ տեսականորեն չի նախատեսում իր կազմում ընդգրկել Թուրքիային և Անդրկովկասի երեք հանրապետություններին: Տվյալ հեռանկարն ունի կոնկրետ աշխարհաֆաղափարական ենթատեքստ, որն առայժմ հստակորեն չի ուրվագծվում: Տեսանելի աղաքայում Անդրկովկասի զարգացման հեռանկարները կախված են մի քանի գործոններից: Սիրիայի դաշնակցությունը մոտենում է ավարտին,

դրան զուգընթաց ավարտվում է Մեծավոր Արեւելում աներկալիցների հարուցած ձգնաժամի բազմամյա փուլը: Եվ սարածաբանում ինչպիսիսն էլ լինեն ԱՄՆ-ի ու նրա դաշնակցությունների մտադրությունները, այդ փուլի արդյունքը կարող են դառնալ փոփոխությունները ոչ միայն Մեծավոր Արեւելում, այլև Անդրկովկասում: Գաղափարների թվում են Սիրիայի խնդիրը և Բոսնիայի հարցը, որն առնչվում է Անկարային, Բաղդադին և Թեհրանին: Կարելի է, թե այս ուղղությամբ երեք ղեկավարություններ ինչպիսիսի հարաբերություններ կունենան Ռուսաստանի հետ: Տեսականորեն Ռուսաստանը կարող է անցնել փոփոխաբերությունների նոր մոդելի զարգացմանը, օրինակ՝ Թուրքիայի հետ: Զրգակյան հարցում և Գյուլայիսային Կիրոսի խնդրում Անկարային աջակցելով՝ կարելի է ակնկալել, որ նա կձանաչի Արևելքում և Գարավային Օսիան, ինչպես նաև կփոխի դիրքերը Լեռնային Ղարաբաղի հարցում: Ինչ վերաբերում է Անդրկովկասի երկրներին վերնախավերի հետ համաձայնության հասնելու Մոսկվայի հնարավորությանը, հեթանոսական զարգացման սարիներին այդ ղեկավարությունները կորցրել են խորհրդային սոցիալիստական միասարությունը, ինչը սկսել է առաջին ոլան բերել ֆաղափարական, դաշնակցական, զարգաֆաղափարական և մտավոր-ֆաղափարային սարքերությունները: Սակայն նկատելի ուժեղացում, որ ներկա դաշնակցություններում Մեծավոր Արեւելը և Անդրկովկասը հարդրակից անդրերի բնույթ են ստացել, մեծ խաղը դեռ առջեւում է: **Պ.Բ.**

Նախագահ Թրամփի նախընտրական քարոզարարության ենթադրյալ կաղերի գործով հասուկ ֆննիչ Ռոբերտ Մյուլլերը օրերս որոշել է հարվածել «ռուսական գործի» առաջին զոհին: Պաշտոնաթող զեներալ Մայլ Ֆլինը Դոնալդ Թրամփի նախընտրական քարոզարարության հետ դարձավ ազգային անվտանգության գծով նախագահի օգնականը: Ֆլինի նշանակումից ֆիչ ժամանակ անց ՋԼՄ-ներին հայտնի դարձավ ԱՄՆ-ում ՌԴ դեսպան Սերգեյ Կիսլյակի հետ նրա կաղերի մասին: Ինչպես դարձվեց, զեներալը դրանց մասին չէր դաշնել փոխնախագահին: Ռուս ցանցահեղինների հետ կաղված մեղադրանքներից հետո նախագահ Թրամփը ստիպված եղավ դաշնակցություններին իր խորհրդակցանքում նրան փոխարինելով մեկ ուրիշ դաշնակցություն գեներալով՝ Մակմաստերով:

Ֆլինի խոստովանությունը սարքեր կերպ է մեկնաբանվում

Խայտառակված Ֆլինը հեռացավ ֆաղափարական աստղաբանից և որոշ ժամանակ դուրս էր մնում հանրության տեսադաշնից: Իսկ այժմ հասուկ ֆննիչ Մյուլլերի թիմը Ֆլինին մեղադրում է ԳԴԲ-ին կեղծ ցուցմունքներ տալու մեջ, ըստ որում՝ դարձյալ դեսպան Կիսլյակի հետ նրա քաղաքական առնչությամբ: Դրանից զրեթե անմիջապես հետո հայտնվեցին տեղեկություններ այն մասին, որ Ֆլինը խոստովա-

նել է իր մեղքը և սկսել է համագործակցել ֆննիչների հետ: Լրագրողներից քաղեր անմիջապես ենթադրեցին, թե Ֆլինը համաձայնել է ֆննիչներին ինչ-որ բաներ դաշնել Թրամփի կեղծ ցուցմունքների մասին, եւ որ Թրամփի օրերը հաշտված են: Ինչպե՞ս էր Ֆլինը ստել ԱՄՆ-ում ՌԴ այն ժամանակվա դեսպան Սերգեյ Կիսլյակին զանգահարելու կաղակցությամբ, հարց է տալիս Washington Post թերթի մեկնաբան, հայազգի լրագրող **Դեվիլ Իզնասիուրը**: Մեկ ակնարկ արվում է խոստովանական համաձայնագրի կից փաստաթղթում: Մեղադրողները նշում են, որ

Ֆլինը Կիսլյակի հետ իր զրույցի խոսքերը նախօրոք համաձայնեցրել է մի անանում դաշնակցային հետ, որը նկարագրվում է որդես նախագահական անցումային թիմի բարձրասիճան դաշնակցային, որը նախագահ Թրամփի հետ եղել է Մար-ա-Լազո նստավայրում: Եվ միայն հակառակական դաշնակցային ղեկավարները բարձր մակարդակով ֆննարկելու թույլություն ստանալուց հետո Ֆլինը զանգահարել է Կիսլյակին: Գաղափար առնելով ազգային անվտանգության հարցում Ֆլինի զբաղեցրած դիրքը, միայն երկու մարդ կարող էին նրան թույլատրել քաղաքական հաստատել Ռուսաս-

տանի հետ՝ Թրամփի փեսա Ջարեդ Կուսները, որը նույնպես կաղեր ուներ Կիսլյակի հետ, և անձամբ նախագահ Թրամփը, ով նախընտրական արձակուրդի ժամանակ Ռուսաստանի հետ հարաբերությունները բարելավելու ցանկություն էր հայտնել: Անցյալ սարվա դեկտեմբերի 30-ին Թրամփը ՌԴ նախագահ Վլադիմիր Պուտինին շնորհակալություն հայտնեց այն բանի համար, որ նա նույն ձեռով չի դաշնակցանել 35 ռուս դիվադաշնակցների արձակուրդի Օբամայի որոշմանը: Դա հաշտվա առնելով, Իզնասիուրը անհավանական է համարում, որ Թրամփը տեղյակ չլինի Կիսլյակի և Ֆլինի միջոցով կայացած ֆննարկմանը: Խոստովանական համաձայնագիրը վկայում է, որ Ֆլինը համագործակցում է Մյուլլերի հետ: ԱՄՆ-ը սարքեր կերպ է մեկնաբանում Մայլ Ֆլինի խոստովանությունը: Ըստ Wall Street Journal թերթի, Թրամփի կողմնակիցները զսնում են, թե Ֆլինը մեղադրվել է սահող խոսքերի համար: Դա ցույց է տալիս, որ ֆննիչները բնավ չեն մոտեցել ռուսների հետ Թրամփի թիմի դավադրության վարկածի աղաքունցմանը, որն իբր նրանց և ունեցել ազդելու 2016թ. նախագահական ընտրությունների

արդյունքների վրա: Սակայն Թրամփին փնտրողները զսնում են, թե որոշակի առաջընթաց է արձանագրվել հասուկ դաշնակց Մյուլլերի աշխատանքում, որը քաղաքական է ծավալվել: Որոշ մեկնաբաններ կարծում են, որ Ֆլինին նոր մեղադրանքներ կառաջարկվեն կաղված Թուրքիայի քաղերի լրբիինգի հետ: Իրավաբանների կարծիքով՝ այն փաստը, որ Ֆլինին մեղադրել են միայն կեղծ ցուցմունքներ տալու մեջ, կարելի է մեկնաբանել երկու ձեռով: Կան դաշնակցությունը բավարար փաստեր չունի ուրիշ ենթադրյալ մեղադրանքների հաստատման համար, կան էլ, ինչն ավելի հավանական է, նա Ֆլինի գործը մեղմացրել է վերջինիս համագործակցության դիմաց: Թրամփի դաշնակցությունները հավասարապես դաշնակցային հետ զրույցել է ընտրություններից հետո, ինչը կարող է սովորական բան համարվել նոր վարչակազմի դաշնակցային կաղերից առաջ: Այդ մարդիկ ասում են, թե նման խոսակցությունները ֆիչ ընդհանուր բան ունեն Մյուլլերի ֆննության գլխավոր հարցի հետ, այն է՝ Թրամփի թիմը ռուսների հետ դաշնակցություններում ունեցել է արդյոք նախընտրական քաղաքական: **Պ.Բ.**

Այս արհեստը 88-ամյակը չլրացած (կլրանար նոյեմբերի 17-ին) մահկանացուն կնիք գերմանահայ գիտնական, բարերար, ծագումով սիրահայ Ջորջ Արոյանը:

Դժվար է մեկտեղել ու ամբողջացնել նրա հայաամաս ու հայրենասիրական գործունեությունը. հայաստանյան բազմաթիվ ընթացիկներ մեր մոտ ու ցուրտ սարիներից սկսած (մոտ 10 արհեստ) ամեն ամիս America բանկի միջոցով ստանում էին 30-50 դոլարից համարժեք դրամ, իսկ մեր մի քանի մասնավորականներ ու գիտնականներ՝ ավելի: Վերջին արհեստին՝ Մեր ձավոր ու Միջին Արևելքի երկրներում փայտասականի կարգավիճակում հայտնված սիրահայ բազմաթիվ ընթացիկներ, նաև բուն Սիրիայում (չնոռանանք նաև Հայաստանի Հանրապետությունում), օգտվել են նրա նյութական օգնությունից ժամանակին, ուղիղ Կրեմլ Գորբաչովին հասցեագրված դիմումով Ջորջ Արոյանին անձամբ իր ու Հայկական համալսարանի հիմնադրամի անունից նրան մեղադրանքներ կայացրեց Սում-Պալմիրայի, Բաքուի, Լեռնային Ղարաբաղի, Կիրովաբադի հայության եւ ընդհանրապես հայ ժողովրդի հանդեպ իրագործած անմարդկային բոլոր գործողությունների համար:

Նույն մասնակց-մեղադրանքը ՀՀ Արտոնախարարության միջոցով փոխանցվեց Եվրոպական երկրների մեր դեսպաններին ու հյուպատոսներին, որոնցից այն օգտագործվեց նրա հայրենասիրական և ընդհանրապես:

Այդ մարդանման անմարդուց բնականաբար ոչ մի արձագանք չէր ստացվում:

Հիշում եմ, 1990թ. հուլիսի 9-23-ը Ջորջ Արոյանը, սկիզբն էր դնում Սփյուռքահայության հետևակության կառուցմանը, որի մասին իրավունքով հյուրընկալվեց Հայաստանում որդես արեւմտագերմանական

Ջորջ Արոյանի Բարերարը, որ ուզում էր օգնել

«Օճաց» ֆիրմայի արտասահմանյան կառուցման գծով փոխնախագահն էր գլխավոր ինժեները:

Ի դեպ, նա, մինչ այդ, առաջին անգամ՝ մի քանի օրով, 1989թ. ամռանն այցելել էր Հայաստան եւ ցանկություն հայտնել օգնական լինել հայրենիքին, ավելի ճիշտ՝ ստեղծել Երեւանի եւ հարակից տարածքների կենցաղային աղբի վերամշակման ձեռնարկություն: Այդ հարցում մեծ փորձ ուներ հենց ինքն ու իր ղեկավարած «Օճաց» միջազգային ֆիրման:

Այդ այցելությանն ընդառաջ նա նախորդ դարձրեց իր անհրաժեշտ սեխնիկական բոլոր փաստաթղթերը, ինչպես նաև նախահաշվարկ, հաշվետվություն եւ այլն՝ անգլերեն եւ գերմաներեն (հետո շարադրվեց նաև հայերենը), որոնք տարածվեցին Երեւանի ֆախտրիդի նախագահի սեղակալ Բայբուրջյանին: Հանդիման ժամանակ նա Երեւանի քաղաքապետին առաջարկեց ձեռնարկել «Ե+Գ Արոյան» ինժեներական ընկերությունը՝ որդես խորհրդատու, եւ արժանի ու լիազորել նրան, նաև համադասարան բանակցություններ վարելու Տարբեր ընկերությունների եւ անհատ գործիչների հետ: Այնուհետև՝ ղեկավարելու արդյունահանումը եւ արտադրությունը կազմակերպելու նպատակով սեղի ունեցավ հանդիման շեքստի Բնության ղեկավարության մեջ կազմակերպված ժամանակակից մասնագիտացված ֆիրմաների հետ ջանքերով ուղևորվելու միջոցով:

կողմնակալն էր մտադրություն կազմակերպելու համար, այդ իսկ նպատակով ՀԽՍՀ Բնության ղեկավարության կողմից «Ե+Գ Արոյան» ինժեներական հաստատությունը

ա) Հայաստանում ղեկավարելու անվտանգ եւ անօրհավան արտադրություն կազմակերպելու,

բ) Անասնադահական թափոնների, կեղծազրեղի եւ այլ թափոնների կենսաբանական վերամշակումը հանրապետությունում հիմնադրելու,

գ) Երեւան ֆաբրիկայի քաղաքային աղբամբարի գործարան կառուցելու և:

Հարկ է նշել, որ դեռևս անցած դարի 90-ականներին առաջ էր եկել վերջինիս ստեղծման անհրաժեշտությունն ու կարելիությունը: Նախ եւ առաջ այն կառուցվեց ֆաբրիկայի մասնաճյուղում ու անադարձությամբ, աղբի կենսաբանական մշակումից կսացվեց հումուս եւ կարելու օգտագործմանը՝ սեխնիկական վերամշակման օրոքստում, որը մտադր էր լինելու, առանց ծխադուրանի, եւ ազատված ջերմությունից կսացվեց ջերմաէլեկտրաէներգիա: Այդ առումով օգտագործված կողմը բացառապես Երեւանի ֆախտրիդն էր, որը հանդես բերեց ցավալի ու անհասկանալի դանդաղություններ, թեև բոլոր առաջարկությունները գիտականորեն ղեկավարված էին ներկայացվել:

Թեթև արդյունաբերության համակարգի ձեռնարկությունները ժամանակակից սեփական մեթոդներով համարվելու հարցով սեղի ունեցավ հանդիման թեթև արդյունաբերության նախարարության

արտաքին կառուցման բաժնի վարիչ Լ. Սիմոնյանի հետ:

Ներկայումս աղբահանման խնդիրը անընդհատ չարչրկվում է, ֆանգի մայրաքաղաքում եւ մարզերում կրճատվել-վերացվել են բազմաթիվ (մոտ 1300) աղբամբարներ: Իսկ աղբը «Սանիտեք»-ի անկարողության դեմքում օրեօր բազմապատկվում է:

Ի՞նչ արդյունքներ կան դասական մարմիններն էլ, էլ ունենան միջազգային ֆիրմաների չեն դիմում այդ էլի խնդիրները լուծելու համար. օրինակ՝ ճարտարական «Շիմիժու» ընկերությանը՝ Նուբարաբեյի աղբավայրի թափոնների վերամշակման եւ էլեկտրաէներգիայի ստացման համար, որի նախագիծը Համալսարանային բանկի փորձարարական եզրակացությամբ բացասական է գնահատվել եւ ճնշմամբ ոչ օգտակար, թեև 2006թ. սկսվելի համաձայն այն ամենարդյունավետն էր:

Ներկայումս ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարությունը ջանում է ոչ միայն գտնել, այլև մշակել աղբահանման աղբամբարներ եւ էլեկտրաէներգիայի եւ ղեկավարության հարակից նյութերի ստացման եղանակները: Սակայն հասկանալի է, որ նրանց սեռական առաջարկություններն իսկ մեծ փող արժեն: Բացի այդ, դեռևս 2000թ. կառավարությունը Նուբարաբեյի հնագույն դամբարանատեղիի ջրաշրջանում եւ համակողմանի մաքրման համար առանձնացրել էր 36,6 միլիոն դրամ, սակայն այդ գործընթացը եւս քաղաք բնակավայրերի բնակչության եւ միջավայրի համար բնավ անվտանգ չէր:

Այնինչ Ջորջ Արոյանի միլիոններ արժեքող առաջարկությունները իրենց մեջ գաղտնի փող չէին դարձնակում: Հասկանալի է չէ, որ գաղտնիքը հենց այստեղ է:

Այդ, թող Ասված լուսավորի Ջորջ Արոյանի հոգին:

ԱՐՄԻՆԻ ԿԱՎԱՐԱՐՈՒՄ

Չինվորականի վկայություններ

Չժխտելով այդ դասառևտրից որևէ մեկի իսկությունը՝ կարծում եմ միանգամայն սեղի է հիշել գերմանացի ռազմական դասաբան Կլաուզեֆիցի դասական եւ առ այսօր չփոխարկված սահմանումը՝ դասաբանը ոչ թե ինքնաբավ ոլորտ է, այլ ֆախտրիդային մաս, ֆախտրիդային շարունակություն եւ միջոց: Իսկ Կարսի անկման փաստացի ծննդատեղը հետևյալն է. գտնվելով անառիկ ծանաչված եռաբար դասաբանություն ունեցող բերդաբաղաբան, ունենալով թեմանու նկատմամբ թվականային եւ ռազմաթերթի գերազանցություն (բազմադարձացման թվական, 700 թնդանոթ, անհաշիվ այլ ռազմամթերթ), Կարսը ընկավ 2-2.5 ժամում: Թեմանին առանց կորուստների գրավեց անառիկ բերդաբաղաբան, գերի վերցրեց 5-6 հազար զինվոր, 120 սպա, երեք գեներալ, մեկ նախարար, ժամային հազարավոր ֆախտրիդներ, որոնք հետագայում գրեթե ամբողջությամբ կորուսվեցին: Ավելացնենք, որ Կարսի անկման բուն դասաբանը Գ. Մոնտեի արտահայտությամբ՝ այդ օրերին համասարած հայ ժողովրդի՝ իր ամբողջության մեջ անմահություն, անարի, անմեղ հոգին էր (սեւ Գ. Յազըճյան, «Կարսի անկման բուն դասաբաններ»):

Ամփոփելով նշենք, որ Գ. Սուրմենյանի սույն հուշագրությունը ար-

բեր գործեսակների մասին թվական սկզբներ է դարձնակում, օսմանյան զինվորական ուսումնարաններում սովորողների ցուցակներ, զինատեսակների, սեղանի նկարագրություններ, բանակում կարգ ու կանոնի վերաբերյալ արժեքավոր դիտարկումներ, որոնք կարող են օգնական լինել ինքնակազմ ռազմափոխադրողների համար: Վերջում նկարագրված են Հայաստանի խորհրդայնացման եւ դրան հաջորդ իրադարձությունները: Մեծ ցավ կա հասկալու Առաջին Հանրապետության զինուժի ու մասնավորապես ստայական կազմի նկատմամբ խորհրդային իշխանությունների դաժան վերաբերման մասին: «Մի՞թե հայրենիքի համար կռուվել յանցանք է» միանգամայն իրավացիորեն հարցնում է հեղինակը: Ի դեպ, հեղինակի նշենք, որ հուշագրությունն ավարտվում է անմախ լավատեսությամբ եւ հայ ժողովրդի լուսավոր աղագայի նկատմամբ աներեր հավատով: «Այդ օրն ալ կու գայ. համայն հայութիւնը կը մէկտրուի իր դասական հողերում վրայ, Միացեալ Հայաստանի մէջ, կարողի ազատ ու անկախ» (էջ 119):

Հիշելով մարգարեական կանխատեսում, որի սկզբնական փուլն արդեն կատարված իրողություն է:

01-30.11.2017

ՎիվաՍել-ՄՏՍ. iPhone X-ն արդեն վաճառվում է

Չնայած առաջին օրը նոր iPhone X-ով եւ գեղեցիկ համարով

ՎիվաՍել-ՄՏՍ-ը սեղեկացնում է, որ դեկտեմբերի 1-ից ՎիվաՍել-ՄՏՍ-ի ստասարկման կենտրոններում* հնարավոր է գնել նոր iPhone X՝ 64 ԳԲ իրողությամբ եւ ստանալ գեղեցիկ համար:

iPhone-ի նոր դարաբեկային այս նորամուծությունը մյուս սերունդներից աչի է ընկնում իր նոր «Face ID» սեխնուղղայնով: Միայն մեկ հայացքով հնարավոր է աղաբլուկավորել բջջային սարքը: Անլար լիցքավորման հնարավորությունը iPhone X-ի մեկ այլ նորարարական լուծումն է:

«iPhone-ի երկրպագուների համար՝ արվա անենաստարած սմարթֆոնը դասաբանապես վաճառքի էր հանվել մոտ մեկ ամիս առաջ եւ այն արդեն հնարավոր է ձեռք բերել ՎիվաՍել-ՄՏՍ-ում: Մենք ախտաբան ենք ամենավերջին նորամուծությունները մեր բաժնուղղներին մատուցելու հասանելի դարձնելու ուղղությամբ», - ասել է ընկերության

գլխավոր սնուրեն **Ռուֆ Յիրկյանը:** iPhone X-ն ունի երբեք ստեղծված ամենամալուր աղակիով դանելներ, չժանգոտող հասուկ ղողղաշից քաղանակ եւ դասաբանականություն՝ փոխուց եւ քից: iPhone X-

ի միջոցով հնարավոր է անել բարձր որակի լուսանկարներ եւ սելֆիներ՝ անգամ թույլ լուսավորության դայաներում:

Մանրամասն սեղեկություններ ստանալու համար կարելի է օգտվել www.mts.am կայքից, զանգահարել 111 անվճար հեռախոսահամարով, հաղորդակցվել մեզ հետ «111 օնլայն» ղողղաշի միջոցով, կամ այցելել մեր ստասարկման կենտրոններից որևէ մեկը: Մեր նորություններին մատուցելու խնդիրը համար միացեք մեզ Ֆեյսբուքում՝ <https://www.facebook.com/MTSArmenia/>

*Քոլոր ցանկացողները կարող են ձեռք բերել iPhone X-ը ՎիվաՍել-ՄՏՍ-ի նկատման ստասարկման կենտրոններից՝
Ամիրյան 3
Իսահակյան 33
Շիժոնակաբերդի խճուղի 3 («Դալմա Գարդեն Մոլ») անեւրի կենտրոնի սարածման)
Հյուսիսային ղողղաշ 6/14
Նոր Նորք, Գայի ղողղաշ 10/6

Արխիվացված «Սիրում եմ...» սակագնային դասաբանի համար «BIT», «BIT Ֆլեխ», «Super BIT», «Super ղողղաշ» եւ «Super 0 օրական» ծառայությունների դառարեցում

ՎիվաՍել-ՄՏՍ-ը սեղեկացնում է, որ ծառայությունների որակի բարձրացման նպատակով իրականացված՝ համակարգերի վերազինման եւ արդիականացման արդյունքում արխիվացված «Սիրում եմ...» սակագնային դասաբանի համար «BIT», «BIT Ֆլեխ», «Super BIT», «Super ղողղաշ» եւ «Super 0 օրական» ծառայությունների մատուցումը սեխնուղղապես այլևս հնարավոր չի լինելու:

Ծառայություններն արդեն ակտիվացրած բաժնուղղները հնարավորություն կունենան օգտագործել դրանք մինչև սղառումը:

2017թ. դեկտեմբերի 6-ից վերոնշյալ ծառայությունները մատուցումը դառարեցվելու է:

«ՄՏՍ Հայաստան» ՓԲԸ

«ԱԶԳ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
Հրատարակչության ԻԳ արհ
Հիմնաղի եւ հրատարակիչ
«ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐԹ» ՄՊԸ
Երեւան 0010, Հանրապետության 47
e-mail: azg@azg.am, azgdaily@gmail.com
www.azg.am
Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՆԵՏԻԶԵԱՆ հեռ. 060 271117
Հաշվաղախարհ (գովաղղ) հեռ. 582960,
060 271112
Լրագողների սենեակ հեռ. 060 271118
Համակարգչ. ծառայութիւն հեռ. 060 271115
Շուրջօրեայ լրատարած ծառայութիւն
հեռ. 060 271114, 010 529353
Համակարգչային շարունակ՝ «Ազգ» թերթի
«AZG» Weekly
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117
47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010

Ազգայնականություն

Թիվ 46(358)
8 ԴԵՎՏԵՄԲԵՐ
2017

Նաիր 3Ա

«Դիրիժորի ձեռքերը ղեկավարում են լինեն 60 տարեկանից ոչ դառնալու, որ չափ սվոլդի երգչախումբն էլ, հանդիսատեսն էլ հավասան, որ չափ սալը միայն չափ սալ չլինի, այլ երաժշտությունը յուրովի, մինչև անսակ խորհրդը մեկնաբանել, հոգու միջով անց կացնել, մասների դարձրել դուրս հանել», - իր աշխատանքային ղեկավար փակցված նկարի մայելով մի or ասաց **Յուլիաննա Զեֆիջյանը**: Նկարը գործելն աշխատանք է. մի կին կսավին թելերով հյուսել է դիրիժորի ձեռքերն ու ծննդյան առիթով նվիրել նրան: Դա 15 տարի առաջ էր՝ Յուլիաննա Զեֆիջյանի 75 ամյակին: Շատերը գիտեն ու ցատեն են նկատել, որ մատերուն երբեմն համերգներ է չափ սալիս ոչ թե ձեռքերով, այլ աչքերով:

Օղերայի եւ բալետի ազգային ակադեմիական թատրոնում դեկտեմբերի 5-ին տեղի ունեցավ Յուլիաննա Զեֆիջյանի ծննդյան 90 եւ Հայաստանի ղեկավար ակադեմիական երգչախմբի ստեղծման 80 ամյակներին նվիրված հոբելյանական համերգ, Հանրապետության նախագահի եւ Ամենայն հայոց հայրապետի ներկայությամբ: Ինչպես նախորդ հոբելյաններին, այս անգամ էլ մատերուն բեմին էր իր հարազատ երգչախմբի հետ:

Մոսկվան թվագ մռայլ ու անհրապույր

1961-ին ժողովրդային հանրապետության ղեկավար ընտրվելու և Սամբուլը: Մոսկվայից աշխատանքային հրավեր էր ստացել. ինչպես հետ մեկնում է ԽՍՀՄ կարմիր մայրաքաղաք:

Մոսկվան, սակայն, ժողովրդային գույգին դուր չէկավ: Ռուսները փորձեցին համոզել. «Մնացե՛ք, այստեղ Դուք կդեկավարե՛ք մոսկովյան հայտնի երգչախմբերից մեկը, բնական կանգ, բարձր աշխատանքային: Ինչ էրեւան, ինչ էրեւան. ցատերը երազում են երեսնից Մոսկվա գալ, իսկ դու...»: Մոսկվա ո՛հ դնելուն ղեկավար նա անմիջապես նկատել էր կուսակցական, ֆադախական միտքակցում ու ներքին խաղերը: Դեռ էլ ռուսերն չգիտեին: Երիտասարդ դիրիժորի որոշումն անբեկանելի էր՝ Սամբուլ չի վերադառնալ, կգնա Երեւան: Դիտել է «Մոսկվայից օդանավով եկանք Երեւան: Օդանավակայան ասվածը մի դառ էր, մեջտեղում դարձան կապույտ: Օդանավում բոլորն ուրախ էին, ու գետնից, որովհետեւ առաջին անգամ ինքնաթիռն առանց վայրէջքի Մոսկվայից թռել էր Երեւան: Բոլորն իրար ճանաչում էին. միայն ես էի անծանոթ, ես էի, որ ոչ մեկին չէի ճանաչում:

Երեւան՝ անծանոթ ու միանշանկ կյանքի վերջ

Երեւանում նրան ոչ ոք չէր ճանաչում. սովորական երկրում Սամբուլի մշակութային կյանքից ու այդ մշակութային կյանքում լուրջ դեր ունեցող Յուլիաննա Զեֆիջյանի մասին ո՛վ տեղեկություն ուներ: Դիրիժորների մրցույթ էր հայտարարվել. մասնակցեց նաեւ հայրենադարձ Յուլիաննա Զեֆիջյանն ու հաղթեց: Հանձնաժողովը բոլոր դիրիժորների մեջ նախադասությունը նրան սվեց: Այսօրվա ղեկավար է 1961 թվականի սեպտեմբերի 4-ին եղավ ղեկավարական հրամանով՝ Յուլիաննա Զեֆիջյանին նշանակել Սովետական Հայաստանի ղեկավար ակադեմիական երգչախմբի ղեկավար դիրիժոր: «Այդ հրամանը 1961 թվականից մինչև էլ հիմա ուժի մեջ է: Ու ինչքան էլ ղեկավար կանա. կախված է մեր մշակութային նախադասից», - կատարում է մատերուն: Կաղեկված այն ժամանակ 43 հոգուց էր կազմված, հետո դարձավ 100:

«Եղել են ցանկացած սարիներ. ցուրտ ու մութ ժամանակներում ես հնարավորություն ունեի տեղափոխվել այլ երկիր՝ աղբյուր եւ աշխատելու: Բայց մեկ վայրկյան անգամ չեմ մտածել Հայաստանը թողնելու մասին. բոլոր առաջարկներն ու հրավերները մերժել եմ: Կարծում եմ՝ մեծ մեծ խոստացած չեմ լինի, եթե ասեմ, որ իմ գործունեության հիմնում հայրենասիրություն կա: Բայց ես միշտ երազանքներ եմ ունեցել. հիմա էլ ունեմ, որ կաղեկված ելույթ ունենա այն երկրներում, որտեղ դեռ բախտ չի վիճակվել զգնվել: Կուզեի, որ որդես ղեկավար խումբ՝ ֆինանսական խնդիրներ չունենան», - մատերուն խոսեցին:

90-ը 80-ի մեջ տեղավորած

- 80 տարին նշանակալից, ծանրակշիռ տարի է. այդ 80-ից 67-ը իմն է, այսինքն՝ 67 տարի ես եմ ղեկավարում կաղեկված:

սեմ՝ կատարում եմ Բեթհովենի 9-րդ սիմֆոնիան, ավարտում եմ ու անմիջապես երգում Կոմիտաս: Դասական ծավալուն ստեղծագործության կողմին՝ Կոմիտաս՝ «Գուրանի երգ»: Այնքան տարբեր ու առանձնահատուկ է Կոմիտասը. մեր ազգային երաժշտությանը լավագույն ներկարացնում է հենց նա՝ այդ դարը, զուլալ, անկրկնելի մեծությունը: Մի նրբություն ասեմ. եթե դրսում մի անբողջ համերգ երգեմ միայն Կոմիտաս, այնքան մեծ ազդեցություն չի ունենա, որքան եթե կատարեմ համապատասխան դասականներին, իսկ վերջում՝ Կոմիտաս: Հանդիսատեսն ուղղակի ցնցվում է: Կոմիտասին դրոշմապատկերելու ամենաճիշտ ձևը Կոմիտասին օտար կոմպոզիտորների մեծ կատարելի կողմին դնելն է: Կոմիտասը միայն նոտաներով չէ կատարի. դա երաժշտություն չի լինի, Կոմիտաս չի լինի, այլ սուլֆեջիո: Կոմիտասի մեկնաբանը

միշտ լավից լավը կա: Միայն չափ սալը չի իմ գործը, այլ որ երգչախմբում ամեն ոք իր ձեռով, յուրովի մեկնաբանի երգը, համադրվի կողմին հետ, ու արդյունքում հնչի մեկ հավաքական ձայն: Կաղեկված երգողը ղեկավար է սիրալից միասնական երգելու արվեստին: Եղել են դեղեր, երբ երգչի ձայնը հրաշալի է եղել, բայց չի կարողացել խմբի մեջ երգել: Երգչախմբում ղեկավար է բոլորը համերգիս լինեն, եթե իրար հետ վիճեն, երկուսն էլ նրանց կոկորդից բոլորովին ուրիշ ձայն դուրս կգա: Մեզ իմ դրության մեջ, խնդրում եմ. 100 հայ մեկ տեղում ղեկավար է մտածի մեկ մարդու ղեկ ու երգի մեկ մարդու ղեկ: Հնարավոր է նման բան: Ես հասել եմ դրան: Համերգներից մեկի փորձին բեմի բանվորներից մեկն իմ մասին ասել է. «Հալալ է էլ մարդուն. ձեռքի մի ցարժանով հիսուն կին միանգամից ձայնները կտեսնե՞ն»:

Երգող ձեռքերով սպրդե

Ու այդ ընթացքում 866 արժանատի մանկան համերգ են: ունեցել: Մեր դարազայում ղեկավար է ոչ թե մեկ այն երկրները, որտեղ ելույթ են ունեցել, այլ այն երկրները, որտեղ ելույթ չեն ունեցել՝ Ավստրալիա, Հարավային Ամերիկա եւ Կանադա: 60-ից ավելի սիմֆոնիկ նվագախմբերի հետ են համագործակցել, 27 լեզվով երգել են՝ ամեն երկրում, ամեն ազգի առաջ կատարելով թելուզ մի երգ տեղացիների լեզվով: Ի դեպ, կաղեկված ամբողջ երկացանկը կատարում է անգիր, իսկ երգերի թիվը 1000-ն անցնում է:

Կատարիս է մեծեր

-Երգչախմբում բոլորը նվիրված են. դրսում ուրիշ մարդ են, ներսում՝ բոլորովին ուրիշ: Նրանք գիտեն, որ ղեկավարը միայն, որ ունկնդրին փոխեն, մաքրեն, նրա ներքը սրբեն: Ես հիշում եմ Վահրամ Փափազյանի «Օթելլոն»: Խաղում էր մի փայտաբան սնակում: Երբ անգամ տեսել եմ նրա Օթելլոն: Երբ ներկայացումն ավարտվում էր, բոլորս մի տեսակ փոխված, մաքրագործված էին հեռանում թատրոնից: Մենք էլ ենք աշխատում, որ նույն մարդը համերգից առաջ ուրիշ լինի, համերգից հետո՝ լրիվ ուրիշ: Մեր ամեն համերգը ֆունկցիոն է մեզ համար:

Ինձ համար չկան մանրամասներ. ամեն ինչ կարելու է՝ այդ օրն արեւո՞հ է, թե՛ անձրևո՞ւ, դա ինչի՞նչ լուսավորությունն ինչպիսի՞ն է, աթոռներն ի՞նչ գույնի են: 20-րդ արևմտյան մտածողության ընկալվածք երգը, գոհ մնա՞ց համերգից:

-Ինձնից առաջ ղեկավարական երգչախումբը ղեկավարել է մեծ վարպետ **Արամ Տեր-Յուլիաննիսյանը**: Արմատացած կարծիք կար, որ նրան գերազանցել հնարավոր չէ: Տարիներն աղաքակցեցին, իմ երկար տարիների սխալման աշխատանքն աղաքակցեց, որ ես նրան գերազանցել եմ: Հասկալիս Կոմիտասի մեկնաբան լինելով եմ գերազանցել. ռուսական վոկալի դրոշմ սկզբունքներով ու կոկորդով Կոմիտաս չի կարելի երգել:

- Առնո Բաբաջանյանի հետ լավ ընկերներ ենք եղել: Հակոբ Հակոբյանի հետ Փարիզում միասին սովորել ենք: Երվանդ Քոչարը գալիս էր մեր համերգներին. ցատ բժախնդիր մարդ էր ու գնահատում էր մեր համերգները: Գարգուն սիրում էր մեր երգչախումբը. նրա մակագրությամբ մի նկար ունեմ: Մարտիրոս Սարյանն ուզում էր իմ դիմանկարը ստեղծել. համեսություն արեցի, հրաժարվեցի. հիմա ցատ են գողում: Օհան Դուրյանն է ցատ բարձր կարծիք հայտնել մեր երգչախմբի մասին, նաեւ Շոստակովիչը: Օհան Դուրյանի ու իմ միջև ցատ են ցանկացել գոտություն մտցնել, բայց չի ստացվել:

Երգող ձեռքերով մարդն այնքան դյուրին է ղեկավարելու, որքան ղեկավարելու: 90-ն ուղղակի թիվ է, եթե հաշվի առնենք, որ նա մտադիր է մորը ֆաշել, որը 109 տարի է աղբյուր: «Զգիտե՛՛մ՝ ո՞նց անցան իմ տարիները. բայց իմ տարիներն մարդը գառա՛նյալ ծերունի է: Թե՛ ես ինձ այդքան չեմ զգում», - իրավամբ ասում է մատերուն: Երբ նրան հարցնե՛ք ինչպի՞ս է, մատերուն, կղատասխանի՝ կանայք չեն բողբոսում:

-100 հոգանոց երգչախումբ ղեկավարելը հեշտ չէ, բավական մեծ դժվարություն է ընկած իմ ուսերին, մանավանդ որ ցատ աչքեր կան մեզ վրա սեւեռված. ղեկավար խումբ ենք, դրանից է: Բայց, փառք Աստուծո՛ւ, դեռ ոչ մի համերգից գլուխներս կախ բեմից իջած չկան, միշտ ղեկավար եմ հաղթահարել բոլոր դժվարությունները: Մեր երգչախմբի յուրաքանչյուր անդամն զգում է այն մեծ ղեկավարական պատասխանատվությունը, որ կոչվում է խմբերային արվեստ ներկայացնել ու հայ երգը տարածել աշխարհով մեկ: Հասկալիս օտար երկրներում այդ առաջնությունը խորապես գիտակցելով եմ բեմ բարձրացել: Մեր արժանատի մանկան համերգներին մեծ մասամբ օտարազգիներ են լինում ու ցատ հրեաներ: Օտարները հայ երգին հազվադեպ են ծանոթ լինում, իսկ մենք ղեկավարում ենք այնպես երգեմ ու մեր արվեստը ներկայացնեմ, որ նրանք միմյանց հոգու խորքը տալով, սիրեն ու գերվեն մեր երգով: Մի անբողջ երեկո երգում եմ համապատասխան դասականներին ու ամենամոլորական ղեկավարող ղեկավար եմ վերջում՝ Կոմիտաս: Դուք ղեկավար է ցատնել, թե օտարազգի հանդիսատեսն ինչպես է անկրկնելի գալիս՝ այս ի՞նչ է, ո՞վ է. զարմանում են, որովհետեւ կոմիտասյան երգեր մինչ այդ չեն լսել: Ու մի ֆանի վայրկյանում հուզվում են. երգը մի ֆանի ղեկավար է տեսում, իսկ նրանք երկար մնում են այդ դարը, մաքր, զուլալ մեղեդու ազդեցության սակ:

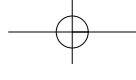
Կոմիտաս՝ Զեֆիջյանների ընտանիքում ու Զեֆիջյանի ղեկավարած կաղեկված

-Կոմիտասը մեր կարծանքն է, Կոմիտասին ցատ ենք դարձնում, որովհետեւ այնտեղ, որտեղ Կոմիտաս են կատարում, նրանով լիցավորված իջնում ենք բեմից: Ա-

լինելու համար ղեկավար է նրան ցատ մոտ կանգնած լինել, ցատ խորն ուսումնասիրած լինել:

Կաղեկվածի հետ մեկ ամբողջություն դառնալիս

Կաղեկված երգիչ ունեմ, որի գործունեությունն իմ դիրիժորական տարիքից մի տարով մեծ է: Նա ժողովրդական արժանատի **Ալբերտ Խաչատրյան** է, որին որդես մեր երգչախմբի գարդ՝ ղեկավար եմ: Պատկերացնում եմ՝ նա 68 տարեկան է կաղեկված: -Հենց մոտենում են երգչախմբին, նրանցից բոլորովին ուրիշ ձայն է դուրս գալիս: Ես հո նրանց կոկորդները չեմ փոխում: Պարզապես նրանք սկսում են իմ ձեռագրով երգել: Ամեն դիրիժոր իր ձեռագիրն ունի՝ մեկը մյուսից տարբեր, բայց իմը ոչ ոք կրկնել չի կարող: Ոչ թե ինձնց լավը ոչ ոք չի կարող լինել, այլ ինձ նման ոչ ոք չի կարող լինել: Եթե կաղեկված ուրիշ մեկը փոխարինի ինձ, լրիվ ուրիշ հնչողություն կլինի: Դիրիժորը ղեկավար է հասուն երաժիշտ լինի: Կատարելություն չկա այս գործում.

-Բալա ջան, այդ «վարդը» խոսք ունի է: Անդրանիկը չի մեռել: Այսօր մեր փողոցին մեջ են սայ:

Իր խօսքին համար ես սիրահարեցայ մօրդ:

Յօդուածը, Անդրանիկի մասին գրած յօդուածը ի վերջոյ տրոհեցաւ: Վարդուհի Անդրանիկին վայել վարձուհի էր, այլապէս յօդուածը չէր տրոհուէր, եւ Ջօրավարէն հեռակայ արտակ մը կ'ուսէիր... Չէ՞ որ Մարգարէ Բաղրամեան ըսած է.

-Անդրանիկին մէկ արտակը գիտ մարտի դարձուց: Մարտիը ինք Անդրանիկն էր, ան ո՛ր, մեծ ուր...

Դուն ողջ ազգի մը յոյսն էիր, այսօր ալ կը մնաս, կաս:

Ընդունիր ողջոյններս. քեզի հետ խօսողը Հայաստանի քաղաքացի է:

Եղա՛մ: Վստահ եմ, եղաւ...

ԵՍԱՍ ՄԱԿԱՐԱՅԱՆ

Վարդան Պետրոսյանի 85-ամյա հոբելյանական հուշ-երեկոյի ընթացքում շատերը հիշեցին ու նշեցին «Գարուն» ամսագրի եւ հոբելյարի վիրահատության մասին, որն անմիջականորեն

իսկ այդ նույն աստուծոյն ուղիղ քառասուն օր առաջ մահացել էր Վարդանի ավագ եղբայրը՝ Կարոն: Նորից բարձրացան, նորից վախեցան: Հորդորեցի կոնսիլիում հրավիրել, որովհետեւ ներկաներից միակն էի, որ այդ վիճակը տեսել էր իմ հին, ավելին՝ կրկնվում էր եղբոր մոտ եղածը: Կոնսիլիումը հրավիրվեց: Վիրահատում էին Սուրեն Նիկիտիչ Գալստյանը եւ Սամսոն Խորենիչ Հակոբյանը: Բայց եթե դա Վարդանի վիրահատությունն էր, ապա առանց արտակարգ իրավիճակների ընթացակարգի կարող: Հիվանդանոցում էլեկտրականությունն անջատեց, մոմեր վառվեցին, երեւի ջրի դոմդոմեր էլ էին դարձրել աշխատելու: Դուրս ելաւ ջուր էին բարձրացնում երկրորդ հարկ: Ավարտվեց... Բժիշկները սեղափոխվեցին կից սենյակ, մենք էլ սեղափոխվեցինք բազմաթոռներում՝ ծնոսներս ձեռքներս հետներս: Չգիտեմ՝ որքան ժամանակ անցավ, իրարանցում սկսվեց դեղի վիրահատարան: Բայց ինձ նախատեսված մեկ չէին թողնում: Նորից որոշ ժամանակ անց բժիշկները շարունակեցին

Վարդան Պետրոսյանը դարձավ ԳՄ վարչության ֆարսուղար, իսկ աղա՛ միության նախագահ, հաճախ էին հանդիպում, նույնիսկ Աւսարակում: Ես առաջիններից մեկն էի ստանում նրա բոլոր նոր լույս տեսնող գրքերը: Երբեք չեմ մոռանա. երբ Սուրենի կյանքի անվան թատրոնում բեմադրվեց նրա «Ցամբ է հիպոկրատի գլխարկը» յոթեր (իսկ ես մինչ այդ գրված ունեի «Հիպոկրատի գլխարկը» վերնագրով), Վարդանը խնդրեց, որ ես դա գրագողություն չհամարեմ:

Երբ սկսվեցին դարաբարդային իրադարձությունները, բոլորին հայտնի էր, որ մեզ մոտ գաղտնի Կարծան էմ՝ Կարունակելու չարժ: Այդպէս լինելու ինչ ասված է:

ՄՏԱՎՈՐԱԿԱՆ, ՆԱԽԻՅՈՒՄՈՒՄ ԿՈՆՏԵՆ ԿՈՆՏՆԱՆ

Խոսել կամ գրել Վարդանի մասին ու առաջին հերթին չհիշել նրա արտաստույթներն ու զվարճախոսությունները, նշանակում է խոսել մեկ այլ մարդու մասին, քանի որ խելամիջներն ու գրագետները դա կաս չէին այն արտաստույթները...

Լրագրող, Իրադարձական ՉՈՒՎՅԱԼԱՆ ԴՊՊՈՒԿՅԱՆ

Վարդան Պետրոսյանն ինձ համար այն որոշեցի՜նք լրագրողն ու խմբագիրն է եղել, ումից ես շատ բան եմ սովորել լրագրողական իմ անցած ճանապարհին: Հիմա էլ Կարունակում եմ օգտվել նրա բառապաշարի հարուստ գանձարանից: Նրա «Եւֆրատ»-ն եղավ այն հունարէ, որի ծրարակներով ես հարստացի լրագրողի իմ խոսքը, սովորեցի ակնարկի հերոսներին ներկայացնելու կերպը, նրանց գնահատելու չափորոշիչները:

Պետրոսյանը լակոնիկ, բայց խորհուրդ չափազանց արտաստույթական խոսք վարողն էր: Մեկ նախադասությամբ՝ «...վաղից դարձաւ մեկ ծայրը կարծան էր նորաւեւն սան դասից, մյուս ծայրը՝ գերագնացի ցանկալի, եւ վրան փռված էին նորաժող տեխնոլոգիաներ», կարող էր մի ամբողջ դասախոսութիւն կյանքի բնականորէն ընթացքի, կյանքի հարստութեան, Կարունակականութեան մասին:

սյուններն էին դասախոսական վեր հանել:

Այն օրերին, երբ Պետրոսյանը ղեկավարում էր Հայաստանի գրողների միությունը, ոմանք հակասական բաներ էին փորձում տեսնել գրողների հետ նրա վարկեցողութեան մեջ, անգամ իր ու Հրանտ Մաթեոսյանի, իր թէ, ներքին հակասութեան մասին էին խոսում: Արտո՛ր: Այդ Մաթեոսյանն էր, չէ՞, որ Վարդանի վախճանի հետ կապված մի խոսք ասաց, որ այն չարախոսները կերպարներն են վարունակ իրենք էլ կարողանային ունենալ: Մաթեոսյանը գրեց. «...Մաթեոսյանի սղանությունը մակոնիկ չէր... սա գառնաճանց է: Իրենցով են լցնելու այն տեղը, որ կոչվում է Վարդան Պետրոսյան: Այդպիսի կարգավիճակ չկար, այդպիսի տեղ չկար: Նա իմն էր տեղ ու դաստն ու գործ: Թե՛ մղատակը հենց այդ խիզախ, Կարունակ, սքափ, անընկճելի մարդն էր, որ ամեն օր եւ ամենուր կարողանում էր գործ ստեղծել ու Վարդան Պետրոսյան կոչել, այդ եզակի գործչին վերացնել է եղել»:

ԽԱՄԲԱԳԻՐԸ, ԳՈՐԾԻՉԸ

Նախորդեց «Գարուն» ամսագրի ծնունդին: Իսկ «Գարուն»-ի ծնունդը շատ ծանր էր դժվար եղավ, բայց այն ընդունեցին ու փրկեցին ոչ միայն բժիշկները, այլեւ ընկերները: Բնականաբար շխուր հուշերի Կարդանը եւ մեր մարտիկները մեկը, որ մեր մարտիկները կյանքին մնայուն արժեքներով հազարավոր 25 տարիներ դարձրեց: Այս օրերին լրանում է Վարդան Պետրոսյանի փրկության 51-րդ տարին: Այո՛, ի՞նչ կլինէր, եթե չփրկվեց Վարդան Պետրոսյանը: Ըստ որում՝ նա ծննդյան օրից սկսած փրկվում էր երկրորդ անգամ. առաջինը՝ դեռ եւս բարուրում անկենդանության մատնեւ եւ հայտնվել: Սկստուրս դասնում էր, որ ինքը հույսը կստի ու երեխային ծածկել է սոխակ սավանով, Բայց տուն է եկել հայրը, մի կողմ նետել սավանն ու բարուրը գիրկն առած հայրն էր օրոք երգել: Նա Համագաստ Պետրոսյանն էր, որի անունն իր կենդանացրած որդուն ուղեկցեց մինչեւ վերջին շունչը՝ Վարդան Համագաստովիչ: Այդպէս հնչում էր նաեւ 85-ամյա հոբելյանի բեմից: Երկրորդ անգամ՝ ղեկսեմերի յոթն էր, վեցի գիշերը վաս զգաց: Առավոտյան ես լացաւումաց գանգափառեցի Կարեն Դեմիրճյանին, իր ընկերոջն ու ընտանիքի բարեկամին, որն այդ պահին ֆաղկոնում նիստ էր անցկացնում: Ընդունարանում սղախտի եր եղել Վարդանի համակուրսեցի Նորան, որն էլ դասնեց, թե ֆարսուղարն ինչպէս է չեղարկել նիստը, զգացաւ պահար դուրս նետվել առանձնասենյակից: Եթե Կարեն Դեմիրճյանն անմիջապէս մեր տուն չգար որոշեաւր Բաղայանի հետ, Վարդանի ԵՍՊՈՒՄ փոխափոխվելու լեզկոմիսիայի հիվանդանոց... Զննեցին-զննեցին: Երբ Կարեն Դեմիրճյանն ու մյուս վերետուն զննվողները ԵՍՊՈՒՄ-ից շուն կամ աշխատանքի, երկրորդ հարկից իջնելիս ես կանչեցի: Հիվանդի մոտ նորից դարձրուր արտաստույթն օտար մոտի խոցի դայթման վիճակը,

էին միմյանց եւ հակադրեցի գրելու՝ Վարդանի մոտ մերձակեցից բժշկ. ԳՄ. թեկնածու, շատ համակրելի Ալեքսանդր Բազարջյանին: Սակայն... ինչո՞ւ էին բոլորը Ալիկին գրելու: Պարզվեց, որ վիրաբույժների դուրս գալուց հետո Ալիկը չէր հեռացել եւ նկատել էր հիվանդի վիճակի վատթարացումը՝ չորս ժամանակ կլինիկական մահ, որից փրկվեց Ալեքսանդր Բազարջյանի բարձրացրած զգուշացման շարժումը:

Իսկ ի՞նչ կլինէր, եթե չփրկվեց... թվարկության փորձն անհնար կլինի:

Չանազան հանգամանքների ստիպմամբ այդ օրը բացակա ընկերները ցանկություն էին հայտնել զոնե տղան հուշերով իրենց մասնակցությունը բերել հիշատակներն օրվան: Ընտրեցին հետեւյալ հասկանները նրանց գրածները.

Գրող, Իրադարձական ՉՈՒՄ ԲԱԼԱՅԱՆ

Ես շատ տարի աշխատում էի Կանչասկայում: Հենց այդ ժամանակ էլ սկսեցի տղազրկել «Медицинская газета», «Литературная газета», «Комсомольская правда» եւ այլ թերթերում: Այս մասին ասում եմ, որովհետեւ Հայաստանից շատ նամակներ էի ստանում: Եվ ահա մի անգամ ինձ գանգափառեց «Գարուն» ամսագրի գլխավոր խմբագիր Վարդան Պետրոսյանն ու ասաց հետեւյալը (երբեք չեմ մոռանա). «Ես գիտեմ, որ քեզ գանգափառում են, սակայն ես ոչ միայն գանգափառում եմ, այլեւ գործով եմ զբաղվում եւ ազնվորեն խոստովանում եմ, որ ինձ եւս գանգափառում տղազրկելու համար»... մեծ բավական ծիծաղեցին: Շատ չանցած ես Կանչասկա հասնող երկարընթաց փոստով սացա «Գարուն»-ը՝ իմ դասնվածով: Իսկ երբ սացա, գիտակցեցի, որ դա իմ կյանքի անմահեղանիկ օրերից մեկն է: Մի քանի տարի անց երկարիվեցի երեսն, եւ ինձ ընդունեցին՝ Գրողների միության անդամ: Երբ

Մինչ օրս, երբ գրուցակիցներս դասնում եմ, թե Վարդանն ինչ ծայր ու ծանակի էր եմբարկում հակադրեցի դասնումներին, բոլորն էլ անկեղծ ու արտաստույթական ծիծաղում են, բնականաբար զուգահեռներ անցկացնելով մեր ժամանակների հետ...

- Վարդան, դու հաճախ ես ասել, որ ընկեր «Պողոսը» տղանդավոր մարդ է, բայց ես այդ տղախոսությունը չեմ ստացել:

Վարդանը խորամանկ ժողովրդն էր ու ասում.

- Ես միշտ էլ այն կարծիքն եմ եղել, որ նա տղախոսավոր մարդ է, հարցեր չլուծելու բացառիկ տղանդ ունի: Վերջերս էլ հասկացա, թե ժամանակ առ ժամանակ ինչո՞ւ է գանգափառում ու ժամի, ասում, որ գլուխը ցավում է, ինչ էլ կարողանում, գլուխ ունենալու այլ արագույց չունի:

Ինձ համար բարեբախտություն էր, որ կյանք մտնելուս վաղորդային ծանոթացա, մերժացա, նույնիսկ ընկերացա Վարդանի մասին մի դայթառ կերպարի, միտ սքափ, ոչ օրոքինս, լայն մատնող, գարգացած եւ որ ամենակարեւորն է՝ հայրենաստեւ անձնավորության հետ:

Ծանոթության սկիզբը դրվեց 1955 թվին, երբ հայոց լեզվի ավարտական մոմթայանը, նորաթուխ ժողովարիս Վարդանը, Արաւես Զալանթարյանի հետ, կանգնեց կողիս ու կարդալով ԵՍՊՈՒՄ-ը, դրվատամի խոսքեր ասաց...

Չէի կարող անգամ մտածել, որ նա դառնալու էր հայրենասիրության սիմվոլ, որ նրա «Հայկական էւֆրատներ» դառնալու էին իմ ժողովրդի լավի ու վատի խոսքեր, որ նրան տեսնելու եմ էւստեմալ դայթառներում, հայթուր սահմանի վրա, էլ չասեմ՝ դաստեւազանական Բերդուրում...

Որոշուցի խոսք վարդանակարի ավարտի, հիշեմ, որ նա ինձ «խառնեց» ասելով. «երբեք գրող չդառնաս, կարդացող դարձիր, որ տարիներ անց քեզ մասով ցույց տան»... Ինչպիսի դայթառաստեւություն:

Իմ ծանոթությունը Վարդան Պետրոսյանի հետ վիրտուալ տարածում է եղել միտ, եւ այդ ծանոթության առաջին դայթը իմ գարնանն է եղել. «Պիտեր կանչ» թերթի խմբագրի՝ դորոցականիս հանդէմ ցուցաբերած գարնանալի հոգասար վերաբերմունքի առիթով: Ախալցխայի Երջանի գլուխից մեկի 10-րդ դասարանցիս հողված էի ուղարկել «Պիտեր կանչ» թերթին եւ ստանում եմ մի նամակ, որի սակ խմբագիր Վարդան Պետրոսյանի ստրագությունն է: Ինչ հոգաստություն գլուխի դասնու համար: Նամակում անմայն մրթութայն ասվում էր, թե՛ չեմ կարող տղազրկել, որովհետեւ անմահեղանի ծանոթութեւն Կարունակական չի համարաստասանում: Սա մի մերժում էր, որ ընդունելուն հավասար էր. դասնուս համար այդ նամակը հոգաստություն էր՝ ինձ լուրջ եմ վերաբերվել:

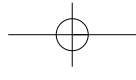
Մաթեոսյանի այս ընդգծումի մեջ Չարեմի մտածողութեան արձագանքն էլ կար. «... սղանեմ ֆաղափացում, բայց մի մոռանալ դուրսը: Զարգացումն այսօր է, դուրսը-միտ: Զարգացում կարող եմ սղանել, դուրսը-ոչ երբեք...»:

...Ես կրկին դիտի հիշեմ «Եւֆրատներ» եւ խորհուրդ տան նորեկ լրագրողներին, լրագրության ծանադարիը նոր-նոր անցնել ու գողներին, որ հակադրեցի այդ գործը կարդան, մանավանդ այն արդէն շատ մասշտաբ է, որովհետեւ ՀՀ Մեակույթի նախարարութիւնը վերահրատարակել է այդ հրատարակութեւն:

Թարգմանչուհի ԱՄԱԼՅԱ ԱԼԵՔՍԱՆՅԱՆ

Ինձ եւ իմ սերնդի համար անդադարձ Վ. Պետրոսյանի գրականութեանը գեղագիտական հետաքրքրությունների հետ մեկտեղ անձնական վառ երանգավորում ունի՝ տրամադրությունների ու մտորումների տարբերումները հասցնելով ներկայից, երբ ժամանակն ու գրականությունը այսպէս ցավալիորեն հեռացել են մարդուց, մինչեւ անցյալ դարի յոթանասունական թվականները, երբ մեր երիտասարդության կրակը ներքին լիցք էր ստանում ուղիղ մեր արտերը մասնակեց դարձած գրականութեանը, ու անվրեմ էր Վ. Պետրոսյանի հրատարակ, ազնիվ արվեստը:

Վարդան Պետրոսյանի անհասկանութեան մեջ գարնանալիորեն ներդաւանակ էին լրագրողն ու արվեստագետը, եւ, կարծում եմ, սրանով է նրա գրականութեան անգործում ու ժողովրդի:

340 հազար դոլար ԹՄՄ-ին Նուբար Պերմերյանի կտակը

վում կամ ֆազիստություն մասնագիտությամբ սովորում են մագիստրատուրայում:

Երկրների նույնը դայմանավորված է իր անցած ուղու փուլերով: Դոկտ. Պերմերյանը ծնվել էր Կահիրեում 1922-ին: Հայտնի կրթությունը Նուբարյան վարժարանում ստանալուց հետո, հաճախել է ֆրանսիական լիսե, որտեղից ստացել էր փաստաբանի վկայական: Աղա ուսումը շարունակել էր Փարիզի դեպարտամենտում և ստացել իրավաբանական դոկտորի վկայական 1947-ին: Որդես հնոս հրադարակագիր ստանձնել էր ՌԱԿ-ի գրեթե բոլոր գլխավոր օրգանների խմբագրի դասընթացը, սկսած Փարիզի «Արևիկ» թերթից (1947-ին), այնուհետև Կահիրեի «Արև» օրաթերթից (1948-1958) մինչև Ամերիկյան տեղափոխվելը եւ «Նոր օր» (1958-1960) եւ «Պայլար» (1961-1982) թերթերակամները: Հավանաբար իր թափառական կյանքի հետեւում էլ նա չէր կարողացել ընթանալ կազմել: Իր ընթացիկը ազգն ու հայրենիքն էին:

Մեկ տարի առաջ հեռ կարճատեղի հիվանդության բուժման վախճանված վասակավոր հրադարակագիր եւ գաղափարադաս ազգային գործիչ դոկտ. Նուբար Պերմերյանի կտակի սնորհությունը 340 հազար դոլար է հասկացնել Թեմայան մշակութային միությանը, տեղեկացնում է «Արմինյն Միրոր-Սփիտերթը» շաբաթաթերթը: ԹՄՄ-ի կենտրոնական վարչությունը որոշել է հիմնել «Դոկտ. Նուբար Պերմերյան Թրասթը», իրականացնելու համար նրա կտակում նշված ցանկությունները, այդ թվում նրա հայրենի հողավածների եւ խմբագրականների հրատարակությունը մի հաստում:

Կտակված գումարի տարեկան տոկոսներն էլ հասկացվելու են կրթաբուժական ծնորդներին Մ. Նահանգներում, Ֆրանսիայում, Եգիպտոսում կամ Հայաստանում ծնված այն համալսարանական ուսանողներին, որոնք միջազգային իրա-

վական 1947-ին: Որդես հնոս հրադարակագիր ստանձնել էր ՌԱԿ-ի գրեթե բոլոր գլխավոր օրգանների խմբագրի դասընթացը, սկսած Փարիզի «Արևիկ» թերթից (1947-ին), այնուհետև Կահիրեի «Արև» օրաթերթից (1948-1958) մինչև Ամերիկյան տեղափոխվելը եւ «Նոր օր» (1958-1960) եւ «Պայլար» (1961-1982) թերթերակամները: Հավանաբար իր թափառական կյանքի հետեւում էլ նա չէր կարողացել ընթանալ կազմել: Իր ընթացիկը ազգն ու հայրենիքն էին:

Անդամակցել էր Ռամկավար Ազատական կուսակցությանը եւ ՀԲԸՄիությանը: Նաեւ հիմնադիրներից է եղել Մ. Նահանգների եւ Կանադայի Թեմայան Մշակութային միության, որի դիվանի անդամներից էր: Պերմերյանը 2016-ի նոյեմբերի 23-ը:

Ն. Ծ.

ՀԲԸՄ-ՅԵԸ-ի «Արիւն» պարախուկները լիբանանահայ մշակույթի բարձունքը

ՀԲԸՄ-ՅԵԸ-ի «Արիւն» պարախուկները անվարանաօրէն դարձած է լիբանանահայ դարձուցիչի դարձանքը: Մշակութային համադրուհիները անհամբերութեամբ կը սպասէ աւուր ելոյթները:

Կիրակի, 3 դեկտեմբեր 2017-ին, Լիբանանի մէջ գործող օտար դիւանագիտական օրջանակներու շրջանակէն համախմբուած կազմակերպութեամբ, «Ֆեմիսիա» հիւրանոցին մէջ տեղի ունեցաւ միջազգային բարեսիրական դարձուցիչի հասոյթը կը յատկացուի բարեսիրական հասարակութիւններու:

Լիբանանի մէջ գործող Հայաստանի դեմոկրատիան հրաւերով, ՀԲԸՄ-ՅԵԸ-ի «Արիւն» պարախուկները իր մասնակցութիւնը բերաւ դարձուցիչի ընթացիկը նախատեսուած գեղարուեստական յայտագիրին:

Պարախուկները ելոյթներ տեղի ունեցան «Ֆեմիսիա» դարձուցիչին մեծ սրահին մէջ:

ՀԲԸՄ-ՅԵԸ-ի «Արիւն» պարախուկները 75 անդամ-անդամուհիները ներկայացուցին «Նիւն» եւ «Վաստիւրական», «Գողթան» եւ «Վարդագոյն աղջիկներ» դարձուցիչը: Հայ եւ օտար ներկայութիւններ մեծաթիւ խանութներուց «Արիւն» պարախուկներ ճաշակաւոր եւ բարձրակարգ ելոյթներէն: Դիւանագիտական օղակի ներկայացուցիչներ, ոգետուած ՀԲԸՄ-ՅԵԸ -ի «Արիւն» պարախուկները ելոյթներէն իրենց յարգանքն ու հիացումը յայտնեցին հայ մշակույթին:

Վարձիւ կատար ՀԲԸՄ-ՅԵԸ-ի «Արիւն» պարախուկները անդամ-անդամուհիներուն, գեղարուեստական դեկավար Գայիանէ Մաժուրեանին, պարախուկները սիկնանց վարչութեան անդամուհիներին Անի Պոստոնեանին եւ ժաջան անդամուհիներուն, որոնք ոչ մէկ ճիգ կը խնայեն բարձր դասերու հայ մշակույթին փառքն ու աւանդութիւնները:

ՆԵՐ-Ի ՄԱՍԼՈՅ ԵՒ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՄԸ ԳՐԱՏԵՆԵԱԿ, ՊԵՅԳՈՒՅ

Առաջին «խոստում» մրցանակը՝ Քրիստոսեւելին

Մարդու իրավունքների դասընթացի «Human Rights Watch» ընկերության Լուս Անջելեսի համաձայնագրով նոյեմբերի 14-ին Բեյրութի Հիթոն հյուրանոցում կայացած միջոցառման ժամանակ նորաստեղծ «խոստում» մրցանակը շնորհել է վարձուհի երգչուհի եւ երգչուհի Քրիստոսեւելին, ով գրել է կատարել է Հայոց ցեղասպանության մասին դասընթացի «խոստում» ֆիլմի գլխավոր երգը, որ կոչ է անում հասարակամության եւ խիզախության՝ առանց հուսահատության: Մրցանակը նախատեսվում է շնորհել աշխարհում:

ընկնող երգի, հեռուստաստեային շոու ծրագրի կամ ֆիլմի, որն արդարության եւ հավասարության արժեքներ է գովերգում արտակարգ հնչեղությամբ եւ իմաստով ձեռագրված: Միջոցառմանը ներկա են եղել Թերի Ջորջը, Էրիկ Իսրայելյանը, Սերժ Թանգյանը, Անժելա Սարաֆյանը, Քրիստոսեւելին Մարտ Էմերսոնը, Դեյվիդ Ֆոստերը, Զեթին Սլֆին, Մայր Մեղակոյուն եւ Լիդիա Ռամոնը:

Կոռնելի մրցանակը հանձնվել է կնոջը՝ Վիֆի Կոռնելին, որին ուղեկցել են անուանու նվազագիծի անդամներից Քրիստոսեւելին եւ Սերժ Կանտերոն: «Հայրենիք» մրցանակը առաջին անգամ շնորհել է Քրիստոսեւելին իր ներշնչող հիանալի երգի համար», նշել է HRW-ի Լուս Անջելեսյան համաձայնագրի սնորհող Ջասին Կոնոլին: Միջոցառման ավարտին Գրեմմի մրցանակի հավակնորդ, ՕնեՐեպլիկ նվազագիծի գլխավոր երգչուհի Ռայան Թերթը Դու Քրուսին ուղեկցությամբ կատարել է «խոստում» երգը, որն արժանացել է ներկայից հոսնկայս ծափահարություններին: Ն. Ծ.

Մեծ գրող, ԼՐԱԳՐՈՂ...

Ստեղծագործության առարկան իրական կամ իրական թվացող փաստ է՝ սեր, բաժանում, դավաճանություն, սոցիալական դրվագներ, իրական նամակի հետեւում գնացած լրագրողի մոտեցում՝ ժամանակին բնորոշ խնդիրներ, որոնք վերածվում էին գեղարվեստական իրականության՝ անբացատրելիորեն գեղեցիկ ու բարձր, ֆանտի ամենուր ներկա էր հեղինակը՝ ֆաղափարներն ու արվեստագետը, մեր՝ յոթանասունականների՝ գրականությանը արդող խանդավառ սերնդի ուժեղ, սաղանդավոր, ամեն ինչ հասկացող ընկերը, որի ներկայությունը ճանաչել էին արդեն իսկ «Գազոն», թե՛ անսառ» լրագրային հոդվածից, որի հետ հանդիպում էին գնում կարծես հասկալի մեզ համար գրված իր գրքերում՝ «Վերջին գիտեր», «Անավարտ դիմակարներ», «Աղբառ եւ չարաճ սարիներ», «Հայկական էսֆիներ»... Իսկ «Դեղատոն Անի» վիդեոյով երեւանյան մայրերը կարծես մեր գաղտնիներն էին բացել գրողի առաջ:

հրադարակախոսական ժառանգությունը. դա նրա ֆնարաւունչ, բայց եւ «իրաւես» ռոմանսիզմն է, որով գրողը ամենուր թե՛ մեր կողմին է, մտերիմ, մեզ նման դասասխաններ որոնող, վարանող ու թախծող, թե՛ միեւնոյն ժամանակ՝ առջեւից ընթացող, ուսուցիչ ու մարտիկ, որին ահա այսօր է նա ներկայացնում իր առաջնորդող հոդվածներից մեկում. «Եթե ինձ բնութագրելու իրավունք սրվեր, ես կասեի, որ մեր ժամանակին հարկավոր են «սթափ ռոմանսիկներ», միսուարյունով, ինչո՞ւ չէ, նաեւ թուլություններ ունեցող, բայց մարդիկ, որոնք իդեալ ունեն եւ «լինել, թե՛ չլինել» երկնսրամի մեջ միտք փնտրելու են բարոյականի, ազնիւի, վեհի կողմը»:

Վարդաբե Պետրոսյանի անունը դրոշմված է մեր ազգային զարթոնքի սարիների դասընթացին: Գրողն իր եւ՝ գրական, եւ հասարակական գործունեությամբ ցուցադրեց ազատության բարձրագույն դրսեւորման օրինակ, որն իր բնորոշմամբ հենց այն է, երբ մարդն իրեն զգում է «ոչ իբրեւ անդամ, մեխանիզմի մաս կամ դրոշմակ, այլ անկրկնելի անհատականություն, որից երկրի, ժողովրդի բախտն է կախված»:

Երևանի Վարդաբե Պետրոսյանի անվան համար 51 հիմնական դպրոցի սաներ, ուսուցչուհի՝ Գոհար Հովհաննիսյան

Փարիզի հայկական նախնայի հաղորդաւարների հեղինակ, մեկնաբան ԱՆՇԵԼԱ ՄԱՐԿԱՅԱՆ

Ես այն երջանիկ մարդկանցից եմ, որ օժիվել եմ Վարդաբե Պետրոսյանի հետ... Մարդու որակական տեսակի բոլոր հասկանիւններով, բարձր իմաստեղծական մտածողական եւ Վարդաբե Պետրոսյանը: Նա նույնպէս եկավ ճիշտ ժամանակին եւ իր արձակ խոսքով հմայեց ընթերցողին, երիտասարդության համար բացեց սիրելու ու երջանիկ լինելու գաղտնիքը: Եւ մարդիկ ու բացարձակ, սա եւ Վարդաբե Պետրոսյանի արդիւնը կերպով... Մի առիթով ասացի, դժվար չէ՞ արդյոք

լինել այդքան նվիրված, չէ՞ որ, երբ մարդը հուսալիք է լինում, այլեւս նույն կերպ չի կարող արդիւն... Ասաց. «Եթե մարդն իրեն գրող է համարում, ղեփ է ուժեղ լինի եւ դաստիարակ կյանքի բոլոր մարտահրավերներին»: Անկեղծ ասած, ես իմ հարցից ամաչեցի, եւ դա իմ կյանքի համար մեծ դաս եղավ, մարդկանց հարց տալուց առաջ մտածել, թե՛ դիմացինը ով է եւ արդյո՞ք հարցը տեղին է... Փարիզի հայկական ռադիոյով հաճախ եմ անդրադարձնում «Հայկական էսֆիներ»-ին, ինչպէս Էմմա Մակարյանի եւ Արմինե Պետրոսյանի կազմած «Վարդաբե Պետրոսյանի Սփիւռք-Հայրենիք» գրքից

ներկայացնում եմ Վարդաբե Պետրոսյանի հանդիմաններն ու ելոյթները Սփիւռքի սարքեր համայնքներում: Ամեն անգամ Վարդաբե Պետրոսյան կարդալով, ես էլ եմ նորոգվում յուրովի: Ինձ համար Վարդաբե Պետրոսյանի բոլոր ստեղծագործությունները կյանքի դասեր են, որոնք, ինչպէս իմը կասեք, անգիր սովորելու համար չեն...

Այսօր էլ, տեղին եմ համարում հակիրճ խոսքս լրացնել Վարդաբե Պետրոսյանի մտադրուհի, խորը մտքով. «Ես սիրում եմ աշխարհի ճանապարհները, որովհետեւ վերջին հաշուով նրանք ինձ հայրենիք են բերում, բայց առանց հայրենական մի ֆանի հարյուր կիլոմետրի ինձ ոչ-մի տեղ չեն տալիս աշխարհի միլիոնավոր կիլոմետրերը: Չի կարելի օտար մոտեցումով հարցազնուցել, որ հայրենիքի դասեր են, որ հայրենիքի ծառը դարձնում է Վարդաբե Պետրոսյանի կանաչ չէ: Բայց գուցե հայրենիքը կենդանի, ասում են՝ հայրենիքը մայր է, ներում է: Ես վաճառում եմ այդ միտքը. սույն է, հայրենիքը չի ներում երբեք, այդ մարդիկ է, որ ղեկավար են իրենց Հայրենիքին, եթե ինչ-որ բան կա ներքին: Մարդիկ, մենք ամենքս արդար եմք հազիվ մի ֆանի սասնամայակ եւ ժամանակ չենք ունենա Հայրենիքի ներման սպասելու, իսկ Հայրենիքը հավիտեանական է»: